

تایبەتمەندییەن کەسێ چە کداری شۆرەشگەری کورد
پیشمەرگە

ئىنسكلۆپىدىيا پارتى دىموكراتى كوردستان

سەنتەرى بېشكجى بۆ فەكولتېن مروفایەتى

سەنتەرى فەكولتېن جىنوسایدی

زنجیره پەرتوکیڻ ۶۰ سالیا شۆره شا ئەیلوولۆ (۱۹۶۱ - ۱۹۷۵)

(14)

کۆنفرانسى زانستىي نىقدهوله تىي

شۆره شا ئەیلوولۆ وه رچه رخانه ك د دىرۆكا سىاسى يا كوردى دا

۱۹۷۵/۳/۶ - ۱۹۶۱/۹/۱۱

تایبەتمەندیین کەسێ چە کدارێ
شۆرەشگەرێ کورد
پیشمەرگە

ئامادە کرن:

کرمانجی چالی

پیداچۆنەفە و سەرراستکرن:

د. لەزگینی چالی

دەوێ - 2021

-
- نائف و نيشانى پەرتووكتى: تايىبەتمەندىن كەسى چەكدارى شۆرەشگەرى كورد - پىشمەرگە
 - ئامادەكەرن: كرمانجى چالى
 - پىداچۇنەقە و سەرراستكەرن: د. لەزگىنى چالى
 - دەرھىنانا ھونەرى: خالد توفىق ئامىدى
 - دەرھىنانا ھونەرى يا بەرگى: ناسر مەنبەرى
 - ۋەشانگەر: ئىنسكلۆپىدىا پارتى دىموكراتى كوردستان و زانكۆيا دھۆك
 - ژمارا سپاردنى: ل پەرتووكتايت پارىزگەھا دھۆكتى (D/۲۴۷۹/۲۱) ل ۲۰۲۱/۸/۱

ماپىن چاپ © و بەلاڤكەرنى بۇ بۇ زانكۆيا دھۆك و ئىنسكلۆپىدىا پارتى دىموكراتى كوردستان دپاراستىنە

-
- uod.ac/besikci-center
 - besikci.center.uod.ac
 - Besikci center for humanities studies BCHS
 - +964 750 736 27 97

سەنتەرى بىشكچى بۇ قەكۆلىنن مرقاىتەتى / زانكۆيا دھۆك - كومەلگەھا زانكۆيى -

جادا زاخۆ ۳۸ - ئاڤاھىن پەرتوكتا مەلبەندى - قاتى سىن

پېرست

- ۷ په یفا ده ستپیکې
- ۱۱ شروفه په کا فەر
- ۱۳ ئاسته نگیڼ بده ستکه فتنه زانیاران
- ۱۳ ئە گهرین تۆمارنه بوونا بوویه ران
- ۱۴ ژبو چی ئەف تاییه تمهندی و خهسله ته
- ۲۱ چاوا کوردان چه ک ب ده ست دئیکست ؟
- ۲۳ ناقین ژ بو خوفرۆشی بکار هاتین
- ۲۴ ناقین کو دۆژمان دانانه سەر شۆره شگهران
- ۲۵ ناقین ژ بو چه کداری شۆره شگهرین کورد هاتین گۆتن
- ۲۶ دو ناقین گهش ب به ژنا چه کداری شۆره شگهر
- ۲۸ ناقین سازیڼ چه کداریڼ شۆره شگهری
- ۲۸ هنده ک ناقین سازیڼ له شکه ریڼ کورد
- ۳۳ سی دهر دین کوژهک: جاشاتی، ناقین سازی یڼ جاشاتی، شهرین برا کوژی، ئاغاتیزم
- ۴۷ پيشمه رگه و په یوهندی یڼ جفاکی
- ۵۵ پیلانگیری یڼ گهله کۆمی ل دژی شۆره شگهران
- ۵۷ ژن د خهباتا چه کداری یا کورد دا
- ۶۰ تاییه تمهندی یڼ چه کداری شۆره شگهری کورد (پيشمه رگه)
- ۱۰۷ سی په یقین پيشنیار کری
- ۱۰۹ ل دووماهیکی
- ۱۱۱ ریز وسوباسی
- ۱۱۳ وینه دانکا په رتۆکی

هه و النامه كتيب

په‌یفا ده‌ستپیک:

گه‌له‌ک ژ وان که‌سین کو د بواری سهربازی دا دنقیسن ئانکو شوقه‌یا ژيانا چه‌کداری دکهن، ژيانا چه‌کداری ب ئالۆزی و شوولی ناف دهن، ل ههمبهر ژى ب هه‌ست و که‌فتین پر شانازی د ژمیرن، د گه‌له‌ک ده‌مان دا ژى دژ ب مروقاتی یان به‌روفاژى، هه‌روه‌ک بوټول گاستون^(۱) د کتیبیا خوهیا ب نافی جه‌نگناسی دبیژیت: ژيانا چه‌کداری ژيانه‌ک ئالۆزه و شهر شارستانیه‌ته‌کى ژ ناف دبه‌ت و شارستانیه‌ته‌که‌ دی ئاڤا دکه.

هه‌روه‌ها ژ بو شهر گه‌له‌ک بزاقین ئاشتیخوازی هه‌بوونه لی چ جارن که‌س نه‌شیا یه هه‌ستا شهرخوازی یا مروقان ژ ناف ببه‌ت، له‌وما ته‌نی بزاق ژ بو کیم کرنا هه‌ستا شهرخوازی بوونه^(۲). لی د هه‌می ده‌م و د هه‌ر ره‌وشه‌کى ژى دا شهر ب نه‌ری و ئاشتی ب نه‌ری بوویه، هه‌روه‌ک کو بیرمه‌ندی ئه‌مریکی (بنجامین فراکلین) د وی باوه‌ری دا بوویه کو: چ شهرین باش و ئاشتیین خراب هه‌بوونا وان نه‌بوویه^(۳)، لی د بزاقین شوهره‌شگه‌ری دا ئه‌ف به‌روفاژى و جودا بوویه و شهر بوویه چاره‌سه‌ر به‌روفاژى تیگه‌هین ئاشتیخوازی.

تیگه‌هه‌ک ژ بو شوهره‌شگه‌ری کورد ژى ل باکورى کوردستان هه‌یه کو دبیژیت: شوهره‌ش وه‌ک پرا سیراتی یه، یانی ته‌نی خوه‌دی کریارین شوهره‌شگه‌ری لی ده‌رباز دبیت^(۴)، لی د هه‌مان ده‌م ژى ژ بو شوهره‌شا چه‌کداری ژى دبیژن: شهر جه‌ژنا گه‌لانه د شوهره‌ش کرنی دا^(۵).

د تووره‌یا گه‌لیری ژى دا، د ناف چیرۆک و ستران و به‌یتان دا، ئه‌ف ب روئی دیار دبیت کو تووره‌یا کوردی شعر وه‌ک داوه‌ت ئان کو شاهی دیار کری یه ژ بو نمونه د ستران داوه‌تی یا (شهر شهره، شهره شهره، سبه ل مه‌یدانی شهره، شعر داوه‌تا میرانه. ئیرو ل مه‌یدانی شهره... هتد) شعر داوه‌تا میرانه^(۶).

(۱) جه‌نگناسی، بوټول گاستون. ئه‌ف پرتۆک ب شیوازه‌کى زانستی و ئه‌کادیمی ل دۆر جه‌نگناسی و ئه‌رینی و نه‌ریین جه‌نگی یه، ب زمانى کوردی ژى که‌فتیه به‌رده‌ست.

(۲) پالنه‌ره‌کانی جه‌نگ، نامه‌کانی ئه‌نیشتان و فرۆید، وه‌رگیرانی مه‌ریوان هه‌له‌بجه‌یی، چاپا یه‌کى ۲۰۰۷، چاپخانه‌یا تیشک. سلیمانی، لاپه‌ره‌یا ۸۴ ئی.

(۳) پالنه‌ره‌کانی جه‌نگ، نامه‌کانی ئه‌نیشتان و فرۆید، وه‌رگیرانی مه‌ریوان هه‌له‌بجه‌یی، چاپا یه‌کى ۲۰۰۷، چاپخانه‌یا تیشک. سلیمانی، لاپه‌ره‌یا ۲۵ ئی.

(۴) روژنقیسا گه‌ریلا PKK ئی، پیروژناسکاداش، کو ده‌ستنقیسه و هژمارا روپهلان دیار نه‌گری یه کو ئاماژه پى بته‌دان.

(۵) روژنقیسا گه‌ریلا PKK ئی، پیروژناسکاداش، کو ده‌ستنقیسه و هژمارا روپهلان دیار نه‌گری یه کو ئاماژه پى بته‌دان.

(۶) کورد و کوردستان، دیرک کینان، ژ پاچه‌یا ژ ئنگلیزی، د. له‌زگینی ئافدره‌حمانی، لاپه‌ره‌یا ۱۹، باس ل فی لایه‌نی تووره‌یی هاتیه‌گرن.

ل دووڤ ڦی دیتنی پِشمه‌رگه‌یی کوردستانی پِدڤی ب تایبه‌مه‌ندی یین پِشمه‌رگاتی و زانست و رۆشنیرییا سهربازی هه‌یه، نها ده‌م هاتی یه کو ب زانست و رۆشنیری د ژيانا چه‌کداری دا کار بهیته کرن و به‌رده‌وامی ب پِشمه‌رگاتیه‌کا پِشمه‌رگاتی بده‌ین.

ئه‌ڤه ژی ده‌ستی‌که‌که^(۱) هیڤیدارم د ده‌وله‌مه‌ند کرنا بواری سهربازی ده‌مفا‌هه‌بیت، ئو ئه‌فسه‌ر و فه‌رمانده‌یین سهربازی ژی بزاقی بکه‌ن - هه‌ر که‌س ل دووڤ شیان و زانین و ڤیانا خوه‌یا چه‌کداری - به‌ره‌کی بیخه‌ته‌سه‌ر گه‌رین ڦی دیواری، هه‌تا ئه‌م کورد ژی بیینه‌خوه‌دی رامن و هزر و بیروکه‌یین سهربازی و چه‌کداری.

هه‌و‌ال‌نامه‌ی کتیب

(۱) هه‌ر چه‌ند ل سالا ۱۹۹۸ی و د گوڤارا ده‌نگی پِشمه‌رگه‌ی دا یا ژماره ۹ / حوزه‌یران/ ۱۹۹۸ی، من بابه‌ته‌ک ل ژیر نافی (چه‌ند تایبه‌مه‌ندیه‌کیت چه‌کداری شو‌ره‌شگیری کورد)، من نفیسی لی که‌سی دیتر ئه‌و بابه‌ت ده‌وله‌مه‌ند تر نه‌کر و نها وه‌ک ئه‌ڤ پرتوک من ده‌ست پیکره‌ڤه .

هه و النامه كتيب

شرۆڤه‌یه‌کا فه‌ر:

من ب فه‌ر دیت کو د ناف ریژین پیشمه‌رگه‌یی کوردستانی دا، ل رووی زانستی و روڤنیری یا سه‌ربازی بزافه‌ک ب زمانی شرینی کوردی ژێ بهیته‌ کرن، ئەف بزاف تنی بو زیده‌تر خزمه‌ت گه‌هاندن ب گه‌ل و وه‌لات بیت، نه‌ک فه‌خواندن و تیگه‌هه‌کا دیت، ژ به‌ر کو ب هه‌می زمانان ئەف بزاف هه‌نه و تنی زمانی کوردی نه‌بیت.

هه‌تا ئەفسه‌ری کورد ژێ ب زمانین عه‌ره‌بی و فارسی و ترکی زانستی سه‌ربازی خوه‌ندی یه و بکالۆریۆسا خوه‌ ستاندى یه، مرۆف دکاریت بیژیت کو د کارین روژانه‌یین پیشمه‌رگاتی دا بارا پتر یا ده‌سته‌واژه‌ییان ژێ هه‌ر ب زمانی بیانان ده‌ینه ب کار ئینان، هه‌رچه‌ند ژلای هنده‌ک ئەفسه‌ران هنده‌ک بزاف هه‌بوونه د قی بارێ دا^(۱)، لی زیده‌تر د گاقین و ده‌مکورت و تایه‌ت بوونه وه‌ک: نامیلکه‌یا چه‌کناسی^(۲) کو د ده‌هه‌کین هه‌شتیین سه‌دسالا بووری دا، کو د ناف ریژین پیشمه‌رگه‌یان دا بلاف بوو بوو، لی ئەو نامیلکه‌ تنی ژ بو ناساندنا وان چه‌کان بوو یین دده‌ستی سه‌ربازین به‌عسیان دا و ل دژی کوردان بکار ده‌اتن.

ئه‌گه‌ر ئەم بو کورداندا ده‌سته‌واژه‌ییان و زانست و روڤنیری یا سه‌ربازی ب خه‌بتین ، ئەفه‌ ل ده‌مه‌کی نزیك و د قی قووناغا گرنگ و هه‌ستیاری کوردستانی دی بین خوه‌دی رمان و تیگه‌هو زانستی سه‌ربازی کوردانه، کو دی شیم بیژم - زانستی پیشمه‌رگاتی - ژ به‌ر کو بارا پتر یا ژيانا پیشمه‌رگاتی ژيانه‌کا شو‌ر‌شگیری - چه‌کداری یا بژوون و بی خه‌ش بوویه^(۳)، هه‌روه‌ها کورێ کورد ل هه‌ر ده‌لیقه‌کی ژێ دا دی شیت به‌ره‌ف بیت ژ بو بگه‌رخستنا شیان و به‌هه‌ریا خوه‌.

(۱) ژ بو نمونه. رینه‌ مۆریس روژنامه‌فانی فه‌ره‌نسی د کتیبای خوه‌ یا ب نافێ له‌گه‌ل کورد له‌ پیناو مانه‌وه‌دا، ل وه‌رگێرانا جه‌رجیس فه‌تحو‌لا ژ بو عه‌ره‌بی و ئەبو‌به‌کر سالح ئیسماعیل ژ بو کوردین چاپا ئیکت‌ سالاً ۲۰۰۸ یت، چاپخانه‌یا ده‌زگای مۆریانی بو تو‌یژینه‌وه‌ و لیکۆلینه‌قی، لاپه‌ره‌یا ۱۲۹ یت، به‌حس ل هه‌بوونا چالاک بوونا روژنامه‌گه‌ری یا شو‌ره‌شی دکه‌ت و روژنامه‌ خه‌بات، هه‌والنامه، ده‌نگی پیشمه‌رگه‌ وه‌ک نمونه‌ د ئینیت.

(۲) نامیلکه‌یا چه‌کناسی ژ نفیسینا پیشمه‌رگه‌ و سه‌رکرده‌ حه‌میده‌ فه‌ندی بوویه، کو نها ئەندامی سه‌رکرده‌تی یا پارتي دیموکراتی کوردستان/عیراقی یه.

(۳) پیشمه‌رگاتی و بوونه‌ پیشمه‌رگه‌ ژ ئەنجامی به‌ره‌لستی یا ره‌وا و خو ئەدانه‌ده‌ست و دلسۆزی بو‌گه‌ل و وولات و جانفیدیای بوویه، له‌و ب بزاف و خه‌باته‌ک بژوون و ساخه‌م دزانم، که‌سین کو د چۆنه‌ چیا و د بوونه‌ پیشمه‌رگه‌ ژ به‌ر ئایدۆلۆژیکین حزبی و سیاسی و فه‌لسه‌فی نه‌دبوون پیشمه‌رگه‌، لی ب هه‌سته‌ک نه‌ته‌وه‌په‌روه‌ری و نیشتمانه‌په‌روه‌ری بوو، وه‌ک به‌ره‌لستی‌ه‌ک ره‌وا ئانکو به‌رگری و شه‌ره‌ک ره‌وا، ل دژی سته‌م و زۆرا دوژمن. (کرمانجی چالی).

دیشین د بکاربرنا زانستى ئەکادیمی و شارەزایی و ئەزمونا پێشمەرگاتیی ب هەفرا، بین خوەدی لەشکەرەکتی ب هیز و چەکدار ب زانست و رۆشنییری یا سەربازی، کو بیته لەشکرەکتی پارێزفانی دەستکەفت و گەل و وەلاتی مە، کو دئی بیته ئەگەری پاراستنا سەنگا هەبوونا کوردان. ژبەر کو شۆرشین کورد هەرسى تاین خەباتا چەکداری، سیاسی، رۆشنییری^(۱) پیکفە و ل چیاين کوردستانى وەك بناغەیی موكوم ژ بو شۆرشەکا خوەدان شەنگستین ب هیز، کار پى هاتیه کرن، لەوماژى ئەزمونا پێشمەرگاتیی گرنگی و تاییبەتەندى یا خوە هەیه کو کار ژ بو بهیته کرن و زانستى سەربازی د گەل بگونجینین.

چونکی ژ بو چاره سەرکنا هەر پرسگریکه کا سیاسی - جفاکی، دو ری ل پیشی نه:

۱- بزاقین ناشتیخوازی و گیانی لیبۆرینی و دانوستاندن.

۲- بزاقین گەفکرتی و شەر.

یانی دەما کو بزاقین ناشتیى بى ئەنجام بوون و گیانی لیبۆرینی نه ئافراندا و ئارمانجا ناشتیى ئەهنگافت، وی دەمی هەستا مەغرۆریی و هەیه جانا داواکاری یا ماف، وەك دووبەرەیین دژ هەف سەرهلدەن و ل ئەنجام گەف و ل دووفا گەفان کریارا شەری دەست پى دبیت. د دیروکا کوردان دا، بزاقەك نەبوویە ب نافى چارسەری یا ناشتیانە ژ لایى دوژمنین کوردانقە، کو راستین ئەو بزاق ژ بو ناشتیى بیت، لەوما کوردان چەك فیایە و بکار برى یە. ژيانا چەکداری ژى هەتا بیته جەن باوەری یا گەل پیدفی ب زانستى سەربازی و رۆشنییری یا نەتەواپەتی یە، بزاقا شۆرەشگەری یا کوردی رەنگفەدانەك کوردانە بوو زیدەتر ل زانستەکتی سەربازی، لى خوشمیری و دلسۆزی یا شۆرەشگەران بزاقا شۆرەشگەری یا کورد ب کوردینی - کوردایەتی - ب ناف کر.

(۱) ئەحمەد قەرەنى، رەوشەنبیری یا چیا، پرتا ئیکى، چاپا ئیکى، سالا ۱۹۹۲ یى، هەقلیر، لاپەرەیا ۸۶ ئى.

ئاستەنگىن ب دەستكەفتنا زانباريان:

- تېيىنى ژ بۆ نقيسين و فەكۆلين ژ روژين خەباتا چەكدارى من وەك ژيەدەر مفا وەرگرتى يە ژ:
- كتيپين بيرەوهرين قادا خەباتى.
 - كتيپين ئەكادىمى د فى بوارى دا.
 - ئەو بيرەوهرين كو ب شيوەك ژ شيوەيان بيلايىنى پاراستى يە يان ژى ھندەك راستين ديروكى كەفتنە د ناف بەرپەرين واندا.
- ئەو ژى ب فان رەنگان:

1. ژ بۆ ھەر پارچەيەك ژ كوردستانى نمونەيەك من وەرگرتى يە و كار ل سەر كرى يە.
 2. من بزاڤ كرى يە خو ل لايەنگيرى بپاريزم، لى مە بقى ئان نەقى ھەر بيرەوهرىەكا چاپ و بلاڤ بووى ھەبىت لاگيرى يا پارتىەكا سىاسى دكەت، ئەو ژى ژ بەر ھەبوونا ھيزين چەكدارين تايبەت ب پارتيان و نەبوونا ھيزەك يان بەرەيەكى چەكدارى شۆرەشگەر. كو نەراستەوخۆ نقيسكار وەك لاگير دەيتە ناسين.
- لى بى لاگيرى من دەست ب فى كارى گران و پيروژ كر، ھەرچەند ئەز ب خوە بۆ دەمى ۳۰ سالانە چەكدارى ناف ريزين لەشكەرى شۆرەشگەرى كوردستانى مە (پ د ك ع) و ب شانازى فە ژى دىبژم ب ھەمى باوهرىا خوە ئەز ھىچ ھيزەكى باشتەر ژ (پ د ك) ل ھەرچوار پارچەيان نابىنم، گرنگترين خال ژى ل فى بباوهربوونى ميراتى پيشەوا قازى و بارزانين نەمرە.

ئەگەرین تۆمار نەبوونا بووہران وەك خوە:

بیرەوهرين كو ژ لايى پيشمەرگەيان فە ھاتى نقيسين، ئەو روژ تۆماركرين، ھندەك كيم و كاسى تيدا ھەنە و ب درستی نەشيانە وەك ھەيى بووہران تۆمار بکەن، ئەو ژى ژ بەر فان ئەگەران:

- 1- خو پاراستن ل نقيسينەفەيا نافين كەسايەتيان و كاريگەرين نەيىنى يين وان كەسان ب سەر بزاڤا رزگارخووزى يا كورد، ب تايبەت سەرۆك جاشان، يان ئاماژە كرن ب وى كاريگەرى يا ھەيى ل سەر بزاڤا رزگارخووزى يا كوردان، كو ديبته ئيك ژ خالين تۆمارنەبوونا ھندەك تشتين گرنگ.

2- خوږپاراستن ژ نافبرنا کهسین پيشمه‌رگه و فرمانده د روودايتن نه‌یيني، ب مه‌به‌ستا پاراستنا نه‌یينان، دا ل وان روژين ته‌نگاف نه‌که‌فتبان ده‌ست دوژمنی و وه‌ک زانیاری ل دژی وان بکار نه‌هاتبان ځه.

3- ب گشتی هه‌می نه‌و کهسین کو بیره‌وه‌ریین خوه‌نقیسی، کیم په‌سنا کهسین زندگی کو دگه‌ل ئیک دابوونه، کریه، لئ هه‌می په‌سین کهسین کو شه‌هید بوونه دکهن، له‌وما مروّف نکاریت ب زانیارین وان بیره‌وه‌ریان کهسئ کو نزیک ل بوویه‌ری ناس بکه و چاوانیا روودانئ سهرراست بکه‌ت.

4- هه‌ر پيشمه‌رگه ئان سهرکرده‌یی کو بیره‌وه‌ریین خوه‌نقسینه، تنئ خه‌باتا چه‌کداری ب پارتي یا نه‌و تیدا نه‌ندام وه‌ک هیزا سهره‌کی یا پارتي‌زانی و پيشمه‌رگاتیی ب ناف دکه‌ت و وه‌ها دده‌ته ناسین کو نه‌نئ چه‌کدارین وی پارتيی بوونه کو خه‌باتا چه‌کداری کری.

5- خالا هه‌ری نه‌خوش ژي، به‌حسکرنا شه‌رین براکوژيین نافه‌را پارتيین کوردستانئ یه ژ به‌ر کو هه‌ر به‌حسکرنه‌کا نه‌یيني دی بيته جهئ گومان ل لاگیري.

6- هه‌روه‌ها به‌حسکرنا سيسته‌من جاشاتين، ئاسته‌نگيه‌ک بوو، ژ به‌ر کو زور ل وان سهره‌ک جاشان یان ده‌سته‌یين تاييه‌ت ل هه‌ریما کوردستانئ نها به‌رپرسن و د ځه‌گیرانئ دا ژي خوه‌ ب نه‌ندامئ نه‌یيني یی وی پارتا کو نه‌فرؤ نه‌ندام تیدا یان ژي ل سهر راژه‌یا وی پارتيی د پوستين حکومی ددن نیاسین، کو نه‌ځه‌ ژي زه‌لال نيه‌ کا کریارین جاشاتين راستن یان ځه‌گیرانا وان.

ژ بوچی نه‌ف تاييه‌تمه‌ندی و خه‌سله‌ته‌؟

د هه‌ر بزاقه‌کا شو‌ره‌شگه‌ری دا هنده‌ک که‌س ریځه‌به‌ر و سهرکرده‌یته‌ی دکهن. نه‌و بزاق ل ژیر هه‌ر ناف و ئایدوّلوژیا‌یه‌کئ بیت، تاييه‌تمه‌ندی و خه‌سله‌ت د بنه‌ نه‌گه‌را ژ ئیک جودا‌کرنا که‌سه‌کی ژ که‌سه‌کی دیت‌ر ئان ری‌کخستی و سازيین شو‌ره‌شگه‌ر، کو نه‌و تاييه‌تمه‌ندی د بن هپمایا نارمانجه‌کا دیار کری د وی شو‌ره‌شئ دا و که‌سین خه‌باتکار ب نافه‌کی د وی بزاقا شو‌ره‌شگه‌ری دا ده‌ینه ناسین.

هه‌ر ل ده‌می کو‌مارا کوردستانئ ئو د سالا ۱۹۴۶ئ دا نازناقئ (پيشمه‌رگه) وه‌ک چه‌کداری کورد که‌فته د ناف فه‌ره‌نگا سیاسی و جفاکی و چه‌کداری یا کوردان دا، نه‌ف نازناق ل دو په‌یفتين (پيش + مهرگ) پیکه‌اتی یه و وه‌ک زاراقه‌ک ب کار هات و فه‌رمی بوونا خوه‌ چه‌سپاند، ژ به‌ر کو نه‌و

نازاناف ژ ناف گهلی و ژ بو گهلی بوو، پيشمه‌رگه يانی چه‌كداری شوره‌شگه‌ری كورد و پيشمه‌رگاتی وه‌ك ژيانا شوره‌شگه‌ر و چه‌كداری يا كوردستانی هاته‌ ناسين.

پيشمه‌رگه ب واته‌يا پيشه‌نگ ژ بو مرنئ، كه‌سئ كو قئ نازانافی هه‌ل‌دگريت، پيدفی يه‌ خوه‌دی چه‌ندين تايه‌مه‌ندی و خه‌سه‌له‌تيت تايه‌ت ب بزاقا چه‌كداری يا كوردفه‌ بيت، دبئ ئو تايه‌مه‌ندی وی كه‌سی ژ خه‌لكئ ئاسایی جودا بكه‌ت. هه‌مان تايه‌مه‌ندی ژي به‌رژهنگين پيروژ ب وی تاکی دبه‌خشيت، كو ئو تاك ژي هه‌لگري وی پيروژي بي‌ت يئ كو جفاك ژ بابته‌ئ وی تاکی دبينيت.

هه‌ر ئو بزاقا ري‌كخستنا چه‌كداری يا كو‌مارا كوردستانی بوو كو چه‌كداری كورد د شوره‌شي دا ژ تالان و دزی و شه‌لاندنئ دوور ئيخست و بوويه‌ بنه‌مايه‌كئ پيشمه‌رگاتيئ، نه‌ك وه‌ك شوره‌شين به‌ری كو‌ماري^(۱)، هه‌رچه‌ند هه‌تا رزگاركرنا ئيراقئ ژي تالان د ناف شوره‌شين كوردان دا هه‌بوونه، لي وه‌ك پره‌نسيه‌كئ تولفه‌كرن، ئانژی پلاندانایی نه‌بوويه و بگره‌ زيده‌تر ژ لايئ كه‌سين نابهرپرس و به‌رژوه‌نديخواز د ناف پارتيين كوردان دا بوويه.

هه‌رچه‌ند د ده‌مين شهر و جه‌نگئ دا، پره‌نسيبا "بكوژه" و "بگره" و "ده‌سته‌سه‌ر" و "ده‌سته‌به‌رکه" هه‌يه كو ژ لايئ شروقه‌كارين بوويه‌ران بيته‌ گوئن: له‌شكه‌ر چ ژ زانستئ سياسه‌ت و پوليٲيكي نزانيت^(۲)، هه‌يه كو ل هه‌می شهران دا هنده‌ك كه‌س پئ ده‌هستن، هه‌تا د شه‌رين ئوليٲين سه‌رده‌می سه‌ره‌لدانا بسلامنتيئ دا ژي ئه‌ف شيوازي ده‌ستكه‌فتيئ جه‌نگئ ب ئايه‌ت هاتينه‌ جه‌لال كرن^(۳)، يان ده‌ستكه‌فتيئ جه‌نگي وه‌ك ده‌ستكه‌فتيئ سه‌ره‌كه‌فتيئ د شه‌ری دا ده‌ين هژمارتن، هه‌ر ئه‌فه‌ ژي بوويه كو د شوره‌شين كوردان دا، هه‌ر تشتئ حكومه‌تي بكه‌فٲيه‌ ده‌ستان وه‌ك ده‌ستكه‌فتيئ شهر به‌ين هژمارتن، چ وه‌ك تالان ژ بو خو‌ به‌ن، ئان ژي تيک بده‌ن و بكار نه‌ئين، ژ

(۱) ژ بو نمونه شوره‌شا شيخ عوبه‌يدولايئ نه‌هري، ژ بو زيده‌تر زانباري و زانين ل سه‌ر قئ شوره‌شي بنپره‌ كٲيا ديروكا زيده‌گافي يا كوردان، ژ نفيسي‌نا نه‌سه‌كه‌نده‌ري قوربانسئ نه‌رمه‌ني، ژ پاچقه‌يا د. له‌زگيني چالي جاپا ئيكي سالاً ۲۰۱۰ ئي، ژ وه‌شانين وه‌زاره‌تا رو‌شنبيري و لاوان يا حكومه‌تا هه‌ريما كوردستاني، هه‌می كٲيب فه‌گيره‌كه‌ ل سه‌ر شيوازي تالان و شه‌لاندنا گوند و باژيران چ ژ لايئ شوره‌شگه‌رين شوره‌شا شيخ عوبه‌يدولايي يان ژ لايئ هيژين سه‌ر ب ده‌وله‌تا ئيرانئ و ئاغايين دژبه‌ري شوره‌شي.

(۲) ديروكا زيده‌گافيا كوردان، نه‌سه‌كه‌نده‌ري قوربانسئ نه‌رمه‌ني، ژ پاچقه‌يا د. له‌زگيني چالي، جاپا ئيكي سالاً ۲۰۱۰ ئي، ژ وه‌شانين وه‌زاره‌تا رو‌شنبيري و لاوان يا حكومه‌تا هه‌ريما كوردستاني لاپه‌را ۹۹ ئي.

(۳) سوره‌تا نه‌فاله، هه‌می ل سه‌ر بنه‌مايي ده‌ستكه‌فتيئ شهر هاتي يه و هه‌تا سه‌ر ژي جه‌لال كرى يه، هه‌ر ئه‌ف نافه‌ ژي بوو كو د پروسه‌ييئ ژ ناف برنا كوردان ل سالاً ۱۹۸۸ ئي ژ لايئ حكومه‌تا به‌عسي يا ئيراقئ ل پروسه‌گئ ته‌فكوژيئ هه‌شت قووناغي دانا، كو سه‌ر و مالي كوردان ژ هيژين چه‌كدار جه‌لال كر.

بەر کو تیکدان زیدەتر ل سەردەمی جەنگی پارتیزانیی پارتیی کوردان کو زیدەتر دەستوەشاندن و تیکدانا یەگە و بارەگایین دوژمنی بوویە، وەک کەلتورەک ئان ژێ نەریتەک هەر ئەو رەنگفەدان هەبوویە هەتا د روژین سەرهلدانا ۱۹۹۱ی دا ل باشوور و هەرفیانا رژێما بەعسا ئیراقتی ل ۲۰۰۳ یی، هەر ئەو تەشت دەیت دیتن.

ئەف بزافا ئازادبخوازی یا کوردان، ژ ئەنجامی هزرا نەتەوویی و خوەسەری یا نەتەوویی ئاڤا بوویە، لەوما ژێ بوویە خوەدی هەندەک تاییەتەندیان کو د کەسیتی یا تاکێ شۆرشگەری کورد دا رەنگفەدایە و بوویە هیڤیتی شۆرشگەری یا کوردان، کو ل ئاستی جیهانی کیم وینەیین وی هەبوونە، جوگرافیا کوردستانی و دابەشبووناوی نەهیلایە یەکھیزی یا پێشمەرگە ئاڤا بییت. هەر ژ لایەکی دێڤە، فرەهزری یا شۆرشگەری و پارتینی ژ هۆکارەکی دی یی ئاڤانەبوونا وی یەکھیزی ل کوردستانی بوویە. ئەف نەبوونا یەکھیزی ژێ بوویە سەدەما وی کو ئەو تاییەتەندی یین پێشمەرگە ژ سنوری کوردستانی دەرئەکەڤن و د ناڤ روژڤا سیاسی و جڤاکی یا کوردستانی ب بەرناسنەبوون، بەرەف ژبیرچۆنی بچن، ژ بەر کو نەتەوونەندیان ل وان تاییەتەندیان وەک پەيامین سیاسی د هەندەک گۆتاران دا دەین و بەس، ئو نەبوونە بنیاتەک ژ بو ئاڤا کرنا هیزا سەربازی یا کوردستانی بیی هزر و رامانین سیاسی و تیوری یین پارتییان.

چەند نمونە یەکی بەردەست کو نیشانا هەبوونا هیزەکا خورت و خوەدی تاییەتەندی یین جیاواز دگەل چەکدارین نەتەوویی دیتین جیران خویا دگەن کو شۆرشگەری کورد خوەدی تاییەتەندی یین شۆرشگەری و خوەدی کەسیاتیک شۆرشگەری نە. ل وانا ژێ:

1- ل سەردەمی کۆمارا کوردستانی و پشتی ب فەر دیتنا هەبوونا هیزەکا چەکدار ژ بو پاراستنا کۆماری، شەڤەک و روژەکی کۆمبوونین ل پە ی هەف هاتن بەستن و سەرئەنجام چ ناڤەک نەهاتە پەسەند کرن، هەتا کو چایچی سەرکردایەتی یا کۆماری (پ د ک ئیران) بوو، ناڤی پێشمەرگە پێشنیار کر و شروڤەیا وی ناڤی کری کو ژ پێش+مەرگ پیک دەیت و ب واتەیا خوەدا (ف+پێش+مرنی+کەتن) د هییت و ژ لای سەرکردایەتی ڤە ژێ پەسەند بوو و بوویە ناڤی فەرمیی چەکداری د ناڤ ئەرئیشا کۆمارا دیمۆکراتا کوردستانی، ئەف ناڤ ل کۆماری بو چەکداری شۆرشگەری کورد مایە، ژ بەر کو چەکدارین شۆرشین بارزان ژێ پێش ئاڤا بوونا کۆمارا

كوردستانى ب لهشكهرى مريدان(۱۹۰۸-۱۹۴۶) هاتبوونه ناسين، ههروهك چهكدارين شورهشا سمايل ئاغايى شاك ب چهكدارين شاكى(۱۹۲۰-۱۹۲۵) و شىخ مهحمودى سليمانى (۱۹۱۹ و ۱۹۲۹-۱۹۳۲) و شىخ سهعيدى پيرانى(۱۹۲۵-۱۹۲۸) ب چهكدارين سهرهلدايى ناف لى هاتبوويه دانان، لى ئەف ئاف پشتى كۆمارا كوردستانى (۱۹۴۶) بوويه نازنافى چهكدارى شورهشگهرى كورد ل ههر چوار پارچهبين كوردستانى، كو ئەف ب خوه تايهتهنديهكا ههرى پيرۆزه و پيدقى يه وهك ريزلينان ژ يهكهم كۆمارا ديمۆكراتيك يا كوردستانى ئەو تايهتهندي يا ديمۆكراتيك كو ههلبژارتنا هزرا چايچيى سهركردايهتيني ژى بوويه، وهك هيمايهكا نهتهوهى بمينيت^(۱).

2- د نافهرا سالين ۱۹۶۰ ههتا ۱۹۷۵/۱ى دا (سهردهمى شورهشا ئەيلۆل ۱۹۶۱ - ۱۱۹۷۵)، چهندين بزاقين تيرۆرستى ل ههمبر تاك و جفاك و سهركرده و ريبهرين كورد ژ لايى دهستگههين ئەمنى و سيخوريين حكومهتا ئيراقى هاتنه كرن^(۲)، لى يهك كرياتا تيرۆرستى ژ لايى پيشمههرگههى كوردستانى، ئانكو چهكدارى كوردستانى نههاته كرن، د بهرسقى دا كارى بزاقا ئازاديخوازى يا كوردان تهنى بهرگرى ل دهقهرين ژيردهستههلاتا شورهشى و هيرش كرن بو سهر سهربازگههين رژيمى بوويه، ژ بو نمونه مروف دكارت بههسا وى بكت ژى كو ل سالين پشتى وان بوويهران، ريكخستنا بهغدايي يا پ.د.ك.ع. ژ بو نهجامدانا كرياتا چهكدارى دژبهرى مالباتا كهسهكى كۆ

(۱) سهيد عهبدۆلا، چايچيى كۆمارا مههابادى، د بيرهوهريين پيشمههرگههكى كۆمارا مههابادى دا هاتيه كو د روونشتين كۆمارى دا بو دانانا نافهكى ژ بو هيزين چهكدار، ئەف ناف (پيشمههرگه) پيشنيار بوويه و بوويه نافى فهرمىي چهكدارين كۆمارا مههابادى، هه م مهسعود بارزاني و هه م ژى د. مهحمود عوسمان ناماز ب قى نافدانانى كرى يه د نقيس و بابته و پهيشتين خوهدا .

(۲) ل دهمرۆژ ۱۶۴۵/۱ى ئيقارا ۱۹۷۱/۹/۲۹ى، ب مفا وهرگرتن ل ههستا ئايينى يا بارزانيي نهمر و ب كار ئينانا زانايين ئايينى، بزاقا تيرۆر كرنا بارزانيي نهمر هاته دان، ئەف كرياتا تيرۆرستى ژ لايى ژ لايى سهدام حوسين و نازم گهزاز قه داريتى بوو، دوو كهس ژ كهسين سهر ب ئاسايشا گشتى (مخابرات العامة) ههفرى يا شاندا زانايين ئايينى دكر، كو ل وان (ئيبراهيم خوزاعى) بوو، ئەو بزاقا تيرۆرستى سهرنهگرت و بارزاني ژ وى پيلانى دهرباز بوو، سهرنهجام ئوتۆمبيلهك هاته پهقاندن، ژ بلى ريكۆردهرا ددهستى ئيبراهيم خوزاعى، لى زيرافانين بارهگاين سهركردايهتيني شيان ئوتۆمبيله دوويى ههلوهشينن و ههردوو كهسين كو دخواست خو دهرباز بكن بكوژن. ژ بو زيدهتر زانياريان ل سهر قى مزارى، بنيره گوڤارا دهنگى پيشمههرگه سالا يازدى، ئەيلۆلا ۲۰۱۰ى، ژمارا ۵۰ى.

دهستين وى ب خوينا كوردان سۆر بوو بوون و بهرپرسي چهند كرياترهكين تيرورستي بوو
ئاماده كرن. لى ژ لايى سهركرديه تي يا پارتى فه رى ل وى كارى هات گرتن ئوو نه هيللا كو بزاڤا
شوره شگيرى ژ سه مئا خويا راسته ريكه فت^(۱).

3- د سالين ۱۹۷۶ هه تا ۱۹۹۱/ى ل باشوورى كوردستانى كو ب سهردهمى شوره شا گولان (۱۹۷۶-
۱۹۹۱) ئانكو شوره شا نوو بناڤ بوويه، ههر كه سى پيشمه رگه خوونده وار بايه ئانكو نه خوونده وار
"ب تايهت ل ده فه را به ديدنان" ل سهر مى وى يى چه پى جهى پيشيس- قه له م - هه بوويه،
ئه ف ژى وه ك هيمايه كى بوويه ژ بو كه سى چه كدارى شوره شگه ر. ژ لايه كى فه زور كه سان ب
هه بوونا قى هيمايه پيشمه رگاتى هه ست ب شيانين خوه كر و ئهو هيمايه پيشمه رگاتى كره
بزاڤه ك بو هينبوونا خوه ندى و نقيسينى، ل ده ف وان خوه نده كارين كو ل فيرگه و زانكويان
به ره ف ده فه رين ئازاد كرى ژى چو بوون و بوو بوونه پيشمه رگه، بوو بوويه هيمايه زيده تر ب كار
برنا هزر و هه ستين وان، ئوو كو به ره ف جيهانا نقيسينى فه بچن و فه قه تيانا ژ فيرخوازي ب قى
بزاڤى بسه ره هف بيخه فه. ئه م دكارين بيژين روشنيرى يا سياسى و جفاكى يا ده موكراتيك ل
چييان به ره ف شاران چويه، نمونه ژى ئاڤاكرنه قه ئيكه تي يا نقيسكارين كورد بوويه ل ده فه رين
ئازاد كرى، ب ده ستى نقيسكارين پيشمه رگه^(۲)، هه بوونا راگه ياندا چيائى و ئازادى يا وه شانى^(۳).
ههر د وى ده مى دا وه شانان ژير ده سته لاتا حكومه تى ژى پيه له گوتن بوو.

د ده مى راپه رينى و ئازاد بوونا كوردستانى دا ژى، ريزگرتنا مروقى به رامبه ر مروقان ژ لايى تاكى

شوره شگه ر فه ب دوو خالين ل هه ف جدا رهنه گ فه دا:

(۱) كتىبا بارزانى و بزاڤا رزگارخوازي يا كورد، مه سعود بارزانى، به رگى. سيبى، به شى دوويى، لاپه ره يين ۸۱ و ۸۲ يى.
(۲) ئه حمه د قه رهنى د كتىبا خوه يا ب ناڤى ره وشه نبيرى يا چيا، پرتا ئيكى، ب هوورى به حس ل سهر رولى نه ديب و
نقيسكاران كرى يه د كاودانين كو كوردستان تيدا ده رباز بووى، هه ستا نه ته وه يى، زوردارى يا دوژمن، بى ده رفه تي يا
ده ربرينى.. هتد، هوكار بوون كو نقيسكارى كورد هه مبيزا چيا و شورشى به ووينيت و رولى خوه يى روشنيرى
به ستيت د ناڤ شورشى دا.

(۳) ل بارا روشنيرى يا چيائى، نقيسكار ئه حمه د قه رهنى، كتىبه ك ب ناڤى (روشنييرى يا چيا)، چاپ كرى يه، ل سال ۱۹۹۲
يى، هه فليبر كو دوو به رگ ئانكو پرتن و ته نى من (نقيسكار) پرتا يه كى ديتى يه.

1- نەبوونا هەستا تۆلھەلدان و چەسپاندنا بریارا سەرکردایەتی یا بەرھەیی کوردستانی ل بارا لیبۆرینا گشتی.

2- نەکوشتنا سەربازین چەک دانایی یین رژیما بەعس، ژ لای جەھاوهری سەرھەلدایی و پێشمەرگەیان، وەک نەریتەک کوردەواری.

مروۆف د شیت قی وەک پیقانا سەرگە د دیارکرن و سەلماندا راستی یا کەسایەتی یا شۆرەشگەری یا گەلی کورد، ب هەبوونا تاییبەتەندی یا شۆرەشگەری قە بەستیت.

ب هزر و دتینا من ئەقە و چەندین تاییبەتەندی یین دیتەر کو من هەست پی نەکری نە و د ژيانا شۆرەشگەری یا گەلی کورد رەنگقەدان هەبوویە، تاییبەتەندی یین کەسی شۆرەشگەری کورد بوونە.

ھەرچەند د دەمین شەر و جەنگان دا گەلەک تشتین نەوازە و سەیر و عنتیكە روو دەن ، وەک کریارەکا نەزقام یا کەسەکی ئان گرۆپەکتی ، لی ئەقە نابیتە نمونەیا گشتی ، لی د بەروۆقاژی دا زۆر تشتین دیتەر هەنە کو گەلەک سەیر و عنتیكەنە ب ئەرینی و باش کو پێشمەرگە و شۆرەشگەری کورد پی سەرفراز کری نە ، نمونەیا ھەری پێش چاف ژێ خوەدانە دەست یا سەربازین ئیراقی بوو کو ژیر دەستھەلاتا شۆرەشی وەک دەقەرا تەناھ ژ بوۆ خوە ددیت، ھەرچەند کو دەقەرین ئازادکری ل وی دەمی ل بەر بۆمبەباران و ھیرشین ئەسمانی بوو ، ب بەردەوامی^(*).

مروۆف دی شیت ببیژیت کو : قەدەرا گەلی مە ئەو بوویە کو شەرزان و جەنگاوەر بن ، لەو ژێ ئەف ھونەری جەنگی د پرۆسەیا کە راھاتن ل جەنگی و شارەزا بوون و ئەزمۆنی کەسی بیت ، نەک پەرورەدەیا کە جەنگی، ژ بەر کو ھەمی وەلاتی مە راستەوخۆ ئان ژێ نەراستەوخۆ پەپووەندی ب

(*) لەگەل کورد لە پیناومانەو، نقیسینا رینیە مۆریس، وەرگیان ژ بوۆ عەرەبی جەرگیس فەتحوللاھ، وەرگەر ژ بوۆ کوردی ئەبوبەکر صالح ئیسماعیل، چاپا ئیکتی سال ۲۰۰۸ ی، چاپخانەیا دەزگای مۆکریانی بوۆ توژیئەو و لیکۆلینەق، لاپەرەیا ۱۲۷ ی.

جهنگ و شورەش قە ھەبوو ، يانی د قادا شورەش دا بوون^(۱)، ھەرۆھا شارەزایی یا جوگرافی و چیاپی بوونا کوردان ژى ھۆکارین سەرەکە بوونە د شارەزا بوون د ھونەرکاری یا جەنگی دا ، ھونەرکاری ژى زیدەتر مفا دیتن بوویە ژ خەسلەتا عەرد و فاکتەری نەشخافلەتی یا گورزوەشاندى بوویە کو بوویە ئەگەری سەرکەفتان ئان ژى بواتەیه کا دیتەر ھەتا سەرکەفتن مسوگەر نەکربا ھیرش نەدکر^(۲).

ھەوائنامەى کتیب

(۱) لەگەل کورد لە پیناو مانەوەدا، نھیسینا رینیه مۆریس، وەرگیان ژ بو عەرەبیی جەرگیس فەتھوللاھ، وەرگەر ژ بو کوردی ئەبوبەکر سالھ ئیسماعیل، چاپا ئیکى ساللا ۲۰۰۸ ى، چاپخانەیا دەزگایى موکریانى بو تووژینەو و لیکۆلینەق، لاپەرەیا ۱۹۰ ى.

(۲) لەگەل کورد لە پیناو مانەوەدا، نھیسینا رینیه مۆریس، وەرگیان ژ بو عەرەبیی جەرگیس فەتھوللاھ، وەرگەر ژ بو کوردی ئەبوبەکر سالھ ئیسماعیل، چاپا ئیکى ساللا ۲۰۰۸ ى، چاپخانەیا دەزگایى موکریانى بو تووژینەو و لیکۆلینەق، لاپەرە غش ۲۱۲ ى.

چاوا کوردان چهک ب دهست دئیکخت ؟

ژ بو وهلاتهکئی پارفهکری ب سهر چند وهلاتین داگیرکارفه، ههبوونا چهکان کو ب ئاوی شورهشی ب ئیسانی نیه؟؟.

لی ههراگاف ژی شورهشین کورد شیایه کو شورهشین خوهیین چهکداری بهرف قووناغین مهزن و سهراگهفتنی بین و دوژمنی بشکینن، ئەف ژی ل وی باوهر ب خوه بوونا تاکئی شورهشگهری کورد بوویه، نهکو ههبوونا چهک و جبهخانه و کارگههین چهکسازیی ژ بو ژ دارخستنا شورهشین دیتر بین جیهانی ههبوونه، لی ژ بو وهلاتی کوردستانی ژی ئەف بهروفاژی بوو، پارچهیین کوردستانی دۆرگرتی بوون ب نهتهوهیین دژی کوردان، یانی وهلاتهکئی دهستقیرا نهگههشتی ب نهتهوهیین نه دوژمن، ههراچهند ل سهردهمی بهدرخان پاشای دا و ل جزیرا بوۆتان ئو ل سهردهمی محهمد پاشایی رواندزی (۱۸۱۵-۱۸۱۶) ئی ل رواندزی دو کارخانهیین چهکسازیی ههبوونه، لی دیسان د نهجامین هیرشین ئوسمانیان ئەف دوو کارگههه ژی ل ناف برنه و نهمانه^(۱).

ههروهه ل دوو فقهکۆلینه کاریزدار د. عبدالرهقیب یوسف ل بارا چهکسازیی یا کوردان ل بازاری سلیمانیی کو وهک پهرتوک چاپ و بلاف بوویه بهحس ل ههبوونا هندهک کهسان دکهت کو ل بازاری سلیمانیی تفهنگ چئ کره، لی ئەفه ژی نابیته چهکسازیه کاریکختی و شورهشی ژ بهر کو تشتهکئی بازرگانی و دهمکی بوویه و وهک کار و پیشهیهک بوویه بو هندهک کهسان^(۲)، ههروهکی کو نها هندهک کهس وهک شارهزا ئەم د بیژینی (جخسی) ژ بو چیکرنهفه ئان دهستکاری کرنی کار ل سهر چهکان دکهن . ههراچهند کو ههیا شورهشا ئیلۆنی ژی دوو پهیف ل بارا فیشهکان ههبوونه کو دگۆتنی فیشهکین (کارخانئ) و فیشهکین (عهمهلی)، ئەو فیشهکین عهمهلی ل دهستچیکریین کوردان ب خوه بوونه و بارۆت ل تیکههلهیهکا زملی کهفن و کبریت و رهژوویا رهشهبیی چیدکر و ل نهجام فیشهکین عهمهلی چیدکر، کو کیم جوداهی ههبوویه د گهل فیشهکا کارخانئ^(۳).

(۱) پهیدا بوون و دروستکردنی چهکی ناگردار له کوردستان، د: عبدالرهقیب یوسف، چاپخانهیا شقان، سلیمانی، چاپا یهکئی سالا ۲۰۰۴ ئی .

(۲) پهرتوکا ریزدار د: عبدالرهقیب یوسفی پهرتوکهک هیزایه ل دوور فئی پیشهیا چهکسازیی و بهحس ل چیکرنا دهبانجه و تفهنگ و توپان و بارووتی ژی دکه و گهلهک وینه و بهلگه وینه ل سهر کۆم کرینه .

(۳) ل گوڤارا دهنگی پیشمهراکه، ژماره (۳۰)/حوزهیرانا ۱۹۹۹ئ، د لاپه رهیا ۱۸ ئی دا بابهتهک ل سهر چیکرنا بارۆتی ب نافئ (چیکرنا بارۆتی ل سهردهمی باپیریته مه) من بلاف کری یه، کو ئەو بابهت د گهل پهرتوکا پهیدا بوون و دروستکردنی چهکی ناگردار له کوردستان، د: عبدالرهقیب یوسف، چاپخانهیا شقان، سلیمانی، چاپا یهکئی سالا ۲۰۰۴ئ، وهکههف دکهفن بهراچاف.

لێ جێ ئاماژە پێکرنی یە کو تاکێ کورد شیایە ب هزر و نەرینین خوە ژێ ئافراندنێن چەک و کەلوپەلێن بوارا سەربازی بکە^(*)، لێ دیسان ژێ نەبوویە کو د شۆرەشەکی دا پشتگیریەکا درست و ب نافێ کارگەه و چەکسازی ئان پیشەسازی یا سەربازی مە کوردان هەبیت .

لێ د کارین چەکداربوونا شۆرەشگەران ب فان خالان بزانی:

1. ل دەستییکا شۆرەشین کوردان دا، شۆرەشگەران ب کەدا خوە چەک ب دەست دختن، یانی زۆر ل شۆرەشگەران ب فرۆتتا سامانی خوە ژ بو چەک کرینی، خوە چەکدار دکر، ئەو چەکدار بوون ژێ پیخەمەت ب هیز کرنا رۆلێ عەشیرکی بوویە، هەر ئەف ژێ بوویە کو دەمێ سەرهلدانا شۆرەشەکی ل دەفەرەکی چەکی پیدفی ب وی سەرهلدانی ل بەر دەست د بو^(*).

2. د دەمێ هیرش و شەری بەرەیی و پارتیزانی دا و دەستگرتن ب چەکین دوژمن، هەرۆهک کو بارزانی نەمر ب حەنەک فە ل هەمبەر پرسەکا رۆژنامەفانی فرەنسی رینیە مۆریس دا د بیژیت : ل فان هەفکاریین سەربازی کو دگەهە بەغدايي، ل مە زیدەتر کەس مفايي ژێ نابینیت^(*).

3. زۆر جارن ژێ وەلاتەکی داگیرکاری کوردستانی، ژ بو فشار خستنه سەر ولاتەکی دیی داگیرکاری کوردستانی، هاریکاری یا چەکدارکرنی ژ بو شۆرەشین کورد هەبوویە، وەک هاریکاریین چەکدان ب شۆرەشا باشووری کوردستانی ژ ئالی ئیرانی فە د دەمێ شەری هەشت سالیی نافەرا ئیراق- ئیرانی، وە بەرۆفازی شۆرەشا رۆژههلات ژ ئالی ئیراقی د هەمان قووناغ دا.

(*) بێرە ژێرنفیسا لاپەرەیا ۳۹ی ژ پەرتوکا (چۆن چەپکێک و کام مێژوی کۆمەله) ل نفیسینا مەلا بەختیار چاپا یەکی چاپخانەیا دەزگەهێ چاپ و پەخشا هەمدی ، سالا ۲۰۱۲ ی، سلیمانی، بەحس ل پێشمەرگەیهکی ب نافێ (شەوکهتی مەلا سەمیل) دکه کو ل سالا ۱۹۶۲ ی، ژ پارچەیین بێتەلێن دوژمنی بێتەلهک چیکریهفە و شیایە برۆسکەیین دوژمنی ب وی بێتەلێ وەرگری و شۆفە بکەت و شۆفەیا وان بزانی .

(۲) ئەو چەکی کو ب ریا کرین و فرۆتنی ب دەست کوردان کەفتی یە ب چوار ریان بوویە ۱- ئەو چەکین شەر و شۆرەشان کو د کەفت دەست، ۲- ئەو چەکین د بزاقین شەری عەشیرکی و تالانکرنین عەشیرەتان بوویە، ۳- بزاقین کەسین ئەشقی و دژبەری حکومەتین داگیرکار کو ژ چەکدارین ولاتین داگیرکار د ستاندن، چەکین کو ب ریا قاچاغچیان د گەهشتن کوردستانی، کو فێ خالی چ چاکانیین پشتراستکار نینە.

(۳) لە گەل کورد لە پێناوی مانەو دە، نفیسینا رینیە مۆریس، وەرگیان ژ بو عەرەبی جەرگیس فەتحوولا، وەرگیان ژ بو کوردی ئەبۆبەکر صالح ئیسماعیل، چاپا ئیکێ سالا ۲۰۰۸ ی، چاپخانەیا دەزگای مۆکریانی بو توژینەو و لیکۆلینەفێ، لاپەرەیا ۱۱۳ی.

4. ههروهها زۆر جارانی ژێ ل بهر دژبه‌ریین هه‌یژین دیت و دژبه‌ریین زله‌یژان ل روژه‌لاتا ناڤین، هه‌یژه‌کی چه‌ک به‌خشینه کوردان، وه‌ک ده‌می کۆمارا مه‌هاباد و هاریکاریین ئیکه‌تی یا سوڤیه‌تا به‌ری^(۱).

5. زۆر جارانی، جاشین کورد، د ده‌ما هه‌یرش و شه‌ران دا ئان ژێ ب نه‌ینی هاریکاری یا شو‌ره‌شگه‌ران کری یه‌ ژ بو‌ دانا چه‌کان، د شه‌ران دا، دا بقه‌ست هنده‌ک ته‌قه‌ی که‌ن و ته‌قه‌مه‌نیی زیده‌ ل چه‌ه‌کی ژ بو‌ شو‌ره‌شگه‌ران هه‌یلن، ئان ژێ ب دزیکیفه‌ د هه‌نارتن ده‌ڤه‌ریین ئازاد کری^(۲).

ناڤین ژ بو‌ خو‌فرۆشیی ب کارهاتین:

چه‌ته‌: ئەف ئاف بو‌ یه‌که‌م جار د ئاف عه‌شیره‌تا زیباریان دا بلاف بوو، پشتی کو ل سالا ۱۹۶۱ ئی زیباری چۆل بووی و هه‌یژا شو‌ره‌شی ئەو ده‌ڤه‌ر رزگار کری ئەف ئاف د ئاف عه‌شیره‌تی دا ب خو‌ بلاف بوو، نوکه‌ ژێ ئەو چه‌کداریین وی ده‌می بوویه چه‌ته‌، نابیژن جاش، دبیژن چه‌تاتی.

جاش: ب ره‌نگه‌کی گشتی ل هه‌ر چوار پارچه‌یان دبیژنه‌ که‌سی چه‌کداری خو‌فرۆش و نه‌ریکخستی و د خزمه‌تا داگیرکاری کوردستانی، کو هه‌مان چه‌تاتی ژێ هه‌ر جاشاتی یه‌ لی د ئاف زیباری و هنده‌ک ل مزووریان ئەف ئاف بکار ده‌ات، هه‌مان (الافواج الخفیفة) یان (فرسان صلاح الدین) بوون ل زار ده‌ڤی حکومه‌تا ئیراقی و (ملیس) ل زار گو‌تتا (ترکان) و (به‌سیج مردمی) زباره‌یا جفاکی ئو (پیشمرگ مسلمان) پیشمه‌رگه‌هی موسلمان ژ لای ئیرانی ده‌یته‌ گو‌تن.

(۱) کورد و کوردستان، دێرک کینان، ژ پاچه‌ یا ژ ئنگلیزی، د. له‌زگینی ئافدره‌حمانی، لاپه‌ره‌یا ۸۴ ئی.

(۲) ئەف کریاریین وه‌ها ژ ئالیی وان که‌سان فه‌ بوو کو په‌یوه‌ندیین حزبی، ئان کو دلسۆزین کوردینی چۆ دبوو، ره‌نگه‌ ب خووندنا ئان دێران زۆر که‌سین پیشمه‌رگه‌ ئان جاش ئەف ره‌وش ب خو‌ه دیت بیت ئان کر بیت، بیت بیرا وان.

کنج خوار: ئەف ناف وەك دەستەواژەيەك سیاسی ژ بو جاشان هاتیه ب کار ئانین ل سەردەمی
مستەفا کەمال ئەتاتۆرک، ئەف ژى ل وی دەمی بو هەفکارین رژیمێ ترکیی دەهات، ژ بەر کو وی
دەمی ناڤی جاش ئان ناڤین دیتەر نەبوون^(١).

جەردەفان و کوریجی و ملیس: ئەف سى ناف ل باکوړی کوردستانى ژ بو چەكدارین کورد یین
چەکین رژیمێ ترکیی هەلگرتی ژلایین کوردان فە ب کار د هیت.
هەرەها زۆر کەساتیین سیاسیین کورد ژى هەبوونە کو پلە و پایە و پۆستین بالا یین حکومی
ژى هەبوونە، وەك تەها محیەدین مەرۆف ل ئیراقی و عسەت ئینۆنۆ (١٨٨٤-١٩٧٣) سەرۆککوماری
پشتی مستەفا کەمال ئاتاتۆرکی ل تورکیاد نافەرا (١٩٣٨-١٩٥٠) یی، ئەفە ژى شیوازەکی جاشسیاسیین
کورد بوویە، کو ل دژی بزافا رزگاریخوای یا کورد کار کرنه^(٢).

ناڤین کو دۆژمان دانای سەر شۆرەشگەران:

ضد انقلاب: پشتی ب سەرکەفتنا شۆرەشا ئیسلامی یا ئیرانی ب هەمی وان هیتین چەكدارین
ئوپۆزیسیون هاتیه گۆتن، لی ب رەنگی گشتی د گۆتە کۆمەلە، پ د ک ئیران.
تەرۆریست: ژ لایین حکۆمەتا ترکان فە دبیزنە چەكدارین کورد ب گشتی و ب تابهتی پ ک ک ی.
المخربین: ژ لایین رژیمێ بەعس دگۆتە پیشمەرگەیین گشت پارتیین شۆرەشگەریین باشوور.
کونترا: ئەف ناف رژیمێ بەعس ژ بو پیشمەرگەیین کوردستانى بکار دبر د بزاقین راگەهانندن و
دیپلۆماسیدا، لی ئەو ناف چ جارن ئارمانجا خوە ب دەست فە نەدا، ئەف ناف ل دەستپیکتی و ل
سەردەمی رۆنالد ریگن سەرۆکی وولایەتین یەکگرتیین ئەمەریکا هات، دەما کو چەند حوکمەتەکین
دژە دیموکراسی و کۆمۆنیستی ل ئەمەریکا لاتین درست بووی و ب ریا دەستەپەکا مەرۆف کوژ ب
ناڤی (کۆماندویین کۆشتنی) ئانکو کونترا ل وان وەلاتین ب هیزا سەربازی ئاڤا بووی د بەرژەوهندی یا
ئەمەریکا دا کاری کۆشتنی دکر .

(١) لاپەرەیا ١٩٩٠، کتیبە خەباتی پیشمەرگایەتی یان کارەسات و مالویرانی، (لیکۆلینەووەیەکی سیاسی و میژووویە لە سەر
بزوووتنەو هی پارتیزانی لە کوردستان و جیهاندا) لە نووسینی ئەردەلان عەبدۆللا.
(٢) لەگەل کورد لە پیناوا مانەو دەدا، نقیسینا رینیه مۆریس، وەرگیان ژ بو عەرەبیی جەرگیس فەتحوللا، وەرگەر ژ بو
کوردی ئەبوبەکر سەلح ئیسماعیل، چاپا ئیکتی ٢٠٠٨ ی، چاپخانەیا دەزگای مۆکریانی بو توپیزینەو و لیکۆلینەفنی،
بنیرە ژیر نقیسا د. جەرگیس فەتحۆلای لاپەرە ٦٣ ی.

ناڤين ژ بو چه كدارين شوره شگه رين كورد هاتين گوټن:

ههروهه ژبلى هه بوونا نازناقى پيشمه رگه ژ بو چه كدارين شوره شگه رين كورد، هندهك ناف و دهسته واژه يين ديتر ژى دكهفن بهرچاڤ، نهو ناف يان دهسته واژه چ ستاندارد بن، يان داتراشى، يان ل زاردهڤ هاتبنه بكار ئينان، نهو ناف و دهسته واژه يين ژ بو چه كدارين كورد هاتى نهفن:

ئەشقى (ياخى): ئەف ناف ژ لايى ئاغاتيزمى ب سەر كهسین شوره شگه رين كورد د سه دهيا نوژدى و ههتا سالا ۱۹۳۰ ى هاتيه گوټن، ههردناف فه رههنگا زورينهيا كوردان و د ناف ريزين شوره شگه ران ژى دا دهاته گوټن، ئەف پهيف ب واتيا ئەشقى و كووفى ل دهسته لاتى و شهركه رين نهديار و خوڤه شير.

چه كدارين سهره لدايى: ئەف دهسته واژه يه زيده تر د ده مى شوره شين شيخ مه حمودى سليمانى (۱۹۱۹ و ۱۹۲۹-۱۹۳۲) و سمكويى شكاك (۱۹۲۰-۱۹۲۵) و شيخ سه عيدي پيران (۱۹۲۵-۱۹۲۸) و سه يد عوبه يدولاى نه هرى (۱۸۸۰)، كه فته ناف روژهڤا چه كدارى يا كوردان دا.

له شكرى تابع و مريدان: دگوته وان چه كدارين بارزانى يين سه رده مى شيخ عه بدولسه لامى بارزانى (۱۹۰۸)، ل دورا وى كوم بووبون، ژ بلى شوره شا يه كه مين ئو دوويه مين ئا بارزان، ههتا د شورشا ئه يلولى ژى دا، هندهك كه سين بارزانى يين كو مريد و تابع بوون، ب فى ناڤى خه بات دكر. **پيشمه رگه:** ل سه رده مى ئاڤا بوونا له شكه رى نيزامى كو مارا مه هابادى، ئو گه هشتا هيزا بارزانىان كو ل نه جامى فه كيشيان (الانسحاب) يا ل شوره شا بارزان (۱۹۳۲-۱۹۴۳) يى كو وهك په نابهر ژ روويى سياسى و وهك پشتيقان ل روويى شوره شگه رى گه هشت بوون مه هاباد و نه غه ده و شنويى و دهردوراوان شاران، بوويه نازناقى چه كدارى شوره شگه ر.

گه ريل: د بنه تار دا په يڤه كا ئيسپانى يه ژ (GUERRILLA) هاتيه و كه فتى يه د ناف فه رههنگا سياسى ده، ئەف ژى ژ PKK ى كه فت د ناف فه رههنگا چه كدارى يا كوردى كو زور ل سياسه تڤان و شه رزان ب خو سه پينى و خو مه زن ديتا PKK ى دزانن.

ههروهه گه لهك كه سين روژنامهڤان كو د ناف شوره شين كوردان دا كارى روژنامهڤانى كرى ناڤين ديتر ب كار برنه نمونه يهك ژى رينيه موريسى فه رههنگى پيشمه رگه ي وهه دده ته ناسين ده ما

كو دگههئته ناف ریزین پیشمه‌رگه‌ی: ئەف پیشمه‌رگه نه، جه‌نگاوهرین نیزامیین سوپایی شۆره‌شگهری کوردستانی^(۱).

دو نافین گەش ب بەژنا چه‌کدارین شۆره‌شگەر

هەر ئەف جوامیری و به‌رخودانا گەلێ مه‌ بوویه کو دوو ناف ب به‌رمشهی و ب ریز و شەوق د ناف بزافا چه‌کداری یا شۆره‌شگهری یا کوردان دا، دکەفن رۆژھفتی، کو کوردان د خەباتا خوه‌یا شۆره‌شگهری دا، ب سەر دوو دەستەیین چه‌کداری دابەش کریه:

۱ - پیشمه‌رگه - ب - به‌رگری ملی

پیشمه‌رگه: هەر پارتیه‌کا شۆره‌شگەر ل دووف جه‌ماوهری بوون و شیانین خوه‌یین مادی ئو ئۆرگانیزه‌یی هیزین چه‌کدارین تابه‌ت ب خوه‌ هه‌بوونه و هه‌نه، وه‌ک له‌شکهری شۆره‌شگهری کوردستانی، پ د ک ل باشوور، هیزا پاراستنا گەل پ ک ک ل باکور، هیزا پیشمه‌رگه‌یین کوردستانی ی ن ک باشوور، کو هیزین چه‌کدارییین کاریگهرین کوردستانی نه و هیزین دیتر و ب نافین دیتر هه‌نه و هه‌بوونه کو هه‌می ب پیشمه‌رگه‌ هاتینه ناسین، ده‌سته‌واژه‌یا پیشمه‌رگه د سه‌روبه‌ندی کۆمارا کوردستانی که‌فته د ناف رۆژھفا چه‌کداری یا کورداندا.

به‌رگری یا ملی: ئەو هیزا چه‌کدار بوو یا کو ژ کورین ملله‌تی و د ده‌مین ته‌نگاف و هیزین دوژمنان بو سەر گوند و شارین کوردستانی وه‌ک ئەرگێ نه‌ته‌وه‌یی چه‌ک هه‌لدگرت و به‌رگری ل ده‌فهرین ئازاد بووی د کر^(۱)، بیی کو د چوارچۆفتی هیزه‌کا چه‌کدار دا ئەندام بن، بیی کو لاگیر و ئەندامین پارتیه‌کێ ژ ی بن^(۲).

ئەوین ب نافێ پیشمه‌رگه‌ی د ناف ریکخستیین پارتییان دا کار د کر، پیگیری دیسپلین و رینۆماییین سه‌ربازی و سیاسیین پارتیین خوه‌ بوون، لی ئەوین ب نافێ به‌رگری ملی پیگیری چ

(۱) له‌ گەل کورد له‌ پیناوی مانه‌وه‌دا، نفیسینا رینه‌ مۆریس، وه‌رگیران ژ بو‌عه‌ره‌بیی جه‌رجیس فه‌تحوللا، وه‌رگیران ژ بو‌ کوردیی نه‌بوه‌کر صالح ئیسماعیل، چاپا ئیکتی سالا ۲۰۰۸ ئی، چاپخانه‌یا ده‌زگایێ موکریانو بو‌ توێژینه‌وه‌ و لیکۆلینه‌فتی، لاپه‌ره ۲۳ یی.

(۲) فه‌ره‌ کو شه‌هیدین به‌رگری ملی وه‌ک شه‌هیدین سه‌نگه‌ری بینه‌ هژمار، ژ به‌ر کو چ ل به‌ره‌یین شه‌ر شه‌هید بیتان ژ ل گوندین ده‌فهرین ئازاد، ژبلی هیزه‌ک مروفتی، هیزه‌ک مه‌عنه‌وی بوویه ژ بو‌ پیشمه‌رگه‌ و شۆره‌شی.

(۲) یادداشته‌ای یک پیشمرگ قهرمان، خاطرات فرمانده شهید شاپور فیروزی، به‌ کوشش جلیل گادانی، به‌رگێ ئیکتی، لاپه‌را ۲۵۲ یی.

بریارین سیاسی و خوهستهکین پارتییان نهبوون، تهنی د دهمی شهر و هیرشان دا بو بهرگری یا ل دهفهرین رزگار کری کار دکر، نمونه ژی ههبوونا ریخستیین ژ یهک جودا ل دهفهرین رزگار کری بوون، د دهردولهکی دا چهند مالین کو گوندهک ژ بو خوه ئاڤا کر بوو ئەندامین پارتیین لیك جدا بن، لی ژ بو پاراستنا وی دهفهره ئازاد ژ بو خوه چهکدارین بهرگریکار بوون و ل دهمی هاتنا هیرشین دوژمن د ههوارا پیشمه‌رگه‌یان دچۆن.

ئه‌فه ژی سه‌لمینه‌را وی راستیی یه کو ههمی کهسین ل دهفهرین ئازادکری نه ئەندامین پارتییان بوون، یان د ناف ریزین ریخستیین پیشمه‌رگه‌یان دا بوون. لی هه‌بوونا باوه‌ری و پشتراستبوونا گه‌ل ژ کار و کریارین پیشمه‌رگه‌یان، جفاکا دهفهرین ئازاد وه‌ک چه‌کدارێ ته‌نگافیان و ل ژیر نافه‌کی بی لاگیر (به‌رگری ملی) سه‌لمینه‌ری هه‌بوونا کهسین نه ریخستی د ناف پارتییان وه‌ک چه‌کدارێ شو‌ره‌شگه‌ر خه‌بتینه و قوربانی دایه و شه‌هید بوونه ژی، پشکداری یا به‌رگری ملی کیمتر نه‌بوویه ژ هیزین پیشمه‌رگه‌ی، هه‌رچه‌ند ههمی نه‌و گوندیین کو دکه‌فتنه دهفهرین ئازاد کری که‌سی نیرینه‌یی چه‌کدار و ئافه‌تا پشتیقانی ل باشووری کوردستانی به‌رگری ملی ژیر کۆنترۆلا هه‌رپارتیه‌کی ل دهفهرین ئازاد کری هه‌ر ب لاگیر و ئەندامین وی پارتیی هژمار د بوون^(۱).

ل دووف راپورته‌کا رادیو یا لهنده‌ن: مه‌سعود بارزانی (۱۰۰۰۰) هه‌زار چه‌کدار و زیده‌تر ل (۲۰۰۰۰) هه‌زار گوندییان کو وه‌ک به‌رگری ملی ل به‌ر ده‌ست هه‌نه، یان ژ بو ده‌ستیشانکرنا ریژه‌یا به‌رگری ملی تهنی ل ژیر ده‌سته‌لاتا پ د ک ئیراق دگه‌هسته (۳۰۰۰) که‌سین چه‌کدارین به‌رگری ملی^(۲).

کو به‌روفاژی راستیی یه، ژ به‌ر کو وان خوه ب پاریزه‌رین دهفهرین ئازاد کری دزانی و د گه‌ل پیشمه‌رگه‌ی ته‌مام که‌رین هه‌قدو بوون^(۳).

(۱) عه‌لی ته‌هر: بزافی رزگار یخوازی نه‌ته‌وه‌ی کورد له کوردستانی ئیراق، له ساله‌کانی جه‌نگی ئیراق و ئیران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸) لاپه‌ره‌یا ۲۷۸ ی

(۲) عه‌لی ته‌هر، هه‌مان ژیدری به‌ری، لاپه‌ره‌یا ۴۰۹ ی.

(۳) عه‌لی ته‌هر، هه‌مان ژیده‌ری به‌ری، لاپه‌ره‌یا ۲۵۲ ی.

- نه بوونا ياسايا چه كداري: ئەف ژى سە دەمە كا ديتەر يا ئاڧا نه بوونا ھېزە كا نەتە وھىي و نىشتىمانى دەيت ھژمار، لى ديسان ئەف ژى نابىتە خالەك كو قى رايى بسە پىنى ژ بەر كو ل.ش.ك يا سەر ب پ.د.ك.ع /ئى د سالا ۱۹۸۶ئى ياسايا پىشمەرگاتىن^(۱) پەسەند كر و ل دووڧ وئى ياسايى كار د ناڧ ل.ش.ك ئى دا دەت كر، ھەر وھە كا كۆمەلە يا رەنجەرەين كوردستانى ژى د سالا ۱۹۷۶ ئى دا، پەيرە وھەك ژ بو دەستە پىن چەكدار ھەبوو، لى زىدەتر وھەك پەيرە وھە كا سىياسى و دابەشكارىيە كا دەستەلەتاتە حزبى و سەربازى بوو نەك ياسايەك چەكدارى^(۲). لى ب رەنگى گشتىگر كارپىكەرى يا سەرەكە مفا وەرگرتن بوو ژ كەلتورى كوردى، ژبەر كو پەندىن پىشيانان كر بوونە سەر مەشق و وھەك ياسا كار پىن د ھاتە كر و كەلتورەكى ژىرمەندى و راستقەكەرى بوويە، گرنگيا قى خالا كەلتورى و پەندان ژى ژ لايى رىنيە مۆرىسى رۆژنامەقانى فەرەنسى جەھى پووتە پىدانە كا زىدە بوويە^(۳).

نايدۆلۆژى يىن بزاڧا چەكدارى يا كورد:

ژ بو ناساندنا نایدۆلۆژى يا بزاڧا چەكدارى يا شۆرەگەرى، پىدقى يە كو ب دەمى شۆرەشان قەگەرىن بو دىرۆكى، كو ب خال دى ئامازى بو كەم:

۱- شۆرشىن دەقەركى: چ نایدۆلۆژى يەك نەبوويە تەن بزاڧىن عەشیرەتى و ھەستە كا نەتە وھىي يا بى ئىنتىمايا نەتە وھىي بوويە كو دەست ب وان شۆرەشان كرى، وھەك شۆرەشا شىخ مەحمودى سلىمانى (۱۹۲۹-۱۹۳۲).... ھتد^(۴).

۲- شۆرەشىن نەتە وھىي - ئايىنى: ئەف ژى ل سەردەستىن بىنەمالىن ئۆلپەر وھەرىن وھەك شىخ سەعیدى پىران (۱۹۲۵-۱۹۲۸)، شۆرەشىن بارزانى (۱۹۰۸-۱۹۴۳)، ھەر وھە شۆرەشا ئیلونى (۱۹۶۱-

(۱) بىرە د وینەدانكا پەرتۆكى، وینە پىن لاپەرە پىن ياسايا پىشمەرگاتىن.

(۲) پەيرە وھى ناوخوى دەستە چەكدارەكان، لە ئامادە كردنى لىژنەى سەركردایەتى دەستەى چەكدارەكان پ.م. كۆمەلەى رەنجەرەن ۱۹۷۶ئى، ل لاپەرە ۲۸ ھەتا لاپەرە ۳۳ د ناڧ پەيرە و ناڧخو يا حزبى گونجانە بوو.

(۳) لە گەل كورد لە پىناوى مانە وھەدا، نڧسىنا رىنبە مۆرىس، وەرگىران ژ بو عەرەبى جەرچىس فەتحوولا، وەرگىران ژ بو كوردى ئەبوبەكر سالح ئىسماعىل، چاڧا ئىكى سالا ۲۰۰۸ئى، چاڧخانە يا دەزگایى موكریانى بو تویژىنە وھە و لىكۆلینە قى، لاپەرە ۳۶ئى.

(۴) ھەرچەند شۆرشىن دەقەركى، تايەت بوون ب دەقەرەك ئان كاودانەكى تايەت، لى رىكخستىن سىياسى پشقیانى ل وان شۆرەشان كرى يە، وھەك (خۆبىوونى) ل باكۆر ژ بو شۆرەشا ئاگرى، (ھىوا) ژ بو شۆرشىن بارزان ل باشوور و (ژىكاف) ژ بو كۆمارا دىمۆكراتا كوردستانى ل رۆژھەلاتى كوردستانى. ژ بو زىدەتر زانىن ل قى بارى بىرە لاپەرە ۵۶ ژ كىتبا رەوشەنبىرى يا جىا، پرتا ئىكى، چاڧا ئىكى، سالا ۱۹۹۲ ئى، ھەڧلىر، ژ نڧسىنا ئەحمەد قەرەنى.

۱۹۷۵)، ب تاييهت ژ لايي کوردین مه سیحی و موسلمان کو ب شوره شا چه کداری یا خوه باوهر ب ئول و کوردستانی بوویه^(۱)، ههروه ها که سین کو باوهری یا ئولی ژی یا خاف و سست بیت د هه مان باوهر دا بوونه کو جهنگ و شهرین دژه هیرش و بهرگریین کوردان د پیروز بوونه وهک کو رییه موریس ل زارده فی حه بیب که ریمی فه دگی ریت : ئەگەر ئول ژ بو رزگاری یا مرو فان بیت، شهر ی مه شهرهک ئایینی یه^(۲).

۳- شوره سین نه ته وه یی: وهک جاردانا کومارا کوردستانی ل مه هابادی (۱۹۶۶)، شوره شا ئیلول ی شوره سین نووخواز ئین کورد (۱۹۷۶-۲۰۱۰)، لی ئەف شورش ژی پارقه بووی بوونه ل سهر پارتیان کو ئەف ژی ل سهر چهند بنه مایین ئایدولۆژیکی پارقه دبن، وهک: ۱- ئایدولۆژی یا مارکسی - لینینی، د سه ده یا بۆری یا خه باتا پارتیین باشوور و ههروه ها خه باتا چه کداری یا نه یا باکور و رۆژه لات ی کوردستانی.

هه رچهند ل باشوور ی کوردستانی ب ناف پارتی یا دیموکراتا کوردستانی ژی بوو لی دیسان بالی کومونستی ژی ب رۆله ک کارا جه تیدا گرت بوو، ههروهک چه کداری یا پارتی یا ده موکراتا کوردستانا ئیرانی و پارتی یا ده موکراتا باکور ژی ب هه مان شیواز خه بات دکر. سه رباری هه بوونا هه رازا کومونستی د ناف پارتی ژی دا، د شوره شا ئیلول ی (۱۹۶۱-۱۹۷۵) ی دا، پارتی رۆلی ده سته لاتداری دایه که سین نووخواز و پیشکه فتی و خوهنده فانان، هه م ژی رۆل به خشی یه که ساتیین عه شیر ی و شیخ و ئاغان^(۳).

لی پارتیین چه پ و کومونست ژی هه بوونه و هه نه و خه باتا وان یا سیاسی و چه کداری به رده وام بوویه وهک کومه له یا ژیا نه وه ی کوردستان ل رۆژه لات، پارتی یا کارکه رین کوردستانی ل باکور، یه کیتی نیشتیمانی کوردستان ب بالین خوه فه (کومه له ی ره نجده رانی کوردستان، خه تی شورش... هتد) ب ئایدولۆژی مارکسی-لینینی خه بات دکر، هه رچهند یه کیتی نیشتیمانی کوردستان وهک سۆشیا لده موکرات خوه بناف ژی کر بوو، لی مارکسی - لینینی ب سه ردا زال بوو. ب- ئایدولۆژی ده موکراسی: پارتیین ده موکرات ل هه ر سی پارچه یین باکور، باشوور، رۆژه لات.

(۱) له گه ل کورد له پیناو مانه وه دا، نفیسینا رییه موریس، وهرگیان ژ بو عه ره بیی جه رجیس فه تحوللا، وهرگه ر ژ بو کوردی نه بو به کر سال ح ئیسما عیل، چاپا ئیکتی سال ۲۰۰۸ ی، چاپخانه یا ده زگای موکریانی بو تو یژینه وه و لیکولینه فی، لاپه ره یا ۱۰۵ ی.

(۲) له گه ل کورد له پیناوی مانه وه دا، نفیسینا رییه موریس، وهرگیان ژ بو عه ره بیی جه رجیس فه تحوللا، وهرگیان ژ بو کوردی نه بو به کر سال ح ئیسما عیل، چاپا ئیکتی سال ۲۰۰۸ ی، چاپخانه یا ده زگای موکریانی بو تو یژینه وه و لیکولینه فی، لاپه ره یا ۱۱۳ ی.

(۳) کورد و کوردستان، دیرک کینان، ژ پاچه یا ژ ئنگلیزی، د. له زگینی ئافدره حمانی، لاپه ره یا ۳۶ ی.

ج- ئایدۆلۆژىكا ئايىنى: وەك بزاقا ئىسلامى كوردستان، حزب الله يا كورد، حزب الله يا شۆرشگىرى كورد، يا خود حزبا بىت نەھرىن و پارتى يا دەموكراتا ئاشۆرى ل باشوورى كوردستانى. ئەفە ژى وى چەندى پشت راست دكەت كو تەنى د شۆرەشا ئەيلۆلى (۱۹۶۱-۱۹۷۵) ب ئایدۆلۆژىكەك ئاينى مەسىحى - مسلمان، كار ھاتىە كرن ژ بلى رۆل دىتتا ئایدۆلۆژىكىن دىموكراسى و كۆمۇنىستى ژى ھەبوونە لى ب گشتى وەك ئۆل مەسىحى^(۱) و مسلمانى بوويە .

شانازىين گىنگ:

- چ جاران بزاق و خەباتا چەكدارى يا كورد ب بازىرگانى يا نە ئاسايى وەك(مادىن ھۆشبەر، مروف و جەستەيىن مروفان..ھند) نەبوويە و بگرە ژ لايى دوژمان ژى فە ئەف ل سەر چەكدارى كورد ساخ نەكرى يەفە .
- چ جاران بزاقىن تىكدەرى و بزاقىن بۆ شەرىن نەتەوھىي د ناقبەرا كورد- عەرەب، كورد- ترك، كورد- فارس، نەكرى يە.
- چ جاران بزاقىن تىرۆستى وەك ھىلەكا خەباتا چەكدارى نەبوويە، ھەرچەند ژ ئەنجامى نەشارەزايى يا چەكدارىن پ.ك.ك ئى، ھندەك بزاقىن وان وەك كىرارىن تىرۆستى رەنگ فەدا، لى ئەو ژى ل ئەنجامى تىورىەكا نوو بوويە كو كەفتىە د ناف خەباتكارىن كورد كو ئەو د بىژن: مالباتىن خىانەتكاران خىانەتكارن ، لى ئەو ھزر و رامان ژى ل ئەنجامى وى پىلا ب كۆم يا جاشبوونى ھات پشتى سالا ۱۹۸۶ئى و دەمى دەستھەلاتدارى يا تورگۆت ئوزالى چى بوو بوو و ئەو بزاق ژى وەك كارفەدانەك ل دژى بزاقىن ھوكمەتا تركىي د بجاشكرنا كوردان ب عەشىر و ئوچاخ و مالباتان، نەك ھىزا چەكدارى يا كورد، ئان ھىلا رزگارخووزى يا كورد بوو، ھەر ئەف ژى بوو كو پ،ك،ك ئى پشتى شەرى نافخۆ(۱۹۹۸-۲۰۰۱) د گەل پ،د،ك باشور دەست ژ فى شىووزى نە ساخلمى ۱۵ سالى بەردا و ھىلا راستىن يا خەباتا چەكدارى گرتەف بەر.
- چ جاران رى ل ھەمبەر كوردپەروھرى يا خەلكى وان عەشىرىن ب كۆم د بوون جاش نەھاتىە گرتن و ھەرگاف كەسىن وەلاتپارىژىن وان عەشىرەتان رۆل ھەبوويە د بزاقىن چەكدارىن كوردان دا، وەك زۆر مالباتىن زىباريان ل باشور، مالباتىن ژىركيا ل باكور، مالباتىن زەرزال ل رۆژھەلاتى كوردستانى.

(۱) لەگەل كورد لە پىناو مانەوەدا، نقىسنا رىنيە مۆرىس، وەرگىران ژ بۆ عەرەبىي جەرجىس فەتھوللاھ، وەرگەر ژ بۆ كوردىي ئەبوبەكر سالىح ئىسماعىل، چاپا ئىكى سالا ۲۰۰۸ ئى، چاپخانەيا دەزگايى موكريانى بۆ توپژىنەو و لىكۆلىنەفنى، لاپەرە ۱۵ - ۱۸ بەحس ل فى ئاينى بوونا مەسىحى د شۆرەشا ئەيلۆلى (۱۹۶۱-۱۹۷۵) دا دكەت.

سی دەردین کوژەک:

د هەمی قووناغ و شوۆرەشەکی دا، سی دەردین کوژەک بەرچێلا کوردان گرتی یە، کو ئاستەنگا سەر ریکا خورت بوونا هیژا چە کداری یا شوۆرەشگەری یا کورد بوونه، شاشیا هەری مەزن یا کوردان، سی کریار بوونه، کو ب سناهی برینین وان دەرمان نابن، هەرسی کریار ژێ ئەگەرین مەغروری و ئەزانینا سەرەک عەشیر و پارتیین سیاسی بوونه، لاوازی یا هەستا ئەتەوهیی و نەبوونا باوهری ب خەباتا گەل بوونه، هەرسی کریارین شاش ژێ لای دۆژمانا فە جەهێ گرنگی و دەلیفە دانا پیلانگیژی بوونه و هیژ دەلیفەنه ژێ، ژ بو سست و خاف کرنا بزاقا رزگاری خوازی یا کورد، ئەو کریارین پر ئیش و شەرمەزاری ژێ:

۱- سیستەمی جاشاتی. ب - شەری براکوژی. ج - ئاغات.

ئەف هەرسی دەرد تەفاقەریین یەکن و ژ ئەگەرین پەیوەندیین وان ئیشان ب هەفن، من بزاق کری یە هەر یەک ژ وان ب جدا بەحس بەکم، لئ بەحس کرن ل فان دەردان ژێ تیکهەل دبن، هەرچەند سی بزاقین ئاستەنگکرنا خەباتا چە کداری و بزاقا رزگاریخوازی یا کوردان و ل یەک د جدانە ب تیکهە ئو رامن لئ د ئاراندنا برینین کوردان دا پیکهە دگریداینە.

۱- سیستەمی جاشاتی^(۱):

ژ لای دایرکارانفە، ل هەر سی پارچەیین باکوۆر و روۆهلات و باشووری کوردستانی، بزاقا دژەکوودی ب کوردان خورت دکر و دکەن ژێ، ئەو ژێ ژ بەر کو سەرکەفتن و خورتبوونا هەر بزاقەکا شوۆرەشگەری ل پارچەیهکا کوردستانی کاریگەری ل سەر پارچەیین دیتەر هەبوویه / هەیه^(۲)، بەری پارچەبوونا وەلاتی مە، کوردستان بووبووویه مەیدانا زلەپزین عوسمانی و سەفەویان، کوردستان کر

(۱) هەر کەسی جاش خوە ب ریکخستین نەینی یین پارتی یین سیاسی د هەژمیرن ، ئو جاش بوونا خوە ب شوۆرەش و کوردینی فە گری ددەت ، لئ هەتا نەا چو کەسەکی جاش ری ئەدایە خوە کو بیرهاتنین خوە یین جاشاتی ئان کو ئەو تراژیدی یا ب سەر گەلئ مە دا هاتی فەگیرن، کو نەا کار ل سەر وان بیرەوهری یان بیتە کرن و ب بیتە بابەتەکی فەکوۆلینی ژ بو ژ هەف جوداکرنا جاش و باشان، هەر ئەفە یە ژێ کو من هان ددەت ببیژم ژ بوچی شەرم نەبیت خوە ب جاش بناف بکەت لئ شەرم بیت راستی یا روودانان فەگیرت ی شانازیەکی ژ بو خوە ئو پارتی یا ئەو تیدا ریکخستین نەینی تۆمار بکەت، هەرەها دەما پارتیین سیاسی کوردان ژێ د بەریین سیاسی ژێ دا بوونه چو زانیاریەک ل سەر ریکخستین خوە یین نەینی ئەدانه سەرکردایەتی یا وی بەرەیی هەیی کو مروۆف ئەفرو بزانت کا کی جاش و کی باش بوو یە .

(۲) عەبدوڵا ئەحمەد رەسول پشدری، بەشی دووهم له یادداشتهکانم، شوۆرشێ ئەیلوولی سالی ۱۹۶۱ دژی رژیمی قاسم، چاپی یەگەم / سالی ۱۹۹۷ هەولێر ، لاپەرا ۱۶ ئی.

بوو مەیدانا شەریڤ دژی هەف و پێشبرکێ یا داگیرکاری و تۆلقەکرێن خوە، ژ بو ب دەست خستنا ئارمانجێن خوە ژێ ب نافێ میرنشینان کورد ل دژی هەف ب کار ئینانە، هەر هەمان ستراتەژی یا بکارئینانا دژی هەف ب کارئینانا کوردان د سەدەیا بیست و بیست و یەکی ژ دووبارە بوویەفە، لێ فێ جاری بنافەکی دیتەر کو ژ لای ناسیۆنالیست و شۆرەشگەرێن کوردانقە ب (جاش) بەرناس بوون. جاشاتی وەک سیستەمەکی کورد ل دژی کورد د ستراتیزی یا سەربازیێن داگیرکاران رۆل هەبوویە، لێ ل هەر پارچەیهکی شێوازەکی ل هەف جدا لێ د بنەما دا یەک ئامانج بکار هاتیە، ل باشووری کوردستانی بزافا ئاڤا کرنا شەری نەتەوہگەری دەستپێکا پیلانگێری بوویە وەک عەرەب - کورد یان تورکمان - کورد، لێ نەگەهشتە ئارمانجێن خوە، ل دووقدا شەری کورد - کورد کو ب سیستەمی جاشاتی د نقیسم.

ئەف سیستەمی جاشاتی نە ژێ ل باکور و رۆژھەلاتی کوردستانی پەیرەو د بیت: ل باشووری کوردستانی ژێ ب سیمارا پارتي و خودانە ئالیێن سیاسیێن عەرەب مایە، وەک ھندەک ل عەشیرەتێن کورد ل دەردۆری مومسل و کەرکوکێ.. ھتد.

دیاردەیا جاشاتی دیاردەیهکا پر شەرمزاری بوو ل دووق پێشانین نەتەوہیی و نیشتمانی، ژ بەر کو زۆرجاران، ئەرکی پاراستنا دەفەرێن عەرەبکری -تەعریب- ل باشووری کوردستانی ب جاشان د ھاتە سپارتن^(۱).

دەستھەلاتێن جاشان د فەکری و بی سنور بوون ل دەفەرێن کوردستانی، وەک:

1- مافی نەچۆن بو خزمەتا سەربازی.

2- مافی مووچە و خودان کرنا وان .

3- مافی تالان د دەمی کردەییێن چە کرداری دا^(۲).

جاشاتی نافەکی کریت و فہیت بوویە و بو ھەمی وان کەسێن کو چەکێن داگیرکاران ھەلگرتی، ب جاش ب ناف بوونە، جاش ب واتەیا کیشکی کەری کو ھیش ژ بو بارکرنی زووہ، ئو جاشاتی ژێ

(۱) عەلی تەتەر: بزافی رزگاربخوازی نەتەوہی کورد لە کوردستانی ئیراق، لە سالەکانی جەنگی ئیراق و ئیران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸) لاپەرەیا ۲۱۴ ئی.

(۲) لە گەل کورد لە پێناوی مانەوہدا، نقیسینا رینیە مۆریس، وەرگێران ژ بو عەرەبیێ جەرگیس فەتھوللا، وەرگێران ژ بو کوردیی ئەبوبەکر صالح ئیسماعیل، چاپا ئیکێ سال ۲۰۰۸ ئی، چاپخانەیا دەزگای مۆکریانی بو توێژینەوہ و لیکۆلینەفێ، لاپەرە یا ۳۶ ئی.

بوويه نازناقى كارى خۆفروشى و چهكدارى يا داگيركاران، زورجاران داگيركارين كوردستانى ب زورى ئو نه چارى كورد چهكدار كرنه، ئهو ناچار بوونا كوردان ب چند شىوازان بوويه، ژ وان:

1- ناچار بوون ژ بهر كو بكارن سهر و سامانى خوه بپاريزن^(۱).

2- دهستهه لاتبه خشين ب ئاغاتينى و سهرهك ئووجاخان و هه بوونا عه شيره تگه رينى.

3- ل باشوور، خوه فه دزين ژ شهرى ههشت ساليينى ئيراق - ئيرانى.

رژيمين داگيركار ژى ب پاره و هندهك دهستهه لاتين عه شيره تگه رى ژ بو سهرهك عه شيران،

كورد ب سهر دوو دهستهه يين دژى ههف دابه شدكرن:

1- شوره شگه ر و ئه شقى ل دهستهه لاتى.

2- خۆفروش و پيگر ب بريارين دهستهه لاتى.

ئهف خالا دووه مين ژى ب هه مى رهنگان ژ لايى دهستهه لاتين داگيركار فه يا گران و هه ستيار

بوويه و ب مجدى كار بو كرىه و دكهن. ژ لايى ديقه ژى هندهك جاران و ل هندهك جهان ههر

هه مان خالا دووهم بوويه هوكار كو شوره شگه ر وهك پيستر كهك بو گه هشتن ب ئارمانجين

شوره شگه رى و ب ريكخستينى نافشار، نافخويى ب ناف بوونه^(۲)، دناق خالا دوويى ژى دا بوونه و

ئهف راستى يه ژى د ههر سى پارچه يين باكور، باشوور، روژهه لات دا هه بوويه و هه يه.

هه رچه ند گه لهك جاران بزاقين دژه ئاغاتينى هه بوونه لى سهرئه نجام بى ئه نجام مانه ژ بهر كو

هزرا عه شيره تگه رى يا خورت ئهف بزاق ب ده مكورت هيلينه ، وهك بزاقا جوتكارين مه ريوانى كو

دووماهينى بوويه كو مه له^(۳).

ده ستين كين جاشاتينى:

هندهك ديروكزان فه دگه رينن ژ بو ده مين ميراتي-ميرنشين)ين كوردستانى ده ما كو هندهك

ميراتي لاگيرين سه فه وى يان بوون و هندهك ژى لاگيرين ئوسمانيان بوون، لى ب ديتنا من ئهف يا

درست نيه كو بيته گوئن، ژ بهر كو رهوش و كاودانين سىياسى و جفاكينى وى ده مى وه ها دخوه ست

(۱) ديروكا زيده گافى يا كوردان، ئه سكه نده رى قوريانسى ئه رمه نى، ژى پاچقه يا د. له زگينى چالى، چاپا ئيكى، سالا ۲۰۱۰
ئى. هه فلير، لاپه را ۹۹ ئى، به لگه يه كا سه لمينه ر ژ بو قى راستى يا خوپاراستنى يه.

(۲) يادداشتهاى يك پيشمرگ قهرمان، خاطرات فرمانده شهيد شاپور فيروزي، به كوشش جليل گادانى، جلد ۱.

(۳) كو مه له ، ليكولينه وه يه كى ميژووييه ، زاهير ره شيد پوور ، چاپا يه كى سالا ۲۰۰۶ ئى ، چاپخانه يا چوارچرا ، سليمانى،
لاپه رها يا ۷۹ ئى .

كو پشتگيريڤن ب هيڙ ڙ بؤ خوه پهيدا بكن، ل وان ڙى سوڙا وان ئمپراتوريان، ڙ لايهك ديقه ڙى پيښگيري يا كوردان ب ئاين و ئيسلامه تيڙ ڙى رهنگه دان ل سهر قى پهيوه نديكاريڙ د گه ل ئوسمانى يان هه بوويه، لهوما ب قى رهنگى دى دهسپيكا جاشاتى يا ريځخستى و ئورگانيزه يى بهرچاف كه م:

1- باكوري كوردستانى:

هندهك ديروكزان سوارين هميدى ب دهسپيكا جاشاتى دزانن و هندهك ڙى وهك شوږه شگه ريڤن باوهردار ب برايىنى يا ترك و كوردان ئو مهيلدارى يا ئولى د هه ڙميرن ئاڤا بوونا هيڙين سوارين هميدى فه دگه ريڤت ڙ بؤ دهسته هلاتا سولتان عه بدولحه ميدى دوويى (1876-1909)، ئاڤا بوونا وى هيڙى د سالا 1891 ى زايىنى دا بوو، سوارين هميدى هاتنه ريځخستن د ناڤ به تاليونين مه شقپيكرى، ئو ل ڙير چاڤديرى و فه رمانين نه فسه ريڤن تركين مه شقديتى.

لى پشتى ئاڤا بوونا كومارا تركيى و خوه ب زل زانينا دهسته هلاتدارى يا ترکان منهت ب كوردان نه ما و ههر رهنگ چهك ڙ كوردان قه دهغه كر ئو سوارين هميدى ڙى هاته هه لوه شاندى لى نه شيان وى بريارى جيځجى بكن، ڙ بهر كو د ئاماده نه بوون چه كين خوه راده ست بكن، نهو لچه ككرن ئان چهك ڙى وهرگرتن ڙى ڙ ترسا توله يى بوو كو خه لك ڙ وان سوارين هميدى فهكت، ڙ بهر كو دامه زراندى سوارين هميدى ڙ بؤ بهرسف دانا ئيرانى بوو كو (سوارين قوقازيا) ئاڤا كر بوو، ڙ لايى ديتر ڙى ڙ بؤ پاراستنا سنور ل هيڙين روسيا وى ده مى ئو ل دڙى شوږه ش و سهرهلدائين نافخوه يڤن ئه رمن و ئاشورى و كوردان بوو، سوارين هميدى ب دهسته هلاتا ره ها كارين خوه د كرن ئو سه رانه و باج نهك ته نى ل ئه رمن و ئاشوريان د ستاندى هه تا ڙ مسلمانان ڙى وهردگرتن، دناڤ سوارين هميدى دا به تاليونين عه رب ئو توركمنان ڙى هه بوونه، كو ب هه مان سياسهت هاتبوونه چه كدار كرن، سوارين هميدى نه هاته هه لوه شاندى ب برياره كا سياسى بهلكو ب تاكتيك و هيڊى هيڊى نهو دهسته و به تاليون ڙ چه كين گرانين سواره يى ڤالا كرن ئو پاشى هه تا ب شهر ڙى گه لهك ڙ وان به تاليونان خوه دا دهست و ب درسته نهو هيڙين سوارين هميدى نه مان، پشتى چه ندين تاوان و كؤم كوڙيڤن ئه رمنى و كورد و عه رهبان⁽¹⁾.

(1) ڙ بؤ زيده تر پيڙانين و راستى يا سوارين هميدى بنيرن فهكولينا فهكوله ر د. عه لى محه ممد نه لسولابى يا ب ناڤى: (الدولة العثمانية، عوامل النهوض والسقوط).

لێ د سەردەمێ تورگۆت ئوزالی دا تورکیا کەفتە د قەیرانین مەزن دا ژ وان ژێ بزافا شورەشگەری یا چەکداری، لەوما پەناھ بو ئیراقی بر و یەک ژ شیرەتین ئیراقی سیستەمێ جاشاتیی بوو، لەوما د سالای ۱۹۸۵ ئی دا ترکیی بریارا دامەزراندنا پارێزخانین گوندان - ملیس کر و مافی بەشدارنەبوون ژ لەشکەریی وەک ئمتیازەک دا کەسین کو د بوونە جاش. ئەف کریارا قریژ زیدەتر ل سەر عەشیرا ژیرکی و ژیرکیان ب ناف بوو^(۱).

هەر ئەف ب تەنێ ل دژی کوردان وەک سیستەمێ جاشاتیی نەبوو، بەلکو دەستەیا فەتحولاجی و ژیتەم و ئەرگەنەکوون ژێ تەفاقکاریی فی کریاری بوون ژ بو کورد ب کەفیتە د قادا کورد دژی کوردان دا.

لێ ب گشتی پشتی دەلیقە یا ئافا بوونا پارتین کوردی ل باکور و کەتنە ناف مەجلاس ترکیی، ئەف سیستەم ب سیستەمەک کریت و قریژ خویا دبیت.

2- ل باشوری کوردستان / ئیراق:

دەما ئافا بوونا دەولەتا ئیراقی ل سالای ۱۹۲۱ ئی، زوری یا نوینەرین ئەنجومەنا سەرەکھۆزان و ئەنجومەنا وەزیران ژ کەسیتیین نافدارین عەشیرەتان بوون، ئەفە پینگاڤا دەستپیککی یا بەرەف جاشاتیی چۆن بوو یە، ژ بەر کو ئاغا و ئاغازادەیین کوردان ل دەستەلاتدارین وی دەمی نزیک بوون و خوەفەدیتنا د وان ناز و دەستکەفتین دەستەلاتدارین دا، هەستا نەتەوویی و کوردینی ل دەف وان نەھیلا و خوە دا دەست دەولەتی، لێ ئەفە نە ب وی رایی د هیت کو دەمرۆژا دەستپێ بوونا جاشاتیی یە، لێ پینگاڤا بەرەف جاشاتییچۆن بوویە، لەوما د سالای ۱۹۳۲ ئی هەتا سالای ۱۹۵۷ ئی نافێ جاش ب جاش پۆلیس د هات، ئەو ژێ ژبەر کو د گۆتە جاشان (پۆلیسین نافەرمی)، پەیفقا جاش پۆلیس ژێ ژ لایێ مستەفا بارزانی فە هاتە دانین ل سالای ۱۹۳۲ ئی و سەرهلدانا دەفەرا بارزان یا ل دژی حوکمەتا ئیراقی، زیدەتر ژێ ئەو ناف ب ریژک کەفتە سەر عەشیرین زبیری و برادۆست و سورچی، ژ بەر کو وان عەشیران شەری بارزانیان د کر مل ب ملێ حوکمەتی.

(۱) بنێرە بابەتی (سیستەمێ جاشاتیی ل باکوری کوردستان بەرەف هەلوەشینە) ژ نفیسینا فاخر بەرواری، مالپەری روژناما ئەفرۆ، ۸/چریا پیشین/۲۰۱۰.

پشتی سهرهلدانا شورەشا ئەیلۆلی (۱۹۶۱-۱۹۷۵)، حوکمەتا ئیراقتی کو وی دەمی به عسیین ئیراقتی دەستەهلەت د دەست دا بوو، ل سالا ۱۹۶۳ی، ژ عەشیرین لاگیرین حوکمەتی سیستەمی جاشاتی بەرفره کر و نافئ سوارین سەلاحەددین^(۱) - فرسان الصلاح الدین ب ناف کرن، لی ل وی دەمی نافئ جاش و جاشپۆلیس ژ لایئ شورەشگەرەن قە دەهاتە بکار ئانین. ژ بو دیرۆکتی ژ یەکه مین بزاقا جاشکرنی و ب جاشبوونی ژ لایئ به عسیان و هندەك ژ ئاغایین عەشیرەتا زیارییان بوو. ئەف ناف د نافبەرا سالیین (۱۹۸۱-۱۹۹۱) ب الافواج الدفاع الوطني- بەتالیۆتین بەرگری یا نیشتیمانی ب ناف بوون و ژ سەرەك عەشیران داکەفت ناف سەرەك ئووچاخان^(۲).

3- رۆژەهلەتی کوردستانی - ئیران:

ل سەردەمی شاهەنشاهی یا ئیرانی و نزیکتی یا شاهی ئیرانی ژ فتودالان، هەرەك ئیراقتی، سەرەكھۆز و عەشیرەتین کوردان کەفتن دەرباری یا شاه و بوونە نوینەر و وهزیر، هەر ئەقە ژ ی بوو کو پتیا سەرەكھۆز و عەشیران مەیلان و ژ بو دەولەتی به، ئەقە ژ ی بوویە پیسترا سەرکەفتنا بەرفه جاشبوونی، کو ب ئاویەکی گشتی عەشیرین مامەش و زەرزا وهك دەستپیک و بەردەوامی دەرین جاشاتی هاتینە ناسین، ئەو ژ ی ژ ئەنجامی رۆل دیتنا سیاسی یا دەمی شاهاتی دا و پشتی هەرفیانا کۆمارا کوردستانی (۱۹۴۶)ی بوویە. ژ بلی هندەك ژ مالباتین هەرکی یان و شکاکان پشتی سالا ۱۹۸۴ی و پیقە.

پشتی هەرفیانا رژێما شاهی و هاتنە سەرکارا دەولەتا ئیسلامی ژ ی بەردەوامی دا سیاسەتا ب جاش کرنی و کورد ل دژی کوردان خستەف د سەنگەری دا کو هەیا نھا ژ ی یا بەردەوامە . هەرەها کەسین دیتەر ژ ی هەبوونە وهك سیخور ل دژی گەلی خوە کار کری یه ژ جاشان ژ ی خراپ تر بووینە، هەرەها ئەو مەیلان سیخوراتی ل رۆژئاقایا کوردستانی هەبوویە و نەگەهشتی یه وی ئاستی کو چەکداری یا کوردان ب فەر بینن، ئەو ژ ی ژ بەر کو کوردین رۆژئاقا چ شورەشین چەکداری نەکرنە و

(۱) رینیە مۆریس د کتیبا خوەدە یا ب نافئ (له گەل کورد له پیناو مانەوهدا) د لاپەرەیین ۵۷-۵۸ ان دا، به حس ل سەر سوارین سەلاحەددین کری یه و کیمەك ژ بو ژیانان سەلاحەددینی ئەیۆبی ژ ی قەگەریایە، لهو د هەقبەرکرنی دا ب شەرم و عار دینیت کو نافئ سوارین سەلاحەددین ل جاشان دانی یه، مروف دئی شیت بیژیت کو ئەقە ژ ی بزاقەکا ب کار ئینان ئۆلی و کار کرن ل سەر هەستین مسلمانتی بوویە، کرمانجی چالی.

(۲) بنیره بابەتەك (بۆچوونا ئاشکرایا حزبا به عس بو سوارین سەلاحەددین) ژ نفیسیا د. عبدۆلحەمید بۆتانی ژ وهرگیاران شیرزاد نایف، مالپەری رۆژناما ئەفرۆ دەمرۆژا ۲۱/۱۰/۲۰۱۰.

ھەردەم چەكدارىن رۇژئاقا ل باشور و باكور و رۇژھەلات خەباتا خوەيا چەكدارى وەك ھەقنەتەو و ھەقخەبات و ھەقكار ژ بۆ شورەشىن پارچەيىن ديتەر، د قاد و شەرگەھان دا بوونە و ھەنە^(۱).

ھەر ئەف خوەفرۆشى و جاشاتى وەك سىستەمەكا چەكدارى بىي پرهنسىيىن دەستھەلاتدارىتى و سىياسەتى و بوونا رىچكەك و ئايدۆلۆژيايەكى، ل ھەمبەر گەلى خوە شەر كرنە، ھەر چەند ھندەك تاكىن ھان ژى پەيوەندىيىن ژىرين و قەشارتى ھەبوو بن^(۲).

نقىسكارى ترك ئىسماعىل بىشكچى قى دياردەيى وەك لاوازي يا جقاكى د ناف كوردان ديار دكەت و ب دياردەيەكا ب كۆم و كریت دزانیت^(۳).

روويەكى ديتەر يى جاشاتىي، ئەو بزاقا رۇشنىيرى و راگھاندنا دىماگۆژيك بوو كو ل دژى شورەشى ب كار دەھات، پرانيا دەمى ژى كوردان ب خوە ئەو مەكىنەيا دىماگۆژيك ل دژى شورەشىن كوردان دكر، لەوما نافی وان كەسان ژى يىن كو ژ ئالىي رۇشنىيرى و راگھاندنى قە كار ژ بۆ حوكمەتەكى كر با، ناف لى دانى بوون ((جاشقەلەم))، پترى يا قى نافی ژى ل دەمى رۇژناما رزگارى ب سەرنقىسكارى يا نەوشىروان مستەفای دەھات كو ل سلىمانىي ئو ل دژى شورەشا ئەيلۆلى(۱۹۶۱- ۱۹۷۵) د كر، ئو رۇژناما ھاوكارى كو ل بەغدا چاپ دبوو د دەھەكىن ھەشتى يىن سەدساللا نوزدان دا، ھەرۋەھا بزاقين ديتەر ژى ھەبوونە كو كەسەك نافەكى بتراشيت ژ بۆ كەسىن كو د بەرژەوۋەندى يا دوژمنان دا راگھاندنەك دكر وەك گەنجەكى پارىزگەھا دوھۆكى ب نافی (قەھىل فەرحان) ناف ل وان رەنگە كەسان كربوويە (جاشنىير) يانى تىككەلەيا پەيقيىن (جاش + رۇشنىير).

(۱) ھەتا ساللا ۲۰۱۲ى پارتى يا يەكىتى يا دىموكراتى پ.ى.د ھندەك چەكدار كۆم كرنە و ناف لىدانايە يەكىنەيىن پاراستنا گەل ، كو پشتى ھىزىن سورىي ل رۇژئاقايى قەكشيان و شورەشا چەكدارى ل ھەمبەر رۇيىمى خورت بووى چ ھىزەك كوردى نەبوويە د ناف خاكا رۇژئاقايى كوردستانى

(۲) بىئىرە بابەتەك (بۆچوونا ئاشكرايا حزبا بەعس بۆ سوارىن سەلاھەددىن) ژ نقىسيا د. عبدۆلحەمىد بۆتانى ژ وەرگىرانا شىرزاد نايف، مالپەرى رۇژناما ئەفرۆ دەمرۆژا ۲۱/۱۰/۲۰۱۰.

(۳) بىئىرە بابەتەك (بۆچوونا ئاشكرايا حزبا بەعس بۆ سوارىن سەلاھەددىن) ژ نقىسيا د. عبدۆلحەمىد بۆتانى ژ وەرگىرانا شىرزاد نايف، مالپەرى رۇژناما ئەفرۆ دەمرۆژا ۲۱/۱۰/۲۰۱۰.

ناڤين سازين جاشاتي ب ڦي رهنگي بوون:

دهستيکي ناڤي سيستم جاشاتي ل ئيراق بهتاليونين سڦک - الافواج الخفيفه بوو و ناڤي جاشان ژي سوارهين سلاحه ديني ته يو بي - فرسان صلاح الدين^(۱) بوو، لي د ساللا ۱۹۸۳ يي کو ريژها بهتاليونين جاشان بهرهف زيده بووني بوون، ناڤ دانان بهتاليونين بهرگري يا نيشتماني - الافواج الدفاع الوطني.

سيستم جاشاتي د ناڤ کوردن ئيزدي ب ناڤي دهستهين بابي فراسي همداني - سرايا ابوالفراس الحمداني و مهسيحيان ب ناڤي (هيژا مهلکو - قوه ملکو) فهگرت. دياردهيا جاشاتي نهک تهني ژ بو کوردان بوو لي تهو عهريهين کو ب سياسهتا ب عهريه کرنا کوردستاني ل کوردستاني ئاکنجي بوو بوون ژي کهفتبوون بهر سياسهتا چه کداربووني، کو ب ناڤي فرسان الوليد ثامازھ ب خالدی کورتي وهليد بوون، کو يهک ژ مهرجين ثانيا وان چه کداربوون بوو د وي دهقرا کوردستاني يا کو لي ئاکنجي دکرن، ژ بو جاشين کوردان ژي ناڤي فرسان صلاح الدين ثامازھ ب سلاحه ديني کوردي بوون^(۲).

ههر چهنده ل دهقرا بهدينان ل باشوور ژ بلي ناڤي جاش ناڤي (چهته) ژي بکار هاتي يه کو ب واتهيا - ريگرين تالانکه - ههتا د بيرهوهريين کهسين کو جاشاتي کري ديژن ل سهردهمي چهتاتي، نهک جاشاتي، ههتا ناڤي چهته ل ناڤي جاش باشتر هاتيه ناسين د ناڤ کهسين جاش ژي. ل باکور ب مليس ياني چه کدارين کرپکري و ل روژهلالات ژي ب (بسيچ مردمي - زبارهيا خه لکی، پيشمه رگه يي مسلمان^(۳)) ناڤ هاتيه دانان.

سيستم جاشاتي ل دهستيکي د ناڤ عهشيرهتان دا پيک هات کو تهني سهره کعه شيران سهره کجاشاتي وهردگرت، لي ل دهما کو شهري ئيراق - ئيراني بهرفره بوو ههر دوو وهلاتان پيدفي ب زيده تر کرنا هيژا مروفي هه بوو، جاشاتي دابهزیه ناڤ خه لکی خوهدان ئووجاخ ژي، ل بهر

(۱) دپک کينان د کتيا خوه دا (کورد و کوردستان) ي ده ئيمازھ ب سوارهين سلاحه ددين کري يه، وهک نه ندامين کوردن ئاليرين بهغدا، کورد و کوردستان، دپک کينان، ژ پاچقهيا ئنگليزي ب د. لهزگيني ئاقدره همانی، لپهريهيا ۱۱۴ ئي. (۲) عهلي تهتهر: بزافي رزگارخوازي نه تهوهي کورد له کوردستاني ئيراق، له ساله کاني جهنگي ئيراق و ئيران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸) لپهريهين ۳۶۷، ۳۶۳، ۲۰۲، ۲۰۳ يي، ههروهها بو زيتر زانباري، هه مان ژيدهر لپهرا ۶۶۶ ئي وينه يي به لگه نامهيا دامه زاندا جاشان ب خوڤه دگريت. (۳) کومه له ليکولينه وهيه کي ميژووي يه ، زاھير رهشيد پوور ، چا يه کي ساللا ۲۰۰۶ ئي چاپخانه يا چوارچرا ، سليماني، لپهريهيا ۱۱۸ ئي .

بالادهستی یا عهشیرهتگه‌ری د ناف جفاکا کوردی دا، ههستا عهشیرهتگه‌ری و ناغاپهرستی ب رهنگی هه‌ری زۆر عهشیرهت دبوونه جاش، ب کیمی ژی دبوونه کوردپه‌روه‌ر و هاریکاری یا شو‌ره‌شی دکر^(۱). سیسته‌می جاشاتی سیسته‌مه‌کی دژه کوردی بوو، هه‌روه‌ها به‌خشینا سه‌ربازی کورد د ناف ری‌زین له‌شکه‌ری ب کرینه‌فه‌یا خزمه‌تی یان دامه‌زراندن ل فه‌رمانگین حکومی یان د ناف ری‌زین جاشاتی^(۲)، ئه‌فه‌ هه‌می ئه‌و پیلانا بریاردانا ده‌ستکاربوونا سیسته‌می جاشاتی بوویه، ژ بو دژایه‌تیکرنا کوردان:

1-سیسته‌می جاشاتی سیسته‌مه‌کی پلانگیری بوو ژ بو ب هی‌زکنا سیسته‌می عه‌شیرکی د ناف جفاکا کوردی دا، پی‌خه‌مه‌ت ژناف برن و لاواز کرنا هه‌ستا نه‌ته‌وه‌یی و شو‌ره‌شکه‌ری یا کوردان^(۳).

2-به‌رفره‌هکرنا سیسته‌می جاشاتی و دوورخستنا کوردان ژ ری‌زین سه‌ربازی، دوورخستنا کوردان بوویه کو فی‌ری چه‌کین نی‌فگرا و گران و کاریگه‌ر نه‌بن ژ لایه‌کی دی فه‌ژی شاره‌زایی هونه‌ری چه‌نگا به‌ره‌یی و تاکتیکی سه‌ربازی و بنه‌مایین ژيانا سه‌ربازی نه‌بن، یان ژی نه‌ینی و زانیاریین هی‌ز و شیاناله‌شکه‌ری ب ده‌ست کوردان نه‌که‌فن^(۴).

ری‌گرتن ل سه‌ربازی ره‌فۆک(ه‌ارب)، یان ژی که‌سین که‌فتین به‌ر گه‌ف و ترسین سیاسی و نه‌ته‌وه‌یی و عه‌شیره‌ت گه‌ری، کو په‌یوه‌ندی ب پارتیین سیاسی کورد و ده‌فه‌رین ئازاد کری فه‌ نه‌که‌ن.

زۆرکرنا به‌تالیونین جاشاتی ژی چافکلدانا ژ بو کوردان نه‌بوو، لی زۆرجاران د ناف ره‌فین جاشان دا د به‌تالیونه‌کی دا ئالۆزین جفاکی، ه‌زری، ره‌وشتی..هتد هه‌بوونه کو د بوونه ئه‌گه‌را په‌یوه‌ندیکرنا ری‌ژه‌یه‌کا به‌رچاف یا جاشان ب ری‌زین شو‌ره‌شی فه‌، ئه‌و به‌رفره‌هکرنا سیسته‌می جاشاتی وه‌ک ئه‌لته‌رناتیقه‌ک ژ بو ری‌گرتن ل ئه‌نجامین وان ئاریشه‌یان بوون.

(۱) چیا خو‌ی ده‌نوسیه‌وه، نووسینه‌وه‌ی رۆژه سه‌خته‌کانی ژیان ۱۹۹۰، جه‌مال مۆرتکه، لاپه‌ره‌یا ۷۲ یی.
(۲) عه‌لی ته‌ته‌ر: بزافی رزگاریخو‌ازی نه‌ته‌وه‌ی کورد له کوردستانی ئیراق، له ساله‌کانی جه‌نگی ئیراق و ئیران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸)، بنیره لاپه‌ره‌یا ۳۵۲ یی، بۆرینا کوردان ل خزمه‌تا سه‌ربازی ل ئیراق ب بریارا مجلس قیاده‌الشوره ب ه‌ژمارا ۳۸۵ د ۱۹۸۴/۴/۱۰ یی.

(۳) عه‌لی ته‌ته‌ر، هه‌مان ژیده‌ر لاپه‌ره‌یا ۳۷۴ یی.

(۴) عه‌لی ته‌ته‌ر، هه‌مان ژیده‌ر لاپه‌ره‌یین ۳۷۴ - ۲۱۰ - ۲۱۱.

ئەف سیستەم ژى ل ھەبوونا ئاغاتىي و عەشیرەتگەریي خورت بوو بوو، ھەرۆھکی کو نها ل ئیران و ترکیي ئەو خورتی پیقەدیاریه، ئەفی سیستەمی کریت و قریژی وەر کو گەلەك جاران برابەك پیشمەرگە و برابەك جاش د یەك بەرەیی شەردا بن قی کریارا شاش گەلەك کارتیکرین خراب ھەبوونە یەك ژ وان ژ بەرکو کەسی جاش ئەگەر ھاتبا کوشتن کەسەکی پیشمەرگە ژى وەر کو جاران باوهری نەدما، ئەوژی ژ بەر ھەستا عەشیرەتگەریي و خزماتیي و ترس ل تۆلقە کرنی چونکی کورد یی بناقە بو تۆلقە کرنی کو دبیزن (خووندارى)^(۱)، ھەرۆھە ھەمان تیگەھ کاریگەری ل سەر شەرین براکوژیي ژى کر کو گەلەك جاران د شەرین براکوژیي ژى دا برا ل ھەمبەر سەنگەرا برابدا بوویە د شەرین ناقبەرا پارتيين سیاسيین کوردان دا.

ب - شەرین براکوژیي:

دیروکا کوردستانی ب شەر و خوونی ھاتیە نقیسن، ژ بەر کو ھەر گاف کوردستان مەیدان و بەرەیی نەتەوہیین دەردۆرا کوردان بوویە، ھەر ل دەمی ھیرش و داگیرکاری (فتوحات الاسلامیە) یا عرۆبەیی بناقی ئیسلامی، ھیرشین مەغۆل و تەتەران، شەرین عوسمانی و سەفەویان...ھتد، ھەمیان کوردستان کربوویە مەیدانا قافارتین دەستکەفتیین خو، لئ شەری کوردکوژی و براکوژیي د ناف کوردان ھەر ل دەستیپکا ئاقابوونا میرنشینین کوردان ھەبوویە و کورد بەرەف پارچەپارچەبرنا میراتیي بریە، کو ھندەك د بیژن پارچەپارچەبوونا جاشاتیي - نەك میراتی - د ناقبەرا سەفەوی و عوسمانیان دا، ژ بەر کو کوردستان بوویە مەیدانا شەری وان و کورد ژى ببونە دژھەقین د بەرژھوہندی یا واند، لەوما ئەز دبیزم دەستیپکا جاشاتیي و براکوژیي بوویە، ل دووقرا ژى ئاغاتى و ئاغاتیزی یا کوردان بەردەوامی دان ب وی جاشاتی و براکوژیي بوویە، ھەرۆھە ھەتا د گەھیتە دیروکا ھەقچەرخ و پارتيين سیاسی و شۆرەشگەرین کوردستانی ژى فەدگريت، ژ لایەکی دیقە سیستەمی ئاغاتى و فوودالیزیي ژى ھۆکارەك بوویە کو سەرباری پارچەکرنا کوردستانی و ب جاش کرنا عەشیران ھیز و ھزرا نەتەوہیی ژ کیمی نەدا بەلکی خورت تر بوو^(۲).

(۱) ئیسقی سەعدۆی ئەمین، پیشمەرگەھی بیسنور، بەرگی ئیکي، چاپا ئیکي، چاپخانا ھاوار، دھۆک. بئیرە لاپەرا ۱۴۷ی.
 (۲) لە گەل کورد لە پیناوی مانەوہدا، نقیسن رینیه مۆریس، وەرگێران ژ بو عەرەبیي جەرچیس فەتحوولا، وەرگێران ژ بو کوردیي ئەبوبەکر صالح ئیسماعیل، چاپا ئیکي سال ۲۰۰۸ ی، چاپخانا ھیا دەزگایي موکریانی بو توپژینەوہ و لیکۆلینەفی، لاپەرە یا ۵۸ ی.

سەرهلدانا براکوژی د ناف پارتیی سیاسی و شورەشگەر ژ بو فان چەند خالان فەدگێرم:

أ- هەستا مەغرۆری یا سەرکردهیین شورەشگەر.

ب- نەبوونا هەستا خورتا نەتەوایتە و زالبوونا رحا عەشیرەتگەری ب سەر هەستا نەتەوایی.

ج- سیستەمی جاشاتی وەک دەرگەهەک بو سەپاندنا هیز و هزرێ و ب دەست خستنا دەستکەفتیان و لدووف بەرژھووەندیین کەسوکی.

د- پارچەپارچەیا کوردستانی و زۆری و بۆری یا پارتیان و نەبوونا کۆنفدراسیۆن یان کو کۆنگرەیه کا نەتەوایی و نیشتمانی.

ه- شاشیین سیاسی و دیپلۆماتیکی د لەزوبەزیا بدەستخستنا ئارمانجان یا پارتیەکی ل هەمبەر پارتی یا هەفرک.

و- پیلانگێری یا دوژمن دناقبەرا کوردان و هەفپەیمانیین داگیرکاری کوردستانی.

ز- خو رزگارکرن ژ ژنافچۆن و لاوازیوون یا هەندەک پارتیی سیاسی، د کیشە و بوویرین سیاسی و لەشکەریین ئالۆز دا.

ئەفە هەندەک خالان ژ ئەگەرین چو بوونا شەریین براکوژی، لەوما ئەز چ سەرکردایەتیە کا پارتییەکی تاوانبار نایینم د شەریین براکوژی دا، لی ئەز چینا رۆشنبیر و کادریین مەیدانیین سیاسیین پارتیان و ئاغاتیزمی ب تاوانباری فێ کیشە یا ب ناف براکوژی دینم، ئەوژی ل بەر فان ئەگەران:

1- ژ بەر کو چینا رۆشنبیر نەکاری یە رامانا درست یا نەتەوایی و نیشتمانی بگەهینیته جفاکا کوردی و هشیاری یا سیاسی و جفاکی د ناف جفاکا کوردی دا یا لاوازه.

2- ژ بەر کو کادریین پارتیی سیاسی بەرژھووەندی یین پارتیەتی بلند تر ژ بەرژھووەندیین نەتەوایی و نیشتمانی دینن، دیتن و رامانیین وان ژ بو سەرکردایەتیین خو، سەرکردایەتیان بەرەف شاشیین مەزن دبن.

3- ئاغاتیزم و عەشیرەتگەری یا کوردان جانی نەتەوەپەرەری سست و خافی کریه.

زەرەریین ژ ئەگەرا براکوژی:

1 - زیانیین گیانی و مالی: بارا پتری یا سەکردهیین شەهید ژ هەمی پارتییان ب دەستی کوردان هاتینەف کوشتن، پیدفی ب نمونە ئینانەفی ناکەت، هەرۆهە ئەو چەک و کەلوپەلیین د شەریین

براکوژی دا هاتینه مهزاختن، زیدهتر بوو یه ژ کهلوپهل و چهکی کو ل ههمبهر داگیرکارین کوردستانی بکارهاتین.

ب - زیانین مهعنهوی: بی باوهربوونا لاقی کورد ل ههمبهر پارتیان و هیژین چهکدارین شورهشگهر، پهژاندنا هندهک مهرجین حکومهتین داگیرکار و ژ بو خو پاراستنی یان بدهستختنا هندهک خواهستهکین کهسۆکی پهناهی ببهته بهر خوڤروشی و سیخوری یا دوژمنان. وهک نمونهیا خوپاراستن ل شهرئ ئیراق - ئیران و سهربازی کوردان پهناه بری یه بهر جاشاتی و دوژمنان ژ ی وهک سیاسهتهک کو لاوی کورد نهگههیته ریژین شورهشی، سیستهمی جاشاتی ب بهخشین ل سهربازی خورت تر کر.

ج - پیکه مزوولبوونا چهکدارین براکوژ و بینقهدانین هیژین حکومهتان ل وی دهمین شهرئ براکوژی.

ئهفه ههمی ئه و خالن یی کو کهسی بقیت لیکۆلینان ل سهر راستی و درستی یا ژيانا پيشمه رگاتی و تاییهتمه ندین شورهشگهری تو مار بکهت، ههروهها ئهف کتیب وهک تاییهتمه ندی یین شورهشگهری یه و مروڤ نکاریت بی ههرسی خالین نه یینی چه کداریین وهک شهرئ براکوژی و سیستهمی جاشاتی و ئاغاتی دهرباس بییت، کو تهنئ و تهنئ ئهفه ئه و خالن یین کو بزاقا شورهشگهری یا کوردان ل پیشچاقان سفک کری و دکهت.

ج - ئاغاتیزم:

ئاغاتیزم هوکاری سهرهکی ئاڤا نه بوونا دهولهتا کوردی یه، ههرچه ند پتری یا شورهشین کورد ب سهرکردایهتی یا یهک ژ فئودالان بوویه و بیلال عهزیز (ئه بو سفین) د بیژیت: سروشتی کوردستانی هوکاری سهرهلدانا شورهش ل دووڤ شورهشی بوون، شورهش ژ ی زیدهتر ئاغاتیزمی بوون نهک شورهشگهری یا نهتهوهیی^(۱).

ئه و شورهش ههتا سال ۱۹۶۱ ئی و سهرهلدانا شورهشا ئیلۆل (۱۹۶۱-۱۹۷۵) ئی نه بوونه شورهشین نهتهوهیی نیشتمانی و د چوارچوڤی دهقههکی دا مانه.

(۱) ل لاپه ره یا ۱۳۳ یی ههتا لاپه ره یا ۱۵۲ یی ل کتیب کۆنگره ی یاد ی نه وه د ساله ی له دایک بوونی بارزانی نهمر، بیلال عهزیز - ئه بو سفین.

هەر ئەف ئاغاتیزی یه بوویه ئەگه‌ری خافیا هه‌ستا نه‌ته‌وه‌یی و خورت بوونا هه‌ستا عه‌شیره‌تگه‌ری ل جه‌م تاکێ کورد. هه‌تا قێ هه‌ستا عه‌شیره‌تگه‌ری هێز و سازییێن چه‌کداری و شۆره‌شگه‌ریێن کوردان فه‌گرتن و ئەوژی ب سه‌ر عه‌شیره‌تان دابه‌ش بوونه‌فه، هه‌تا ل ده‌می کو شۆره‌ش بوویه شۆره‌شه‌کا نه‌ته‌وه‌یی و نیشتمانی ژێ.

پارتییێن سیاسییێن کوردان ژێ، ژ بو ب ده‌ستخستنا هێزا مروّقی، ده‌رفه‌ت ددا که‌سیێن ئاغاتیه‌ست، ئەو ده‌رفه‌تدان ژێ ب زیانا شۆره‌ش و چه‌کداریێن دلسوژ ته‌مام د بوو، زۆر ل که‌سیێن شۆره‌شگه‌ر دکه‌فتن ژێر فه‌رمانا فه‌رمانده‌ییێن فه‌تودال، کو هێزه‌ک ژ که‌سیێن فه‌تودالپه‌ره‌ست ئانژی عه‌شیری ل دۆرا خوه‌ کۆم دکرن، دبو هێزه‌ک و ده‌سته‌هلات وه‌ردگرت، کو شاشیه‌کا سه‌رکردایه‌تی یا هه‌می وان پارتیان و یێن کو هێزیێن چه‌کدار هه‌ی بوویه^(۱).

هه‌تا ئەفرۆ ل باشوور هه‌مان ده‌یتن و رامان د ئاف پارتییێن سیاسی و هێزیێن چه‌کداریێن کوردستانی دا ره‌نگه‌دایه، کو ئەفه‌ژی بوویه ئەگه‌ر کو جار هه‌بوویه کو فه‌توداله‌ک ب هه‌می هێزا خوه‌یا جاشاتی فه‌ بوینه چه‌کداریێن شۆره‌شگه‌ر یان به‌روفاژی بوینه چه‌کداریێن جاش، یان ژێ ل ئاف پارتیه‌کی چۆیه ئاف ریزیێن پارتیه‌کا ده‌یت ب تابه‌ت د ده‌میێن شه‌ری براکوژی دا، نمونه‌ژی زۆرن لێ نه‌ئینانا نمونه‌یان نه‌گریدانا سه‌ری بیئیشه.

هه‌ره‌مان روّشنییر ژێ بوویه ئەگه‌ری به‌یخستنا هه‌زا عه‌شیره‌تگه‌ری، هه‌ر هه‌مان هه‌زا کادریێن سیاسی ژێ ب شاش تیگه‌هاندنا سه‌رکردایه‌تیێن خوه‌ ل هه‌زا عه‌شیره‌تگه‌ری بوویه، ژ به‌ر کو به‌رپرس یان کادری ده‌فه‌ره‌کی یێ پارتیه‌کی ژ عه‌شیره‌تا وی کادر ئان به‌رپرسی پارتی یاوی نه‌بوویه یان قیایه‌ ئافی عه‌شیره‌تا وی بلند تر بت د ئاف پارتی یا وی دا راپورتیێن شاش یان ئالۆز دانه د به‌رژوه‌ندی یا ده‌سته‌هلاتا خوه‌دا، نمونه‌ییێن قێ ژێ هه‌مان ده‌سروک به‌ستنه، ئەف هه‌فه‌یره‌ی ئافه‌کا زۆر بری یه، سیاسی و روّشنییر و نه‌ته‌وه‌په‌روه‌ریێن کورد ب قێ ته‌لیی دا که‌فتینه، ژ به‌ر کو ئاغاتیزم هێزا زۆرده‌ستا ئاف شۆره‌ش و پارتییێن کوردستانی یه، هه‌تا قیگافیژی ئافی روّشنییر و سیاسه‌تخان.. هتد ب ئافی عه‌شیره‌تا وی به‌رناسن.

ل هه‌ر چوار پارچین کوردستانی شه‌ری براکوژی دربه‌ک مه‌زن ل بزافا ئازادیخوازا گه‌لی مه‌ خست و دخه، لێ ته‌نی پشتی شه‌ریێن براکوژی باشووری کوردستانی شیا به‌ره‌یه‌کی سیاسی و

(۱) ئیسنقی سه‌عدویێن ئەمین، پێشمه‌رگه‌هی بیسنور، به‌رگی ئیکێ، چاپا ئیکێ، چاپخانا هاوار، ده‌وک. بئیره لاپه‌را ۵۴ ئی.

چه كدارى ژ گشت پارتییڻ سیاسییڻ باشوور ئاڤا بکهڻ ب ناڤی بهرهى كوردستانی د ۲ گولانا ۱۹۸۸ ى ده *، و سهړئه نجام بیته هیقى و هیقین ژ بو سهړهلدانا ۱۹۹۱ ى.

لی کاریگه ریڻ براكوژی یا پارتییڻ باشوور پشتی سهړهلدانى، وهك برینه كى ل بن داڤه، ههروهها پشتی چه ندين شه ریڻ براكوژی ل روژهه لاتى ژى هه مان کاریگه ری ئافراند، لی ل باكور ل بهر زور ده ستى و نه دلوقانى یا په كه كى نه و کاریگه ری یا وهك باشوور و روژهه لاتى كوردستانی نه بوو، مروڤ دى شیت بیژیت كو باشوور ژ بو پارچه یڻ دیتر بوویه فیږگه ههك، نه گه ر كوردین پارچه یڻ دیتر وانیهان ل سه ربوران وه رگرن، كو وانیها هه ری گرن گ براكوژی و هه بوونا ئوپزیسیونه كا نه بالقه.

رهنگه نهڤ داواكارى یا نها یا پارتییڻ روژهه لاتى ژ بو ههڤ، پیخه مه ت پیکئینانا به رهیه كى نیشتمانیى كوردستانی ژى یهك ل وان وانیهان بیت.

پیشمه‌رگه و په‌یوه‌ندیین جفاکی:

ل ده‌قه‌رین ئازاد پیشمه‌رگه و هه‌فه‌ولاتی زۆر کارین هه‌فه‌شک ئه‌نجام ددان وه‌ک زیاره ژ بۆ ئاڤا کرنا خانی یان ژ بۆ که‌سین نوو دهاتن بۆ ده‌قه‌رین ئازاد، ئاڤا کرنا بنگه و باره‌گایین چه‌کداری، ته‌ندروستی و ریک و پر، فه‌ژوارتن جۆیین ئاڤی و کانیا، فه‌مراندین ئاگرین به‌ردبوون دارستان و له‌قه‌رگه‌هان د ده‌می توپاران و بۆمبه‌بارانین ئاسمانی... هتد.

لی د په‌یوه‌ندی یا خیزانی دا، وه‌ک په‌یوه‌ندیین جفاک - پیشمه‌رگه، د ئاسایی نه‌بوون، ژ به‌ر کو زۆر که‌س د ناف ریزین پیشمه‌رگه‌ی ل خیزانین خوه‌ دوور و زگوردی بوون، کو په‌یوه‌ندیین وان دگه‌ل هه‌ف نه‌بوون یان ب زه‌حمه‌ت و ئاریشه‌ بوون، ئاریشه‌ییین په‌یوه‌ندیان زۆر بوون وه‌ک:

ئاشکرا‌بوونا که‌س و کارین پیشمه‌رگه‌یان ل ناف حکومه‌تین داگیرکار رووبرووی لپرسینه‌فه و به‌ریکرنی - پاکانه - قی دبوون، هه‌تا زۆر جارن رووبرووی توند و تیژی و گرتن و ده‌سته‌سه‌ری و هه‌تا ده‌ر‌به‌رکرنی و تالانی دبوون، ئه‌گه‌ر باشووری کوردستانی وه‌رگرن، بۆ فشار خستنه‌ سه‌ر پیشمه‌رگه‌یان، حکومه‌تا ئیراقی که‌س و کارین پیشمه‌رگه‌یان دوور ل که‌لتور و هه‌ستا مروقتی خستن به‌ر هه‌وین گرتن و ده‌ر‌به‌رکرن و تالانکرنی وه‌ک شه‌ره‌کی ده‌روونی ل دژی پیشمه‌رگه‌ی ژ لای رژیما به‌عس فه، د ده‌ه‌کین هه‌شتیان ل سه‌ده‌یا بیستی دا^(۱).

کو وه‌ک شه‌ره‌کی ره‌قانی بکار بری یه، یان پرۆسه‌یا ئه‌نفالی ژ لای رژیما به‌عس، وه‌ک پیلانه‌ک ژ بۆ نه‌هیلانا هیزا مروقی ل ده‌قه‌رین رزگار کری و نه‌هیلانا به‌رگری یا چه‌کداریین شو‌ره‌شگه‌رین کورد بوویه، کو ته‌فکوژی و جینۆساید بوویه ل هه‌مبه‌ر ده‌قه‌رین ئازاد کری^(۲).

هه‌وین ئه‌نفالی و ب کارئینانا چه‌کین بایو‌لوژی و کیمیای ل هه‌مبه‌ری هیزا پیشمه‌رگه‌ی وه‌ک بزافا کۆمکوژی و چۆلکرنا کوردستانی بوویه ژ مروقان. ب دیتنه‌کا دیت، وه‌ک شه‌ره‌کی ده‌روونی کو هیزین چه‌کداریین شو‌ره‌شگه‌ر چه‌په‌رین به‌رگریی قالا بکن، ژ به‌ر کو پیدفییین خۆپاراستن ل وان چه‌کین نه‌ئه‌ده‌تی د ده‌ستی پیشمه‌رگه‌ی دا نه‌بوون، هه‌روه‌ها ب دیتنه‌کا دیت قالا کرنا ده‌قه‌رین

(۱) عه‌لی ته‌ته‌ر: بزافی رزگارخوازی نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌ کوردستانی ئیراق، له‌ ساله‌کانی جه‌نگی ئیراق و ئیران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸)، لاپه‌را ۳۸۵ی.

(۲) عه‌لی ته‌ته‌ر، هه‌مان ژیده‌ر، لاپه‌را ۴۸۵ی.

نازاد ژ خه لکی بوو کو هه رگاف وهک پشتیقانی دابینکاری فقههویان و ب دهست خستنا پیدقی و خوارنا پارتیزانان بوو^(۱).

ههروهه بریارا هاتووچون و چاندن و چین و رینا به رهه مین چیا ی کو دکه فتن دهقه رین نازاد، قه دهغه کر بوو ل بهری پرۆسه یا نهفالی^(۲).

ئهفه هه می راسته وخو دبوونه هوکاری کو په یوه ندیین پیشمه رگه یان ب کس و کار و دوست و خزمان ب زه حمهت و پر مهترسی بن، کو تاکی پیشمه رگه ب گه هشتتا هه زانیاریه کی ژ خیزان و کس و دوستین خوه ب زه حمهت وهرگیت، ههروهه بهرؤفاژی ب هه بوونا هه زانیاری و به حسه ک ژ کسه ی پیشمه رگه ژ لایق دوست و خیزان و کس و کارین وی ب ترس و هه بیهت وهر بگیت، ژ بهر کو زوم و سته ما رژیما ئیراقی گه هشت بوویه وی ئاستی کو بریارا گرتن و دهسته سه رکنا کچه کا دووسالی بدهت^(۳).

ئهف زوم و زوری نه ته نی ل ئیراقی به لکو ل ترکیی و ل ئیرانی ژی پیلانریژیین ل فی رهنگی هه بوونه، وهک پۆلینکاریه کی رژیما ئیراقی ب پله یا ئیککی و ترکیه ب پله یا دووی و ئیران ب پله یا سیین و سویری ب پله یا چواری، ئهف زه ختا ل سه ر کس و کارین پیشمه رگه یان کربوویه بهرنامه یه کا وهک شه ره کی ره فانی یان کارته کا زه ختی ژ بو فقه گه راندنا پیشمه رگه یان و په شیمان بوونا وان ل بزاقین شو ره شگه ری، لی ئهفه نه بوویه ئه گه را کو هه لویستی ژنا کورد بیته هوکار یان ژی دژه شو ره شی د ناف کوردان دا، به لکی هه رگاف کچا کورد ئاماده بوویه مل ب ملی باب و براین خوه چه کی هه لگرت و بیته پیشمه رگه وهک مارگریت جوړج^(۴) و هه فالین ویین ژن د شو ره شا ئه یلؤل (۱۹۶۱ - ۱۹۷۵) ئی دا، پیشمه رگه یین کومه له یی^(۵) و دهموکراتا روژه لات. په که که یی نها^(۶)، هه تا نمونه یین هه ری پیشچاف هه لویستا ژنا کورده پشتی شه هید بوونا کورین وان، رۆلی دایک و شیره ژنان د بزاقا چه کداری یا کوردان دا، رۆله کی مه زن بوویه، ئه گه ری هه بوونا وی رۆلی مه زن هه

(۱) عه لی ته ته ر، هه مان ژیده ر، لاپه ره یین ۴۸۷ - ۴۸۸ ئی.

(۲) عه لی ته ته ر، هه مان ژیده ر، لاپه را ۶۵۹ ئی به لگه نامه یا قه دهغه کرنا چاندنی ل گوندان.

(۳) عه لی ته ته ر: بزاقی رزگاریخوازی نه ته وهی کورد له کوردستانی ئیراق، له ساله کانی جهنگی ئیراق و ئیران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸) لاپه را ۶۷۸ ئی به لگه نامه یا بریارا گرتنا زاړوکه کا دوو سالی.

(۴) ئیکه م کچا کورد کو چه کی پیشمه رگاتیی هه لگرتی و بوویه پیشمه رگه د شو ره شا ئه یلؤل (۱۹۶۱ - ۱۹۷۵) ئی.

(۵) کومه له لیکۆلینه وهیه کی میژووی یه ، زا هیر ره شید پوور ، چا پا یه کی سالا ۲۰۰۶ ئی چاپخانه یا چوارچرا ، سلیمانی، لاپه ره یا ۱۷۰ یی .

(۶) بنیره ل ویته دانکا په رتوکی .

تشتی هه‌بیت، لی جاننی شۆره‌شگه‌ری و هه‌ستا شۆره‌شگه‌ری بوویه، نمونه‌یین ئافه‌تا کورد زۆرن لی سهرنج راکیش نمونه‌یا دایکا شه‌هید خسرو یه ل روژه‌لاتی کوردستانی، فه‌رماندی هی‌زا بیستۆن - شه‌هید شاپۆری فه‌یروزی د بیره‌وه‌ریین خوه‌دا د بیژیت: ده‌ما کو ئەز چۆی بو ره‌خی وی، ئەو پی‌رمه‌فه‌ هات و به‌ری ئەز تشته‌کی بیژم وی گۆت: ده‌ستکه‌فتییین جه‌نگی و ناسنامه‌یین دوژمنی من ل ناف گوندی دیتن کو ل تۆله‌ل‌دانا کوری من بوون، ئەزا هاتی مزگینی بده‌می کو هه‌قالین ته‌ د به‌رده‌وامن و تۆلا ته‌ فه‌کری یه، ل من نه‌گرن کو ئەز یا ل سهر گۆرا وی دگریم، ئەز دایکم و دووسال بوو من نه‌دیت بوو^(۱). یان ژێ وه‌ک هه‌لیمه‌ یی ل بادینان، کو پشتی شه‌هید بوونا کوری ویی چواری نامه‌یه‌کی ژبو مه‌سعود بارزانی دنقیسیت و وه‌ک دایکه‌کا شۆره‌شگه‌ر ئاماده‌یا خوه‌ بو چه‌که‌لگری ل شوونا کورین خو ده‌ردبریت^(۲).

ژ لایه‌کی دیفه‌ سهردانین پی‌شمه‌رگه‌یان ژ بو دیتنا که‌س و کارین خوه‌ زۆر ب زه‌حمه‌ت بوون، ژ به‌ر کو هه‌رگاف دوژمنان ب دام و ده‌زگه‌هین سیخوری و ئەمنی و سهربازی چاقدیری یا هی‌لا ناقه‌ه‌را ده‌سته‌لاتا رژیمان و ده‌فه‌رین ئازاد کری د کر، یان جه‌ی ب گومان ل هه‌بوونا ده‌سته‌یین پارتیزانی، هه‌روه‌ها ب ری‌یا خوه‌فروش و ده‌ستگه‌هین سیخوری چاقدیری ل سهر ره‌فتار و کریارین هه‌ر تاکه‌ک یان خیزانه‌کی د ناف ده‌سته‌لاتین خوه‌ کر بوویه پلانه‌کا به‌نامه‌بو‌داریتی، سهرباری هه‌بوونا که‌مینین دوژمن، زه‌فیین مین ریژگری، دده‌می شه‌ری ئیراق - ئیرانی بۆمه‌بارانا تۆپخانه‌ یان ب هه‌روه‌یی ل دقه‌رین نی‌زیک به‌ره‌یین شه‌ری، ئەفه‌ هه‌می هوکار بوون کو هه‌قدیتن و په‌یوه‌ندیین که‌س و کارین پی‌شمه‌رگه‌یان و پی‌شمه‌رگه‌یان ب زه‌حمه‌ت بن، هه‌تا بگه‌ته‌ پلا ترسا مرنی و ل خو خوشبوونی.

ئەف سیاسه‌تا چه‌په‌ل یا دوژمنان، نه‌ ته‌نی ل به‌ر هه‌بوونا په‌یوه‌ندیه‌کا ئاسایی بوو بیت، لی هه‌رگاف جه‌ماوه‌ر پشتیقانی یا سه‌ره‌کی یا دابین کرنا خواری و ده‌رمان و هنده‌ک جاران ژێ چه‌ک و پی‌دقیین سهربازی ژێ بوویه، کو ژ لای جه‌ماوه‌ری کوردستانی به‌ره‌ف دبوون، هه‌ر له‌وما رژیمان ئیراقی گوندین کوردستانی فه‌گوه‌استن کۆمه‌لگه‌هین ب ناف هه‌فچه‌رخ، هه‌روه‌ها ل ده‌ستپیک ۲۰

(۱) یادداشته‌های یک پیشمرگ قهرمان، خاترات فرمانده شهید شاپور فیروزی، به کوشش جلیل گادانی، جلد ۱. لاپه‌را ۱۶۷.

(۲) عه‌لی ته‌ته‌ر: بزافی رزگاریخواری نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌ کوردستانی ئیراق، له‌ ساله‌کانی جه‌نگی ئیراق و ئیران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸)، لاپه‌را ۶۵۲ یی کۆپی یا ناما دایکا چوار شه‌هیدان.

کیلۆمهتر ل سنووران دوور، ل دووقرا ب ههجهتا هیلا ئەمنی و دوور خستنا جهماوهری ل دهقهڕین نزیک توخییان، ب مهبهستا کۆنترۆل کرنا نافخویا ئیراقی و ریگرتن ل دهستهیین پارتیزانی، کو نهراستهوخو کاریگهری ل سهر بدهست خستنا خوارنی یا وان دهستهیین پارتیزانان ههبوو^(۱).

ل ئیرانی ژێ ههمان سیاسهت پهیرهو دکر و سزا ژ بو وان کهسین کو ههفکاری یا دهستهیین پارتیزانی دکر هاتبوو په دانان ب ئەشکهنجه و زیندان کرن..هتد، لی ل ئیراقی ئەو سزا توند تر بوون و دگههشته ئاستی کوشتنی، نمونهیهک ژێ سۆتتا ههفهولایهکی ب تراکتۆر فه^(۲).

ئاستهنگین چالاک بوونادهستهیین پارتیزان و هاتووچۆیین سهردانیکرنا کهس و کارین خوه زۆر بوون، ل وان:

۱- سیاسهتا فهگوهاستنا گوندان و چۆلکرنا دهقهڕین نزیک سنور و ئازادکری ل باشوور ژ لای ئیراقی فه، دانانا سهربازگههان ل ههر گوندهکی و شارییان ل باکوور و روژئاڤا یا کوردستانی ژ لای ترکیی و ئیرانی فه.

۲- دامهزراندنا دهستهیین تابهت و دانانا بوسهیین سهربازی و بهخشینا دهستههلاتا رهها ب وان دهستهیین تابهت و بوسهکاران.

۳- مینیزژکرنا دهقهڕین سنوری و دهرفاڤ و کانی و رهز و باغین گوندین چۆلکری کو ب دهقهڕین قهدهگهکری دهستنیشان کربوون ل باشوور، ژ لای ئیراقی فه^(۳).

۴- توپبارانی شهڕی ههشت سالیی ئیراق ئیران، ل نزیک وان دهقهڕین کو وهک بهرهیی شهر لیهاتبوون، ههر ل قهسرشرین ههتا میرگهسوور وهک بهرهیی جهنگی.

۵- شهڕین نافخوییین پارتیین کوردستانی، کو زۆرجاران چالاکیین پارتیهکی ل دهقهرهکی نهدمان و ئەو پیشمههرگهیین وی پارتیی ل سنوری خوه و ل کهس و کارین خوه دوور دمان.

۶- ب زهحمهت دهستکهفتنا ئاڤ و خوارنی، ژ بهر کو حکومهتائیراقی پسهلهیین خوارنی دابهش کر بوون و تنی ههفهولاییین ژێردهستههلاتا حکومهتی مفادار بوون ژ مادین خوارنی و دهقهڕین

(۱) چیا خۆی دهنوسیتتهوه، نووسینهوهی روژ ههختهکانی ژیان ۱۹۹۰، جهمال مۆرتکه، لاپهره ۸۳.

(۲) چیا خۆی دهنوسیتتهوه، نووسینهوهی روژ ههختهکانی ژیان ۱۹۹۰، جهمال مۆرتکه، لاپهره ۱۱۳.

(۳) چیا خۆی دهنوسیتتهوه، نووسینهوهی روژ ههختهکانی ژیان ۱۹۹۰، جهمال مۆرتکه، لاپهره ۴۷.

ئازاد كرى ل ژېر دۆرپېچا ئابۇرى دا بوون، ئەف ژى دبوو ئەگەرا وى كو برس زېدەتر ژ ترسى
بیت^(۱).

ژ بو زانين ئەف توخيپن ناقبەرا ئىراق - ئىران-تورکيا- سوریا، هەرگاڧ ب توخيپن دەستکرد
هاتينه ناساندن و چ جاران وهك توخيپن ناقبەتەوهيى نەبوونە ل جەم كوردان، نمونەژى سەرختى و
بن خەتى د ناقبەرا تورکيى و سوريى دا، گەردى و دوسكى و بەروارى د ناقبەرا ئىراق-ترکيى دا،
هۆزین هەورامى يان و هەرکى و برادۆست د ناقبەرا ئىراق - ئىرانى دا، بەگزادە و شكاك و جەلالى
د ناقبەرا تورکيى و ئىرانى دا، تېكەهلى يا عەشیرەتى و هەفسنورى يا فان عەشیرين كوردان و
پارچەبوونا گوند و شاران ژى وهك گوندى هەرکى، زیت كو دوو گوندن ل دەردۆرا چياین گۆڧەندى د
ناقبەرا ترکيى و ئىراقى ب سەر بارين ترکيا و ئىراقى ڧە پار بوونە، هەر وهك بنخەتى و سەرختیان،
هەر ئەف ژى بوويه هۆکار كو خزماتى و عەشیرەتى د ناف وان گوندین پارڧە بوويى يان عەشیرين
پارڧە بووى خورت تر بیت، هەر ئەڧە ژى بوويه كو كوردین پارچەيین دیتر د دەمى تەنگاڧيان دا
دگەل كوردین پارچەيه كا دیتر هەڧکار بن كو ئەف ژى زېدەتر ل سەر بنەمايى عەشیری و خزماتى
بوويه بەرى پېنگاڧە كا رېكخستى و سياسى بیت، هەر ئەف ژى بوويه كو كوردستان ب وهلاتەكى بى
سنور بى زانين سەربارى پارچەبوون ب سەر پېنج وهلاتان^(۲).

هەرچەند دۆرپېچا ئابۇرى ل سەر دەڧەرين ئازادكرى هەبوو لى هندەك جاران توخيپى ولاتى
دى يى ڧەكرى بوو ژ دەستەبەركرنا خوارنى و دەرمانان، شەرى هەشت ساليى ئىراق - ئىرانى توخيپ
ڧالا هیلان، هەتا هندەك جاران ژ بو چەك دان ب كوردان ژى هاریكارى هەبوونە، لى بژل دەمەكى
كىم ل سەردەمى شۆرەشا ئیلونى هندەك چەكى نیڧ گران وهك دۆشكا، هاوہن..هتد ل ریا ئىرانى
گەهشت پېشمەرگەى، نەكو هەمى چەكى هاریكار ژى چەكى سڧكى وهك كلاشینكۆڧ يان جیرسى
بوون، يان سوريى ل كەربین تورکيى چەكى سڧك ددا پەكەكى، ریا ب دەست كەفتنا چەكى
بەرۆكىن شەرى و كردهيین پارتيزانى بوويه كو وهك دەستكەفتين شەر بوون، يان ل ریا كەسین
كوردپەرور د ناف ریزین سەربازى و جاشان دا بوو، هەر وهها بارا پتر يا چەك و تەڧەمەنيین كو

(۱) چيا خوڧ دەنوسیتەوه، نووسینەوهى رۆژھ سەختەکانى ژيان ۱۹۹۰، جەمال مۆرتکە، لاپەرە ۱۱۲.
(۲) لە گەل كورد لە پیناوى مانەوهدا، نڧيسينا رېنیه مۆريس، وەرگيران ژ بو عەرەبيى جەرچيس ڧەتحوللا، وەرگيران ژ بو
كوردی ئەبوبەكر صالح ئيسماعيل، چاپا ئىكى سال ۲۰۰۸ ى، چاپخانه يا دەزگایى موكرىانى بو توپژينهوه و لىكۆلینهڧنى،
لاپەرە يا ۱۵ ى.

شۆره‌ش‌گه‌رین کورد ب ده‌ست د‌خستن د کرده‌یین پارتیزانی و به‌ره‌یین شهری دا بوویه، کو وه‌ک ده‌ست‌که‌فتین شهر ده‌ین هژمار، هه‌ر شۆره‌شه‌کی ژێ ئه‌و چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نین د‌شهران دا ب‌ده‌ست ده‌فتن ب‌ملکی شۆره‌ش ددان زانین، هه‌تا ئه‌گه‌ر ده‌ستین وان ده‌سته‌یین د‌شهر ژێ پشکار ژێ ده‌بان، ئانکو ب‌کار ئینابانه‌فه، ئه‌ف خال یه‌ک ژ بریارین هه‌ر شۆره‌شه‌کی و سه‌رکردایه‌تی یا وی شۆره‌شی بوویه، ژ بو نمونه یه‌ک ژ خالین بریارده‌ری یا سه‌رکردی شۆره‌شا ئاگری ژهنه‌رال ئیحسان نوری پاشای کو وه‌ک شیره‌ت هاتیه، ده‌ب‌ی‌ت: ئه‌و ده‌سته‌که‌فتین کو شۆره‌ش‌گه‌ر ده‌ست ب‌سه‌ردادگرن، وه‌که چه‌ک فیشه‌ک، تۆپ، ب‌ه‌می جوړین که‌لوپه‌لین سه‌ربازی، که‌لوپه‌لین حکومی و سوپایی، هه‌می مولکی حکومه‌تا کوردان ده‌ین هژمار و ل‌جه‌کی بینه‌پاراستن و به‌رپرسیاری یا پاراستنی ب‌ته‌دانان و ری نه‌ه‌یته‌دان که‌س ده‌سته‌ده‌ت، ژ به‌ر کو ملکی ملله‌تینه^(۱).

لی ئه‌فه نه‌بوویه هوکار کو خه‌لکی کوردستانی هه‌فکاری یا ده‌سته‌یین پارتیزان و پيشمه‌رگه‌یان نه‌که‌ت، ئه‌وژی ب‌ریا خه‌لکی کوردپه‌روه‌ر و شۆرش‌گیر و یین کو د‌ناف ریژین پارتییان دا ب‌نه‌ینی کاری ری‌ک‌خستنی د‌کر^(۲).

هه‌رگاف سه‌رۆشت و شاخ و داخین کوردستانی هوکاری لیمان و مانا پيشمه‌رگه‌یان بوویه، د‌راپه‌راندنا ئه‌رکین پارتیزانی، وه‌ک خوارن ل‌فیقی و گیایان، ژ به‌ری داروباران، مفا وه‌رگرتی یه‌ و ژ بو خوه‌پاراستنی ژێ که‌فر و دۆل و نه‌ال و دارستانین ئاسی مفا وه‌رگرتی یه‌.

تشتی هه‌ری باش د‌ده‌می به‌یزبوونا ره‌وشا سیاسی و سه‌ربازی یا دوژمن دا، پارتیین کوردستانی هه‌فکاری یا هه‌ف د‌کر، بو نمونه هه‌فکاری یا ده‌سته‌یین پارتیزانی پ‌د‌ک روژه‌ه‌لات د‌گه‌ل پ‌د‌ک باشوور، پشتی چه‌ند سه‌اله‌کا ل‌شهری ناخووی ناهه‌را هه‌ردوو پارتی یان، ئه‌ف هاریکاری بریتی بوون ژ هواندن و ری‌خو‌ش‌کرن بو په‌یوه‌ندی کرن ب‌ری‌ک‌خستین نه‌ینی و دابه‌زینا ده‌سته‌یین پارتیزانی بو ناف جه‌رگی وه‌لاتی ل‌باشوور، د‌سالین ۱۹۸۸ - ۱۹۸۹ - ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱ ئی دا^(۳). هه‌روه‌ها ئه‌و چۆل‌کرنا گوندان ژێ ئه‌گه‌ر بوو کو سیسته‌می جاشاتی ل‌باشوور زیده‌تر ل‌پارچه‌یین د‌یتر ب‌چه‌سپیت، ئه‌وژی ب‌ریا لی‌دانا ده‌ربه‌یا ئابوری یا جفاکی و که‌سی کورد ژ بی ده‌رامه‌تی و

(۱) بنیره کتیا راپه‌رینی ئاگری، ژ نفیسینا ئیحسان نوری پاشا، وه‌رگیرانا، د‌ئه‌سه‌لان باییز، لاپه‌ره‌یا ۶۴ ئی چاپا دووی، سالا ۱۹۹۰ ئی، چاپخانه‌یا وه‌زاره‌تا رو‌ش‌نبیری یا حکومه‌تا هه‌ریما کوردستانی

(۲) چیا خو‌ی ده‌نوسیته‌وه، نووسینه‌وه‌ی روژه سه‌خته‌کانی ژیان ۱۹۹۰، جه‌مال مۆرتکه، لاپه‌ره ۱۳۹.

(۳) چیا خو‌ی ده‌نوسیته‌وه، نووسینه‌وه‌ی روژه سه‌خته‌کانی ژیان ۱۹۹۰، جه‌مال مۆرتکه، لاپه‌ره ۸۰.

نهبوونیی، ناچار د بوو ژ دام ودهزگههین حکومی و بارا پتر د ناف نه فواج خه فیه دا بکه فن ناف سیستمی جاشاتی و خوږوښی ژ بهر کو تاکی کورد ل کهسه کی کهدکار بوو بوویه کهسه کی بکار بهر^(۱).

خاله کا دی یا گرنګ د بهرته نګرنا چالاکیین سه بازی دا، نهوه کو هه رگاډا پېشمه رګه یان چالاکیه کا چه کداری یا کاریګه ر نه نجام دابا، دوژمنی وهک تولفه کرن بزاقا زهخت و ترس و ئیشانندن و گرتن و کوشتن خه لکی نزیګ ل وی جهن چالاکی لی هاتی نه نجام دان دکر^(۲). لی دیسان کورد په روه ری یا جه ماوه ری کوردستانی نائیته ئینکار کرن، ژ بهر کو رژیمن داگیرکار ب سیاسته که شاش سهره ده ری د گهل کوردان دکر و هه رگاډا وهما حسیب دکر کو ب زولم و زهختی کورد دی که فنه بهر فرمانا وان، لهوما هه رگاډا کو جه ماوه ری کوردستانی هیزهک یان سهرکرده یه ک دیتبا سهرباری هه بوونا مه ترسیین زیده تر ل پشتی کریارین پارتیزانی^(۳)، داخواز لی دکر کو نزیکترین خالین سهربازی و نه منین دوژمنی بکه نه نارمانج.

هیژین داگیرکار ژ بو تولفه کرنا شکه ستین خوه، بزاقا گرتن و شکه نجه دانا خه لکی کری یه^(۴). یان ژی وه کو تولفه کرن گوند سوئینه^(۵).

لی نه فقه هه می نه بوونه ریګر کو که سی شو ره شګه ر و چه کداری کورد ژ جه ماوه ری کوردستانی قه قه تی و بیته کهسه کی کوو فی ل چیا یان، لی به روفاژی هه ست و هه لوه ستا شو ره شګه ری خورتر بوویه و بوویه نه گه ر کو هه تا پارتیین کو د شهرین براکوژین ژی دابن ببنه هه فکار و هاریکارین هه ف، ژ لایه کی دیقه ژ بهر کو پاراستنا خه لکی یه ک ژ تایبه تمه ندی یین که سی چه کداری کورد بوویه، بو پاراستنا گیانن کهسه کی یان ژنکه کی یان زاروکه کی، خوه دایه بهر ترسی و جانن خو دانایه

(۱) چیا خو دی ده نوسیته وه، نووسینه وهی روژر سه خته کانی ژیان ۱۹۹۰، جه مال موژتکه، لاپه ره ۱۱۰.
(۲) کتیبدا داستانا عهین زاله (عهینزالا) ل شه فا ۱۹۶۲/۱۰/۱۱ یی، ل کومکرنا وه سفی ردینی، چا پائی کی، چاپخانه یا پاک / هه قلیر. سالا ۲۰۰۵ یی، لاپه را ۱۰۴ یی.
(۳) کتیبدا داستانا لومانا، که فله سنن ۱۹۶۱/۱۲/۱۲ یی، ژ کومکرنا وه سفی ردینی، چا پائی کی، سالا ۲۰۰۹ یی، چاپخانه یا خانی / دهوک، لاپه را ۱۸ یی.
(۴) کتیبدا داستانا لومانا، که ف- له سنن ۱۹۶۱/۱۲/۱۲ یی، ژ کومکرنا وه سفی ردینی، چا پائی کی، سالا ۲۰۰۹ یی، چاپخانه یا خانی / دهوک، لاپه را ۴۹ یی.
(۵) کتیبدا داستانا لومانا، که فله سنن ۱۹۶۱/۱۲/۱۲ یی، ژ کومکرنا وه سفی ردینی، چا پائی کی، سالا ۲۰۰۹ یی، چاپخانه یا خانی / دهوک، لاپه را ۵۱ یی.

سهردهستى خوه، يان ستراتيزيه تا شهرى گوهرتى يه^(۱). يان ژى پاراستنا ژيان و کهرامه تا کهس و کارين جاش و خوه فروشان د ده مى گرتنا جى و گوند و شاران^(۲).

ئه فقه ههمى بوو بوونه جى باوهرى يا گهل ب پيشمه رگه يان و پيشمه رگه يان ژى ب قيان و نارمانجين پيشمه رگاتى، هيقي و ئوميدا گه هشتن ب نازادى يا گهل و وهلاتى، که سين شوره شگه ر د ژيانا پيشمه رگاتى دا وها باوهر بوون، هه تا وى ئاستى کو پيشمه رگه بيژيت (بلا مرن ل مه بترسيت)^(۳).

هارى کاريا جهم اوهرى كوردستانى و خورته باوهرى يا کهسى چه كدارى شوره شگه ر هه رگاف وهك سيتافكهك پر ترس و بقه يى بوو ل پيشچا قين دوژمنين كوردان، ئه وژى ژ بهر هزارا پارتيزانى يا كو ديژيت ((ل چو جهان نه به، ئو ل ههمى جهان به))، لهوما ژ بو ئافراندا ترسى ل جهم دوژمنى نهك ئه فقه ب تنى لى زورجاران دهست ژ بو شهرى دهروونى ژى دبر، كو ههم باوهره دوژمنى لاواز و سست دكر و ههم ل روويى ئيمكانياتين چهكى فه ژى زهره ر ل دوژمنى دخست، وهك بكاربرنه فقه يا چه كين مه زنين دوژمنى كو پشتى ب كارئينانى نه دپه قين و ب رىيا ناگرى ل نزيك هيژين دوژمنى د په قانده فقه، ژ بهر قى دوژمنى زور ل چهكى خو د وان كريان دا ب هه ده ر ددا.

ههرمان و هه بوونا پيشمه رگه ي ب شوره ش ل دووف شوره شى، ئه گه را باوهرى پى بوونا جهم اوهرى كوردستانى، ژ بهر كو ستراتيزيكا پيشمه رگاتى ستراتيزيه كا سه ربازى شوره شگه رى بوويه، ل ده مين كو ژ لايى هيژا مروقى و چهك و پيدقيين چه كدارى ده وله مند شهرى به ريه ي و ل ده مى ته نگافى و نه بوونا هيژ و پيدقيين سه ربازى شهرى پارتيزانى ب رى دخست^(۴).

كو ئه فقه ژى خو بخو د بوويه جى باوهرى يا گهل و پشتيقانى ل ههر كريان كا شوره شگه ران دهاته كرن، ب تايهت ژ دابنكرنا پيدقيين وان، پيشمه رگه ب كريان و رهفتارين خوه يين جفاكى، ديشيين بيژين هيژهك سروشتى چييوويى ل ناف خهلكى بوويه، جوداهى د ناقبه را بهر پرس و كهسى بى بهر پرسى كيم بوونه، ب وى ئاستى كو هه ركهس وهك بهر پرس و بهر پرسان ژى وهك هه ر تاكى ديتر رهفتار كرى يه، هه ر ئه فقه ژى بوويه هوكار كو د ئادارا ۱۹۶۷ ئى دا كو نفرانسهك ل

(۱) ئيسقى سه عدو يى ئەمين، پيشمه رگه هى بيسنور، بهرگى ئيكي، چا پا ئيكي، چاپخانا هاوار، دهوك. بنيره لاپه را ۱۹۷ ئى.
(۲) ئيسقى سه عدو يى ئەمين، پيشمه رگه هى بى سنور، هه مان ژيديرى بهرى، لاپه را ۱۸۳ ين.
(۳) ئيسقى سه عدو يى ئەمين، پيشمه رگه هى بيسنور، هه مان ژيديرى بهرى. لاپه را ۱۵۸ ئى.
(۴) ئيسقى سه عدو يى ئەمين، پيشمه رگه هى بيسنور، هه مان ژيديرى بهرى. لاپه را ۷۷ ئى.

ژیر نافی کۆنفرانسا پېشمه‌رگه‌ی ل گوندی سماقولى نزيك گه‌لاله‌ی بېته‌ کرن^(۱)، هه‌روه‌ها جوداه‌ی یا ناقه‌را كه‌سین ده‌قه‌ره‌كی ژ بو ده‌قه‌ره‌كا دی ژى نه‌بوویه، ئان پارچه‌یه‌كی ژ بو پارچه‌یه‌كا دیت‌ نه‌بوویه، نمونه‌یه‌كا جوان ل زارده‌فی عه‌بدو‌لا نه‌حمه‌د ره‌سول پشده‌ری، به‌رپرسی هی‌زا بتوین، كو د هه‌فالتی یا خوه‌یا وه‌ك به‌رپرس و پېشمه‌رگه‌هان وه‌ها دبیژت:

هه‌رچه‌ند نه‌وان كۆی بوون به‌لام له‌ گه‌ل منا زۆر خو‌ی بوون^(۲).

پیلانگێری یین گه‌له‌كۆمی ل دژی شو‌ره‌شگه‌ران:

پېشمه‌رگه‌ ئانكو چه‌كداری شو‌ره‌شگه‌ری كورد، نه‌و هی‌زا خوه‌دی ئینتیما یا نه‌ته‌وه‌یی - نیشتیمانی بوویه، نه‌ف ژى وه‌ك بنه‌ما هه‌رگا‌ف قیایه‌ به‌ره‌ف وارگه‌هین ته‌ناهی و ناشتی بچیت، نه‌ف هه‌زا ته‌نا‌بوون و ب ناشتی ژیان ب دوولایه‌نی ب سه‌ر كوردان فه‌شكه‌ستی یه:

ا - كورد نه‌ته‌وه‌كی شه‌ركاری ناشتیخواز.

ب - ساده‌یی و ساویلکه‌یی د بریاردانى دا.

د ناقه‌رو‌كا فن کتیبی دا خالا نه‌لیفن هاتیه‌ رو‌نکر، لئ دمینی خالا بئ یئ، كو ساده‌یی و ساویلکه‌یی كوردانه، ژ به‌ر كو هه‌رگا‌فا كورد ب هی‌ز بوونه‌ وه‌لاتین داگیركار پېشنیارا ناشتی و چاره‌سه‌ری یا ده‌موکراتیکی دایه‌ و كوردان ژى په‌ژراندی یه، لئ ته‌نی نه‌و وه‌ك تاکتیک و راگه‌هاندن بوویه و ته‌نی ئارمانج بیهیژکرنا كورد و مفا ل ده‌لیفه‌یان وه‌رگرتن بوویه.

لئ كورد بوونه‌ نه‌و گه‌لی كو هه‌رگا‌ف دیرۆك ل سه‌ر نووفه‌ دبیت، ژ هه‌می نه‌زمۆنین تال وانیه‌ك نه‌بوو كو كوردان ل سه‌ر می‌زا دانوستاندنان نه‌و ساویلکه‌یی هاقیت بیت و کاره‌كی هه‌ژی ب دانوستاندنان نه‌نجام دابیت، هه‌زا ناشتیخوازی یا كوردان وه‌ك بزاقه‌كا مرو‌فچه‌روه‌ری، د به‌رژه‌وه‌ندی یا كوردان دا نه‌بوو لئ نه‌و هه‌زا مرو‌فچه‌روه‌ری وه‌ك بنه‌مایه‌كی شو‌ره‌شگه‌ری و چه‌كداری كوردان، هاته‌ پاراستن هه‌تا ب زیانا گه‌ل و شو‌ره‌شی ته‌مام بووی، وه‌ك بزاقا ناشتی یا

(۱) کتیب‌ا داستانا عه‌ین زاله (عه‌بنزالا) ل شه‌فا ۱۱/۱۰/۱۹۶۲ یئ، ل کۆمکرنا وه‌سفی ردینی، چاپا ئیکتی، چاپخانه‌یا پاک / هه‌فلیر، سال‌ا ۲۰۰۵ یئ، لاپه‌را ۱۳۶ یئ.

(۲) عه‌بدو‌لا نه‌حمه‌د ره‌سول پشده‌ری، به‌شی دووه‌م له‌ یادداشته‌کانم، شو‌رشى نه‌یلۆلی سال‌ی ۱۹۶۱ دژی رژیمی قاسم، چاپیه‌که‌م / سال‌ی ۱۹۹۷ هه‌ولیر، لاپه‌را ۴۱ یئ.

ناقبهرا شۆرهشی و بهعسییان ل سهردهمی شۆرهشا ئهیلۆل (۱۹۶۱ - ۱۹۷۵)ی و شهرتی عههب - ئسرائیلی^(۱).

ژ لایهکی دیشه کارکرنا دوژمنان ههتا ب فرۆتنا سهروهریین نیشتمانی و خاکا وهلاتی ژ ی بوویه، ههر قوربانیهک دایه کو کورد نهگههن ئارمانجین خوه کو دهولهتبوونا کوردستانی یه، گهلهکوومی و ریکهکفتنن نافنهتهوهیی و بهرژهوهندیین زلهیزان ژ ی پشتگیری قی سیاسهتا رهشا بهروفاژی ههزا ئازادیخوازی بوویه و گرنگ نهبوویه کی ستهمکاره کی ستهمدیتی، ریکهکفتنن ئهمنی و سهربازی و بازرگانی ل سهر حسابا کوردان تهمام دبوون، کو قی زهختهک ل سهر هیزا پيشمههرگهیان چیدکر، وهک هاتنا هیزا سهربازی یا سووری و مسری د سالیین ۱۹۶۲ - ۱۹۶۳ - ۱۹۶۴ ی بو دهقهرین ئازادکرین دهشتا نافکورتی و شهمانی کو ل ژیر دهستههلاتا پيشمههرگهیی شۆرهشا ئهیلۆل (۱۹۶۱ - ۱۹۷۵)ی بوون^(۲).

ههر شۆرهشهکا کوردی ههبيت، ههتا ل دهقهرهکی یا سنوردار ژ ی بیت، کهفتی یه د دژبهریین گهلهک وولاتان دا، نمونه ژ ی شۆرهشا ئاگری^(۳)، کو ل وی دهمی رۆسیا و ئیرانی ههفکاری یا حکومهتا تورکیایی کر و ئه شۆرهش فهمراند.

ههر ئه و نیهتا ژ هۆلی راکرنا کوردان بوو بوویه دهرازینکا مفاگههاندن ب بهرژهوهندیخوازان و نهتهوهیی کو کورد و کوردستان ب سهدا دابهش بووی، لهوما ههزا خۆپاراستن ل گهفا ب ناف کیشهیا کورد و ریگرتن ل بزافا شۆرهشگههری یا کورد کو ل دهقهرکیی بهرهف نیشتمانیی نهچیت، دهما کو بزافا کوردینی بوویه بزافا نهتهوهیی و نیشتمانی، دوژمن ب ههمی رهنگان دکهفن دانوستاندنان ل سهر حسابا گهلی کورد، کو ب ناڤین جودا جودا و ب ههجهتین ل ئیک جدا دهستی ههفکاری ل دژی کوردان دایه ههف و ددن ههف، ئه و ژ ی وهک ل سالا ۱۹۶۳ ی هاریکاری یا سهربازی یا ولاتی سوریا^(۴) کو هیزین سوریا ل کوردستانی شهرتی پيشمههرگهی د کر، بو نمونه

(۱) ئیسقی سهدوی ئهمن، پيشمههرگههی بیسنور، بهرگی ئیک، چاپا ئیک، چاپخانا هاوار، دهوک، لاپهرا ۱۹۴ ی.
(۲) ئیسقی سهدوی ئهمن، پيشمههرگههی بیسنور، بهرگی ئیک، چاپا ئیک، چاپخانا هاوار، دهوک، لاپهرا ۵۵ ی.
(۳) بنیره کتیا راپهیری ئاگری، ژ نفیسینا ئیحسان نوری پاشا، وهرگیران، د.ئه.سهلان بایز، لاپههیا ۶۰ ی چاپا دووی، سالا ۱۹۹۵ ی، چاپخانهیا وهزارهتا رۆشنیری یا حکومهتا ههریما کوردستانی، زۆر بوویهر د قی کتیی دا دهین کو ههفکاری گهلهکوومی دژبهری شۆرهشا ئاراراتی ژ لای رۆسیا و ئیران و تۆرکیا ههبوونه.
(۴) دیرک کینان د کتیا (کورد و کوردستان) دا ئیماژی ب ههبوونا ۵۰۰۰ هزار شههرکهرین دهولهتا سووری ددهت کو دژبهری شۆرهشا ئهیلۆل (۱۹۶۱ - ۱۹۷۵) دی ل ئیراقی بوونه، ئهف ژ ی نهک تهنی سویری ئامادهیی ههبوویه، بهلکی

كورد دهستهه لاندنا چه كدارى هه بوويه، لى ب رهنگى ديار و بهرچاف و تومار بووى ل دهمنى شورشا ئه يلو لى ب كاريگه رى ژن كهفتى يه قادا خهباتا چه كدارى، زور ژن هه بوونه چه كدار و پيشمه رگه د سدهيا بو رى دا، نمونه و ميناكا هه رى بهرچاف (خاتوونا مارگرىت) بوويه و وهك ئيكه مين ژنا پيشمه رگه هاتيه ناسين، ههروهه د دهه كين هه شتيان ژى د ناف ريزين چه كدارى ل باكور، باشوور، روژهلالتى ژنا كورد وهك پيشمه رگه د ژيانا چه كدارى يا شورشا گه رى يا كوردستانى دا پشكار بوويه، ههروهك نها ل باكور و روژهلالتى كوردستانى د ناف ريزين پارتى يا كاركه رين كوردستانى و پارتى يا ژيانا نازاد رهنگه دانه كا بهرچاف و كاريگه ر ههيه.

ژنا كورد ل روژتافا ژى پشكارى خهباتا چه كدارى يا پارچه بين ديتر بوويه وهك چه كدارين پارتى يا كاركه رين كوردستانى و پارتى يا ژيانا نازاد، كو ب سهدان كچ و ژنين كورد نها چه كدارن ل چيابين پشتيفانى كوردان، ههروهه د ئايدولوژى يا كوردين باكور گرنگ نيه كا چه كدار ئافره ته كه ئان ژى مي ره، گرنگ چه كداره ك خهباتكاره⁽¹⁾.

نونهيا هه رى بهرده ست ژى ياده وه ريبن دهستفيسين كچه كا پيشمه رگه كو ئه ز نزانم نها زندى يه و د قادا خهباتى دايه، يان ژى شهيد بوويه، وهك سه روكانى ژ بو قى كتيبي بكار هاتيه. پترى يا كچ و ژنين كورد د شورشا ئيلون (1961-1970) دى دانها وهك پيشمه رگه خو نادنه نياسين، سده مين وي خو نه دانه نياسين ژى گه لهك ژ وان كچ و ژنان ب تومه تا بيناموسى تاوانبار ئان ژى هاتنه ف كوشتن، ئه فه ژى خاله كا ره ش يا د ديروكا شورشا گه رى يا كوردى دايه، ژ بهر كو ههيا نها ژى گه لهك جارن هه تا د سه لماندنا تاوانبارى يا بيناموسى و خيانه تا هه فزينى ژى دا تهنى ژن د بيته قوربانى و مي رچ سزايان نابينن، له وما ئه گه ر ئه ف تاوان ب سه ر ژنى ژى دا سه لمى ئه فه سزا ب سناهى د هيتته وه رگرتن كو كوشتنه، هه ر ئه فه ژى بوويه كو خهباتا ژنا پيشمه رگه د شورشا ئيلونى دا زوو ب زوو دهنگ فه دا ئو ل دوو فرا بوويه نافه كى كرپت كو نافى ژنى و پيشمه رگه ي پيكفه بيت و زيده تر وهك هه فكار و خزمه تكارا پشتا به رهيبن شه ر ب رولى خوه هه ستان، ژ بلى ئه وين كو ب كارى ري كخستين ژنان د قادا خهباتى دا بوون.

(1) روژنقىسا گه رىلا PKK ئى، پيروژناسكاداش، كو دهستفيسه و هژمارا روپه لان ديار نه كرى يه كو ئاماژه پى بيته دان.

د فئ رۆنقه کاریی ژى دا دوو قادین ل ههف جودا دکهفن بهر شوهره شگهري يا ژنئ يهك خزمه تکار و ههفکارا پشت بهرهيین جهنگئ و باره گايین لهشکهری، ئا دویئ ژى ریکخستی و سازيین ژنان يین سهر ب پارتيین سیاسی د ناف گوند و بازاران دا .

کو ب رهنگه کئ گشتی قان ههر دوو رهنگين شوهره شگهريین ژن ل ههف د جودا بوونه ئو پیکهه بوون و يه کریکخستی نه بوونه.

ههر ئهفه ژى بوويه ئهگهري کو گهلهك ژنيین ههفکار و خزمه تکارين پيشمه رگهيان وهك نانپيژئ، خوارن لينان و جل و بهرگ شوشتن ههتا ب ئەندامين ریکخستين ژنين شوهره شگهري ژى هژمار نه بوونه و ههروهها بهروفاژئ فئ ژى .

ههروهها خهباتا ژنئ ل پارچه يین کوردستانئ د ههفگرتی نه بوونه کو پهياما شوهره شگهري يا ژنا کورد بيته پهيامه کا نيشتيمانی و نه ته وه يی ، لهو ماژئ ههر د پارچه يه کئ ژى دا بوويه دهنگئ سیاسی يا پارتيه کئ و نه کارين بن دهنگئ يهك ژ پارچه يین کوردستانئ ژى.

ئهفه ژى د بيته ئهگهري سستی يا ئينتيمایا نه ته وه يی و نيشتيمانی ل جهم ژنا کورد و کاریگهري ب سهر زارويين وئ ژنا خهباتکهر کو پارتي بوون بهري نه ته وه بوون و نيشتيمانی بوونئ فه بچيت و چۆ ژى.

ئهگه ب چاقئ جفاکناسی ژى ههلهسهنگاندنئ بو فئ شيواژئ خهباتا ژنا کورد بکين ديسان ژى ژن يا بوويهف قوربانى يا سياسهتا پارتي يان ب نافئ نه ته وه بوون و نيشتيمانی بوونا ریکخستی يا وئ پارتيئ يا کو وان د ناف دا کار دکر، کو ههيا نها ژى ئه و سياسهت ل جهم ژنا کورد د هيتته پهيره و کرن وهك چه کدارى يا پيشمه رگه يئ کوردستانئ کو هيشتا پارتي بوون ژ پيشتره ژ نه ته وه يی بوون و نيشتيمانی بوونئ، ههر چه ند کو جانفیدايی يا پيشمه رگه يئ کوردستانئ ژ نه ته وه يی بوون و نيشتيمانی بوونا وانه لئ ئه و ژى بوونهف قوربانين سياسهتا ب پارتي بوونئ کو ههر کهسئ ئەندام ئان پيشمه رگه چه ژن چ ميړ پارتي يا خوه راست تر و باش تر و ب نه ته وه يی بوون و نيشتيمانی بوون تر هژمار بکه، کو د راستى يا خوه دا نه خو شيه کا سياسی يه ئانکو سياسهته کا نه خو شه، ژ بو گه لين بن دهست و د قادا شوهره شکرئ دا.

تایبه‌تمه‌ندی یین که‌سی چه‌کداری کورد (پیشمه‌رگه)

تایبه‌تمه‌ندی یا یه‌کی:

خوه‌دی مه‌بده‌ئ ئو هه‌لوه‌ستین شۆره‌شگه‌ری یه:

به‌رده‌وام بوون د ژیانئ ده وه‌ها دخوازیت کو هه‌رگاف مروّف هزر بکه‌ت، هزر ژ بوّ باشتر بوونئ. کوردستان ژئ د ناف ئاگر و ئاسنان دا ب چه‌ند قووناغان دا ده‌رباز بوویه، لاوئ کورد ژئ بوّ ده‌رباز بوونا ژ زه‌ختین دوژمن و زوّم و زوریئ هزر د گوّه‌رتنا کاودانان دا کری یه، ژ ئه‌نجامئ هزرین و ته‌خمینان، هه‌لوه‌ست وه‌رگرتی یه و ژیان ب خوه‌شی ل شار و گوندان ب جئ هشتی یه و نازیین بنده‌ستی و خوڤروشیئ په‌سند نه‌کرنه، قه‌ید و به‌ندیئ نه‌زانی و قه‌مان د ژیانه‌کا بنده‌ستی و ئالۆز قوساندنه و به‌ره‌ف سه‌ره‌لدان و شۆره‌ش کرنئ پینگاف هاقیتنه، یان دده‌می هه‌بوونا شۆره‌شی دا چۆنه ناف ریژین شۆره‌شی و ده‌قه‌رین ئازاد کری، کو دوژمنان ب ده‌قه‌رین له‌شکری و ده‌قه‌رین قه‌ده‌غه‌کری و ته‌قی ئازاد (free fair zone) هژمار بوون ب ناف کر بوون^(۱).

سه‌رباری گرانی و دژواریین ژیان چیاان و خو رائینان ل ژیان و ژینگه‌هه‌کا نوو، راهاتن ل خو پینگه‌هاندنه‌کا نوو، په‌روه‌ر بوون ب ژیان و خه‌باتا سیاسی و چه‌کداری.

ئه‌ف هه‌می ژ ئه‌نجامین هه‌بوونا هزره‌کا شۆره‌شگه‌ری ب واته‌یا گه‌ورین و نه‌هیشتنا زوّم و زوریئ بوویه کو بوویه مه‌بده‌ئئ شۆره‌شگه‌ری یا ب هیژ. هه‌ر ئه‌ف بیروباوه‌ر ب دۆزا ره‌وایا وان بوویه مه‌زترین چه‌ک د ده‌ستی واندا، چ هیژه‌کی خوه ل به‌ر فن چه‌کدار بوونا ب مه‌بده‌ئئ شۆره‌شگه‌ری نه‌گرتی یه، هه‌تا هیژا پر چه‌ک و شیان و ب هه‌فکاری یا شاره‌زاین سیاسی و له‌شکه‌ریین جیهانی و نافخویی و ب هیژا مروّقی یا زور و مشه‌یا ده‌ستنه‌پاریژ ژ هه‌ر کریاره‌کی.

ب هه‌بوونا به‌رگری کرنا د گه‌ل فان هیژین درنده و دژه‌ کورد، شیان خه‌باتا خوه‌یا به‌ره‌یی و پارتیزانی بپاریژن و سه‌ره‌نجام ل پشتی هه‌بوونا ده‌لیقه‌یان و رژد بوونا ل سه‌ر بده‌ستخستنا ئازادیئ پشکه‌ک ل چوار پشکین کوردستانئ رزگار بکن و بینه‌ خودی حکومه‌ت و په‌رله‌مان، هه‌بوونا قئ ده‌ستکه‌فتنی بوویه ئه‌گه‌را ده‌ست کرنا ب خه‌باتا چه‌کداری و ل باکوژ ژئ سه‌رباری شه‌ری

(۱) عه‌لی ته‌ته‌ر: بزافی رزگاربخوازی نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌ کوردستانئ ئیراق، له‌ ساله‌کانی جه‌نگی ئیراق و ئیران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸) لاپه‌ره ۳۸۱.

دژه خوږی چهند قوونای و زهخت و دژواریین ههیی د گهل باشوور شیان خهباتا چهكدارى ب گورتر بكن.

بهرسینگ گرتنا دوژمنى، ههلویست وهرگرتنهكا بئ میناک یا كهسئ شوړهشگهړئ كورد بوویه، كو بووبوویه هیما یا بهرخودان و خوږدهستقهنهدانئ، ئەف تایبهتمهندی (بهرخودان - خوږدهستقهنهدان) هیقینئ مهبدهئ یئ شوهرشگهړئ كورد بوویه، كو هه ل دهست پئكا هزرقانی یا ههست ب ژیانهكا نازاد كرنئ، هزر د جقاكهك و خاكهكا نازاد دا كرى یه، ئەف ژى بوو كو ل دووفا كاودانئ ههیی هزر د ههلویست وهرگرتنئ دا بكهت، ههلویست ل دژى هه كریارهكا ههقدژ دگهل بیروبوچونئ وان.

د ئەنجامئ قئ هزرقانیئ دا، تاكئ كورد ب شیوازی داواكارى و ناشتى خوازی ههلویست وهرگرتى یه، مینا داواكارى یا شیخهبدولسهلامئ بارزانى و شیخ سهعیڈئ پیران وهك داواكاریین وان یین دهستپئكى، ههچهند شیخ عهبدلسهلامئ بارزانى بزافهكا چهكدارى یا گشتگیر ل دژى دهستهلاتا عوسمانى برئ نهخت، ههروهها شیخ سهعیڈئ پیرانى شوړهش ب ریخت و چهكدارئ كورد زور ب خورتى كهفت مهیدانا بهرهقانی كرن ل شوړهش و خاكا كوردستانئ، لئ دیسان ههردو سهركرده بوونه قوربانیین دژهناشتیئ د ناف دهستهلاتا عوسمانیان دا، كو ههركاډ دوژمنان هیز و چهك دژ بزافا نازادى خوازی یا كوردان ب كار برى یه و دبهن ژى، ئەف رهنكئ ههلویست وهرگرتنئ (ناشتیخوازی) بوویه دهستپئك بو د مهبدهئ كرنا تایبهتمهندی یا ئپكئ - بهرخودان - نهو بهرخودان ژى بوویه دهستپئكهك كو بهرهقانی ل هزر و بیړن شوړهشئ بیته كرن و دهست بو چهكئ بهرهقانی كرن ل سهر و مال و خاك و بزافا خوهیا ناشتى خوازی ببهن، یانى شهر ژ بو نهمانا شهر ههروهك مهلا مستهفایئ بارزانى د دیدارهكا روژنامهقانیئ دا ئاماژه پیدایى، هه هه مان مهبدهئئ شوړهشگهړى بوو كو بوویه نهگهرا هزر د خوږپاراستن و خوږدهستقهنهدانئ دا بیته كرن.

د ئەنجامئ هه پیلانگیرى و دوژمنكارى یا بیویژدانى یا دوژمن، شوړهشگهړین كورد مهبدهئئ خوږدهستقهنهدان و بهرخودانا شوړهشگهړى قهبهست ب خهباتا خوهیا هزرقانی یا داواكارى ب مافین رهوا. ئەف دوو خاسیهت بوون د گوشهیی ههلوهست وهرگرتنئ دا، ههلوهست وهرگرتنا نازادىخوازی یا شوړهشگهړى یا كورد ژى ل سهر وان بنهمایین مهبدهئى كو بهرخوهدان و خوږدهستقهنهدان بوویه بو گهیشتن ب ئەنجامین هزریین تاكئ شوړهشگهړ و سهر خستنا بزافا شوړهشگهړى.

گههشتن ب قئ بیروباوهړئ كو بهرى كو مروف بهرپرس بیت، خزمهتكارئ گهل بیت، پشتى كو بیرمهند و هزرقان بوو پیدفى یه شوړهشگهړ بیت، شوړهشا ب مهبهست گوهرتن ل كاودانین خراپ و

ئالۆز بۆ باشیڭ، ل باشیڭ بەرەف باشتەر بوونى، ب واتەيا ھەرگاف نووقەبوون و نووخوازی د کار و کریانان دا، دەرکەفتن ژ بئەستىڭ بەرەف رزگارىڭ و ژ چەقىنىڭ بەرەف خورت بوونا بزاقىڭ ئافرانداکار. ھەر ئەفە ژى بوویە کو سەرکەفتن بوویە بارا چەكدارىڭ شۆرەشگەر و ناڧىڭ پىشمەرگەى ژى بوویە سافا دلې دوزمنى.

ھەرۆھائەف مەبەئى بوونە بوو کو بىتە دەینەمۆيا ھونەرکاری د جەنگى دا و ۆھك نمونەيا کا سەلمینەر کو جەنگاوەرىڭ كورد خوەدى بنەمايىڭ بى میناکیڭ ھونەرىڭ جەنگى نە، ھەرۆھك کو رىنيە مۆرىس د بىژىت: كورد د ھونەرىڭ جەنگى دا پىشمەنگن ھەتا كو د كتيپىڭ (كلوزفيتز) و (ماو تسی تۆنگ) دا، بەرچاڧ نەبوونە^(۱).

تایبەتمەندى يا دویى:

بەرژھووندىيارىڭ گشتى يە:

د دەمى شۆرەش و سەرھلدانان دا، د دەمى شەر و بەرەقانىڭ دا، د دەمى ئاشتى و خۆ رىڭخستنان دا، پىشمەرگەيان باوەرى دابوویە گەل، ب ئاوايەكىڭ گشتگىر خەلكىڭ كوردستانىڭ ب ھەمى نەتەوھيان ڧە باوەرى ب ھىزا پىشمەرگەى و پىشمەرگەيان ھەبوویە، نمونەژى ھەبوونا نەتەوھيىڭ جدا ژ كوردان ۆھك عەرەب، توركمان، فارس، ھەرۆھە ژ ئۆلپىڭ جدا جدا ل دەڧەرىڭ رزگاركرى ب مال و خىزان ڧە دژيان، ھەمى ئەو كەس بوون كو د ناڧ حكومەتەكا خوەدى سازى و دەستگەھىڭ ئاسايشى و پارىزگارى ل دووڧ ياسا و رىسايىڭ ھەيى بەرەف دەڧەرىڭ ئازاد كرى ھات بوون، من ب خوە د سالا ۱۹۸۵ى دا ڧرۆكەڧانەكىڭ كورد كو ھەڧژىنا وى يا فارس دگەل دا بوو ل گەلىڭ رەش^(۲) دىتى يە و د وىرىڭ رە بەرەف دەڧەى ۆھلات چوویە، ھەر شەڧ ژ بۆ گوھدارى يا دەنگوباسان دەھاتە مالا مامىڭ من، وى دەمى مامىڭ من رادىۆيەكا ژ جوړىڭ ئايوا يا كورى ھەبوو^(۳).

(۱) لەگەل كورد لە پىناو مانەوەدا، نڧىسنا رىنيە مۆرىس، ۆھرگىران ژ بۆ عەرەبيىڭ جەرچىس ڧەتھوللاھ، ۆھرگەر ژ بۆ كوردىڭ نەبوەكر سالف ئىسماعىل، چاڧا ئىككى سالا ۲۰۰۸ ى، چاڧخانەيا دەزگايىڭ موكرىانى بۆ توپژىنەوہ و لىكۆلپنەڧىڭ، لاپەرە يا ۱۱۳ ى.

(۲) گەلىڭ رەش، ل دەڧەرا برادۆستيان - خواكوركىڭ يە، د دەھەكىڭ ھەشتىپىيان پەناھگەھا زۆر خىزانپىڭ كورد و شۆرەشگەران بوویە و بارەگايىڭ سەرەكپىڭ ھىزا بارزان لى بوو، ڧەرماندىڭ ھىزىڭ د.سەعيد بوو خودىڭ لىخۆش بىت.

(۳) تەھا محەمەد مستەڧا چالى، ئىك ژ چەكدارپىڭ بەرگرى مللى بوو، ھەر ل سالا ۱۹۸۲ ى ھەتا سالا ۱۹۸۶ ى و د سالا ۱۹۸۶ بوویە پىشمەرگە و ھەتا نھا بەردەوامە.

ده‌فهرين رزگارکريين ژير ده‌سته‌لانا پيشمه‌رگه‌ي بېوونه هيلينا خوځه‌گرتنا که‌سين کو هه‌ست ب ترس ل ره‌شک و ده‌سته‌لانا حکومه‌تان دکر، سهرباري هه‌بوونا دوورپيچا ئابوري و سهربازي و هه‌رگاف ل ژير ئاگرې چه‌کين دوورهاقيژ و فروکه‌يان، سهرباري نه‌بوونا چاځکانيه‌کا داهاتي و زه‌حمه‌تي يا ب ده‌سته‌کفتنا پيدفيين ژيانې ب تايه‌ت خوارنې، سهرباري هه‌بوونا گه‌فا دوژمن و زانينا بيوژداني و ده‌ستقالايي يا له‌شکه‌ري دوژمن د کرده‌يین سهربازي دا،

د ده‌مين شوره‌ش و به‌رگريان دا، هيزا پيشمه‌رگه‌يان باوه‌ري ددا خه‌لکي و د هه‌ر کاودانه‌کې نه‌خوش و جهې ترس و ئالوژيې دا، جه‌ماور به‌ر ب ده‌فهرين رزگار کري قه‌ دچو، هه‌تا که‌سين کو د خزمه‌تا حکومه‌تي ژي دا کار کړبا.

نه‌و ده‌فهرين کو ب ده‌فهرين نازادکري ناف ده‌رکر بوو، ده‌فهره‌کا ل ژير دوورپيچا سهربازي و ئابوري و هه‌رگاف د بن ئاگرې توپ و فروکه‌يین جه‌نگي دا بوون، سهرباري نه‌بوونا خوارن و جه‌وجه‌داريین ژيانې و دووره‌ده‌ستي يا ژ بازارگه‌ه و شاران، سهرباري بيکاري و ده‌رفه‌تین په‌يدا کرنا چاځکانيه‌کا داهاتي، ده‌فهره‌ نازادکري جهې قه‌حه‌ويانا گه‌لې کورد بوويه، هه‌رگاف ده‌فهرين نازادکري ل به‌ر دوورپيچا ئابوري يا دوژمني دا بوون کو نه‌ف ژي بارگارانیه‌ک بوو ژ بو پارتیين شورشگير ب تايه‌ت ژ بو پيشمه‌رگه‌يان، ژ به‌ر کو نه‌و جه‌پن کو وه‌ک بازارگه‌ه يان هاريکار هه‌رگاف ل ژير چاځديري يا دوژمني دا بوون، گه‌له‌ک جارن دوژمن د هاته‌ سهر وان رييان يين کو پيدفيين ژيانې و خوارن ژي دگه‌ه‌شتن ده‌فهرين رزگارکري، به‌رگري ل وان رييان و پاراستنا وان بازارگه‌ه‌ين ب ناف قاچاغ ژ لايي پيشمه‌رگه‌ و به‌رگري مللي بوو، بازارگه‌ها ته‌نگه‌توري ل ده‌فهره‌ بارزان نمونه‌يه‌کا نزیک و به‌رچاف يا ده‌ه‌ساليين هه‌شتيان ل سه‌ده‌يا بوري بوو.

يان خه‌لکي ده‌فهرين نازادکري، ب نه‌يني به‌ره‌ف وان شار و گوندين ژيرده‌سته‌لانا حکومه‌تین داگيرکار دچون، پيخه‌مه‌ت پيدفيين ژيانې و به‌رده‌وامي يا ژيانې و رزگار کرنا زارويين خوه ژ برسي و بي ئيمکانيي.

نه‌فه‌ ژي نه‌ک هه‌ر ل باشوور، به‌لکي روژه‌ه‌لاتي ژي ل ده‌مي کو زور ده‌فهرين کوردستانې ل ژير ده‌سته‌لانا پارتیين کوردي دا بوون، نه‌ف ره‌نگه‌دان هه‌بوو^(۱) ، ب تايه‌ت ده‌فهرين قه‌نديل،

(۱) يادداشته‌ي يک پيشمرگ قهرمان، خاترات فرمانده شهيد شاپور فيروزي، به‌کوشش جليل گاداني، به‌رگي ئيکي، لاپه‌ره‌يا ۲۷۱ي.

خواکورک هێلا تۆخیبی دەستکرد ب نافی سنورێ ئیران - ئیراق، ئیراق - ترکیی، ههتا ئەفرۆ ژى ههر ب ههمان ناف ب ناف و دەنگه، ژ بۆ په که کۆ ب ههريما مه د يا نازاد ب ناف بوويه.

رهنگه هندهک دووردهستی و نهبوونا دهستی ئافه دانکرني و ئاسی بوونا جوگرافی يا وان دهقهران بهلگهها قی بزافا ب نازادی مانا وان دهقهران حسیب بکهن، لی ئەز باوهر دکهم کو هیزا خهباتکاری يا پيشمه رگهيان ل باشوور ئەو دهقهرين ستراتيجی ژ بۆ خوه پاراستن ل ههر ئەگهر و پيشهاتين نه چافه ریکری دپاراست و چاوا ئەو دهقهر بوو بوونه هیلینا پاراستن و ئاسایشا گهلی د شورهشا سهردهم دا، وهها ژى ژ بۆ پارتیين پارچهیين دیتري کوردستانی ژى ببويه مهیدانا خوڤه گرتن و خهبات و بهرخودانی، نمونه ژى بکارئینانا وان دهقهرانه کو ئەفرۆ ژى وهک بنگههئى خهبات و بریاردانا چه کداری ل رۆژههلات و باکورێ کوردستانی بکار دهیت، ههمی دهقهرين چیايین باشوورێ کوردستانی (۲۳،۳۷۰ کچگ) کو دبیته ۲۷،۴۹% یی خاکا باشوورێ کوردستانی و بلندیين قان چیايان د نافهرا ۱۰۰۰-۳۶۰۰ مهترانه، ئەقهژی دبیته هوکار کو شورهش د بهردهوامبوونی دا بن و چه کداری شورهشگهر باوهری ب خهباتا خوه ههبيت و پشت گهرم بیت ب سروشتی کوردستانی و ئاسی بوونا چیايان^(۱).

فهره بهیته گۆتن دلسۆزی يا جهماوهری بوويه کو ئەو دهقهر ژى ب نازادی مینن، ژ بهر کو ههر مالهکا ل وان دهقهرين نازادکری، بوو بوويه مالا پيشمه رگهيان ل خوارن و قهحهویان و کهل و کانیان، ژ لایهکی دیقه ژى ههمان کچ و ژنیين وان مالین دهقهرين رزگارکری بوون کو د دهمی هیرش و بهرگریين پيشمه رگهيان د بوونه نانپیز و برینپیچ و پشتیقانیين بهرهیی، کو ژ بۆ پيشمه رگهيان هیمايا ووره بهخشی بوون ، سهرباری ههبوونا رۆلی چه کداری کچا کورد د ناف ههمی پارتیيان دا، رۆلی دهستههلی و کاریگهری يا چه کداری يا کچ ئان ژنا پيشمه رگه د شورهشا ئەیلۆلی دا دهنگ قه دا ئەو ژى پشتی رۆل دیتنا کچا مه سیحی مارگریتی کو مه سیحیين کوردستانی ب (ژاندارک)^(۲) L کوردی ب ناف دکر د دهمی شورهشا ئەیلۆلی^(۳).

(۱) خهبات عهبدۆلا، بنهما تیۆریهکانی جوگرافیای عهسکهری کوردستانی باشور، چاپخانهیا روون، چاپا دووی، سالا ۲۰۰۵، لاپه ره ۱۴۰ ی.

(۲) ژاندارک (۱۴۱۱-۱۴۳۱) کچهکا فهره نسی يا شه رکار بوويه ب حه ماسه یا ئولی و نیشتیمانی دهست ب خهباتی کر و فهره نسا ژ داگیرکاری يا بۆرگه ندو و ئنگلیزان رزگار کر.

(۳) له گه ل کورد له پیناو مانه وه دا، نفیسینا رینییه مۆریس، وه رگیان ژ بۆ عه ره بیی جه رجیس فه تحوللاه، وه رگه ر ژ بۆ کوردی ئەبوه کر صالح ئیسماعیل، چاپا ئیکتی سالا ۲۰۰۸ ی، چاپخانه یا ده زگای مۆکریانی بۆ توپژینه وه و لیکۆلینه قن، لاپه ره ۱۵ ی.

ههروهه ها هه بوونا پيشمه رگه يان هيقيبه خشي ژي بوويه ژ بو جه ماوه ري ل كومه لگه ه و شاران دژيا، هه رگاف ب پاريزه ري مانا كوردان هاتينه ناسين، نه ف فينا ناقبه را پيشمه رگاتي و خهلكي ژ ههروهه ي نه هاتي يه، بهلكي ل كار و رهفتار و كرياتين پيشمه رگه ي هاتيه كو گه ل ب پاريزه ري خوه بناسيت.

نه گه ر نه م بنيرين ناراسته راست ژي پيشمه رگه پاريزفاني كوردين خائين ژي بوويه، كو ئيك ژوان خالين سه ركه د في مژاري دا هه بوونا سيسته مي جاشاتي و دهوله مه ندرنا هه مان سيسته مي بوويه، كو زور كه س ل بهر گه فا سياسي و دهزگه هين سيخوريين دوژمن ل ژير په رده يي وي سيسته مي هاتنه پاراستن.

هه تا د ده مي سيسته مي جاشاتي د ناف وان عه شيرين عه ره ب، يين كو ب سياسه تا ته عريبي - ب عه ره ب كرني - ل ده قه رين كوردستاني ئاكنجي كر بوون ژي جييجيكر. لهوما ژ لايي سه ركرديه تي يا هيژا پيشمه رگه هي كوردستاني - ي. ن. ك/ي بريارا ليدانا عه ره يين هاورده ژي دابوو لي نه كه فته واري جييجيكري، نه قه ژي نه ژ بهر نه شيان و نه بوونا هيژ و ده رفه تي بوويه لي په نسيين شوره شگه ري و هه ستا مروقه په روه ري يا كوردان ده ست ژ بو تاوانين جه نكي و بزاقين ته روريستي نه بري يه كو وان عه ره بان ژي هه ست ب في دلوقاني و جواميري يا كوردان كر بوو لهوما بي ترس چه كداري يا جاشاتي په ژراند بوو نه كو نه و هه رگاف د ناف بازنه يا ده ستقيراگه هشتا پيشمه رگه ي دا بوون^(۱).

ههروهه ها ئاغاتي و رحا عه شيره تگه ري يا نه قرو ژي وهك نه خو شيهك د ناف گه لي مه دا هه يه، هه ر ب وي پاريزفاني ب نه راسته راستي بوويه، هه تا نه قرو ژي ل روژه لات و باكور ژ بو به رسينگخستنا هه فدوو كار ب في ديتني ده يته كن.

ههروهه ها د كرده يين پارتيزاني دا ژي، زورجان سه ركه فتنين مسوگه ر هه بوونه لي ژ بهر پاراستنا ژيان و كه رامه تا گه لي، پيشمه رگه يان نه و كرده يا پارتيزاني هه لوه شاندي يه ئانكو ب ده ستكه فته كي كيم نه نجام دايه، نمونه ژي بو سه يا هيژه كا پارتيزاني ل ده قه را بادينان ب فيلم تو مار بوويه، ده ما پيشمه رگه ه د بو سه يه كي دا دبن ل ده شتا چه قه لا د ري كه فتي ۱۹۸۶/۱۲/۶ ي دا، زيلهك

(۱) عه لي ته ته ر، هه مان ژيدر بنيره لاپه ره يا ۲۱۴. يان ژي كتيا لكي لا يكتب التاريخ محرفا، ل نقيسينا فره نسو هه ريري چاپخانه يا خه بات - دهوك سالا ۱۹۹۶ ي.

ژ جوړی ئیقایا سهربازی و پیکابه کا ژ جوړی توپوتا یا سفیل ب هه فرا دکه فنه ناف بوسه یی، هه تا توپوتایا سفیل ب پیش ئیقایئ نه که فتی، پیشمه رگه وی ئیقایئ ناکه نه ئارمانجا بوسه یی، هه م جوگرافی یا جهی بوسه یی و هه م دم و هه م شیوازی دانانا بوسه یی وه هایه کو چهند خوله کان ده ست بکار نه بان، نیچیر ل ته لیی دهرباز دبوو، کیم ژی مابوو نیچیر ب ره قیت لی هه تا توپوتایا پیکابا سفیل دهرباز نه بووی و ژ ئاگری چه کی پیشمه رگه ی ب لا نه که فتی، ئیقا (زیلا سهربازی) نه کره ئارمانج، که سین شاره زایی پارتیزانی و کرده یی بوسه یی وی ئارمانجی ب نیچیرا دهرباز بووی ده ژمیرن ههروهک کو د فیلمی دا دیار دبیت، د ده مکی دا بوویه کو بوسه ل جهه کی هه ستیار و گرنگ و ستراتیزیی دۆژمن دا بوو، وی ده می که سه کی به شدار د بوسی دا کو ناقی وی ناهیتته بیرا من، گوته من (نقیسکار): هه ستیاری یا بوسی ب سانیه بوو و ئەم ئاشکرا باینه و ئەو ئیقا دهرباز ببا، ب زهره را مه ته مام دبوو.

لی شاره زایی یا پیشمه رگه یان و شیوازی کاری بوسه یی و پارتیزانی و خو ب بهرپرس زانینا پیشمه رگه یان ل هه مبه ر گه ل و وه لاتی نه نیچیر ل بوسی ده رکه فت نه زیان ب خه لکی سفیل که فت، کو دبیتته خاله کا گرنگ یا پاراستنا بهر ژه وه ندی یا گشتی.

ئه گه ر هزر و باوه را که سه کی چه کدار د ده می هه ستیار و د بوسی دا و ل ده فهره کا پر مه ترسی ب فی ئاوی بیته، ره فتارا وان که سان د ده می ئارام و گه هشتن ب بهرپرس یاره تی دی چه وا بیت؟ هه بوونا بهرگری مللی ل ده فهرین رزگار کری هه بوونا باوه ری یا ناقه را ری کخستین سیاسی، سهربازی، جفاکی بوویه د قووناغین شوره شی دا، ئانکو ری زگرتنا زور هزری یا کارکنا پیکه یی بوو، یانی دیسان ژی دبیتته باوه ر بوون ب هیزا دهسته لاتدار کو چه کداری شوره شگه ر (پیشمه رگه) بوو. ئەفه بوو دیتن و باوه ری یا که سی کورد. سیمایا پیشمه رگاتیی سیمایه ک ئازادیه خشی و پیشمه رگه ب ئازادیه خش بهرناس بوو. هه تا ژ لایئ که سین خو فروش ژی.

هه فکاریا گوندیان و پشتگیری یا خه لکی ژ ری کخستین سیاسی و چه کداری پارتین کورد نمونه که ژ باوه ری بوون ب هیزا چه کداری یا شوره شگه ر بوو کو ب پاریزه ری سه ر و سامانی گه ل هژمار بیت.

تایبه‌مه‌ندی یا سئی:

چه‌که‌لگری به‌رگریکاره:

هەرگاڤا هه‌ستا ترسی په‌یدا بوو، هه‌ستا به‌رگریکرنی ژى د گه‌لدا هه‌یه، کو دبیته‌ئه‌گه‌را هزرین ل چاوانی یا لادانا وی ترسی، بکارئینانا چه‌کی ژى ل ده‌ستپیکى ژبو نه‌هیلانا وی ترسی بوویه، لی دگه‌ل گه‌ورینین قووناغ ب قووناغین ژیانى، چند پیشکه‌فتن هه‌بوویه، ژيانا چه‌کداری و چه‌ک ژى ل پیشکه‌فتنی بیار نه‌بوویه.

ئه‌گه‌ر ل ده‌ستپیکى چه‌ک وه‌ک به‌رگریکرن ل ترسا گیانه‌وه‌ران و ژ بو پاراستنا جانی ب کار هاتبیت، د دووڤ دا ژ بو نیچیرفانیی بکار هاتیه، پاشی ژ بو ده‌سته‌لاتخوازی و خو‌سه‌پاندنی. ئه‌گه‌ر ل ده‌ستپیکى ته‌نی هیزا له‌شی ژبو شهری بکار هاتبیت وه‌ک نمونه‌یا زورانبازیی، لی پشتی هزرکرن د بکارئینانا شیوازیی چه‌کان و چاوانی یا بکارئینانى ژ بو هه‌فرکیی بکار هاتیه و هه‌تا ئه‌فرۆ ئه‌م دبیین کو ته‌نی دوکمه‌کی کامپیوته‌ری دی شیت شاره‌کی مه‌زن ژ ناف ببه‌ت، یانی ئیرو چه‌ک نه‌ته‌نی ژ بو خو‌ه‌پاراستنی بکار تیت، لی ل هه‌مه‌ر ژى ژ بو ده‌سته‌لاتخوازی و خو‌سه‌پاندن و داگیرکاریی ژى بکار تیت، لی یا فه‌ر ئه‌وه کو چه‌کداری کورد ژ بو به‌رگری کرن ژ مانا خو چه‌کدار بوویه، ئه‌گه‌ر ئه‌م بیژن سیسته‌می جاشاتیی نه‌شوره‌شگه‌ری بوویه و خو‌ه‌فرۆشی یه، لی دیسان ئه‌گه‌ر که‌سین فئودال مفايین که‌سۆکی لی دیت بیت ژى، لی گه‌له‌ک که‌سین کوردپه‌روه‌ر ب ئه‌گه‌را هه‌بوونا فن سیسته‌می ژيانا وان هاتیه پاراستن، بو نمونه خو‌پاراستنا کوردان ل شهرى هه‌شت سالیی ئیراق - ئیرانى، کو حکومه‌تا ئیراقی ناچار بوویه سه‌ربازیی کورد ل وه‌زیفه‌یا سه‌ربازیی ببوریت و د ناف سیسته‌می جاشاتیی که‌سین ره‌ڤوک (هارب)^(۱) ب چه‌کدارکرنی کۆم بکه‌ت، دا ئه‌و که‌سین ره‌ڤوک نه‌گه‌هن ریژین پارتیزانان، کو بخوه دبیته خالا خو‌پاراستن یانی ئه‌و چه‌کداری ژى پاراستنا سه‌ر و سامان و مال و خیزانین وان که‌سین ره‌ڤوک بوویه، نه‌ک پاراستنا به‌رژه‌وه‌ندیی فئودالان ئانکو خو‌ه‌فرۆشی بیت.

یان ژى ئه‌و که‌سین کو ب عه‌شیره‌تی فه‌گریدیای بوون، ب کۆم دبوونه جاش یان پیکفه دبوونه پیشمه‌رگه، ئه‌وژی هه‌ر هه‌مان پاراستنا خو‌ه‌یا عه‌شیره‌تگه‌ری کو بناغه‌یی ژيانا جفاکی یا کوردانه، چ شوره‌شین کوردان ل سه‌ده‌یا بۆری بیی ریبه‌ری یا شیخ، ئاغا یان که‌سین کو هیزه‌کا عه‌شیره‌تی دگه‌ل

(۱) من(نقیسکار) په‌یفا ره‌ڤوک ل شوونا په‌یفا هارب یا عه‌ره‌بی وه‌ک گونجاندنه‌ک ژ بو واته‌یا وی په‌یفی بکار بریه.

دا نه بووبت، نه بوويه^(۱)، ئەف ژى خالا پاراستنا وى كيانا عه شيره تگه رى يا كوردانه، كو بوويه ئەگه را پاراستنا كه لتورى عه شيره تينى د ناف كوردان دا و هه مان عه شيره تگه رى - چ پيشمه رگاتى يان جاشاتى بيت كه لتور پاريزى بوويه كو زمان، جلوبه رگ... هتد پى هاتيه پاراستن، كو د هه مان چه كدار بوونا دزههف دا (پيشمه رگاتى - جاشاتى) دا هه بوويه.

لى چه كدارى يا شوره شگه رى چه كداريه كا به رگريكار ژ ماف. نه ته وه ئوو نيشتمانى بوويه، ژ بهر كو كوردستان ب نافا ئاگر و ئاسنى دهرباز بوويه و ب زورا پيلانگيرى يا زلهيزان و ب خورتى يا چه كى دابهش بوويه، وه لاتين كو كوردستان ب نه ته وه فه ب سه ردا دابهش بووى گه لپن خوه په رست و هوڤ بوون، كوشتن و گرتن و تالانكرن و باج وه رگرتين زيده بين ل سه ر كوردان، ب نافى ئول، هه فكوكى، هه فوه لاتى... هتد كورد به رهف پاشفه گه راندنه و ژ پيشكه فتنين جفاكى و ريفه به رى يا خوه سه رى دوور خستنه، ژ ئەنجامى داخوازى يا مافى كه فتنه بهر هيزا چه ك و درنده يى ب كوشتارين بكوم رووبروو بوونه، له وما ل هه مبه رى وى سته ما فارس، تورك، عه ره بان ده ست ب خه باتا مافخوازى و د دووڤ دا خه باتا مافستاندى كرىه، ژ بهر كو قوناغا مافخوازى رووبرووى هيرشين سه رده مى عوسمانيان بوو و ده ليقه يا مافخوازين ژ بو كوردان نه هيشت، له وما ب نه چارى قووناغا مافستاندى كو شوره شا چه كدارى بوو بخوه فه گرت، ئەو قووناغ بوويه كو ب به رگرى يا ره وا ئانكو پاراستنا سه ر و سامان و شه ره ف و كه رامه تا كورد بوو، يانى چه كدارى به ره فانيكار ژ گه ل و وه لات.

هه روه ك مه گووتى ده ستيپكا بنده ستى يا كوردان ژ پيلانگيرى يا ب نافى ئول و ل دووڤرا ب نافى هه فته و خمى بوويه د نافه را عوسمانى و سه فه ويان دا، ب دووڤ را ب نافى توخيپين نافنه ته وه يى و سه روه رى نيشتمانى پيلانا بنده سترنى به رده وام كر، هه تا گه هشته وى ئاستى كو ژ بو ب بنده سته پيلانا كوردان چه كين قه ده غه كرى و غازين كوژه ك ل دژى خوه سه رى يا كوردان بكار بين، لى چه كدارى كورد په روه ر و هه ستا نه ته وه يى يا تاكى كورد به يتر دبوو، باوه رى ب خه باتا چه كدارى و شوره ش و سه ره له دانان موكومتر دبوو.

(۱) نقيسكار ئەحمەد قەرەنى د لاپه رەيا ۴۹ - ۵۰ يى دا، د كتيبا (رؤشنبيري يا چييا) چاپا هه فليتر، سالا ۱۹۹۲ يى، زور ب روئى و ره وانى ئاماژه ب ئاغاتيزمى و هيزا ئاغاتى و شيخ و ميران كرىه د شوره شين كوردان دا، ب تاييه ت بكار برنا ئول وهك ئالافهك ژ بو شوره ش كرنى.

کەسێن کو ژ بو ئارمانجین گافین و دیارکری دەست بهافیتته چهکی، ب کەسێن قاچاغ و ئەشقی دەینە ژمار، لئ کەسێن کو ژ بو ئارمانجین پیروژ و مەعنەوی دەست دەهاقێژن چهکی، پێخەمەت گەل و وەلات و ئازادی، ئەگەر ژ لای دۆژمن و دەستەهلاتا دژبەر ب ئەشقی و خراپکار ژی بهینە ناسین، د نای گەل دا ب شۆرەشگەر و میرخاس ب نای دبن، کو چو جاران دیماگوژی و نافزراندن کار ل جەماوەریبوون و راستی یا وان ناکەت.

دەما کو ستم و زۆرداری بگەهتە ئاستی درندەیی و هیچ ری ژ بو چارەسەری نەمین، دەما بلی ژ بەرگری ب ریا چهکی چو چارەسەری نەهی دیتن، دەما کەسەک ب نەچاری چهکی وەک چارەسەری بینیت، هەمان کەس وی چهکی ژی ب نەچاری دی بکار بەت و نابیتە چه کدارەکی ستمکار، یانی چهکی وی تەنی ژ بو بەرگریه کارهوا بکار دی هیت.

ئەف تایبەتمەندی دەمی شۆرشین کوردان دا، بەرچاڤ دبیت، هەردەما شۆرش ب هیژ بووینە و دۆژمن لاواز، ل دووف داخوازی یا ناشتیخوازی چۆنە و شیوازی دانوستاندنان شیوازی خەباتی بووینە.

دەمی شەکەستین دۆژمنان و داخوازی یا ناشتی دا، بزاقین دانەناسینا شۆرشین کورد ب تیکدەری ب سەر دۆژمناندا کەفتی یە و پێشمەرگە و شۆرش ب هیژا بەرگری کار هاتیە ناسین. گرنگی یا قی تایبەتمەندی، وی هزری پووچ دکەت کو دیبیت: کورد ژ بو شەریەتدان ب کیشەیا هەیی، ریا ناشتی دگریت.

کو دەسەلمینیت چه کەه لگری یا کوردان ژ نەچاری و ل دژی ستمی یە، کەسی چه کداری شۆرەشگەر هەرگاف شۆرەشگەری یا خوە د چارچۆقی شۆرەشگەری دا هشتی یە، زۆر کەسێن شۆرەشگەر پێشمەرگە و هەتا فەرماندە ژ، من (نقیسەر) ب خوە دیتنە، کو ل دەمی سەرکەفتنی وەک کەسەکی ئاسایی ژیانەک ئاسایی هەلبژارتی یە، لئ دەما پیدفی چهکی وی د دەستی وی دا بووینە، ئەف خالە ژ یە کە ژ خالین سەلماندا چه کەه لگری یا بەرگریکار.

ب قی دیتنی، ئەگەر ئەم قەگەرین دیروکی و بەرپەری شۆرشین کوردان هەلدەینەفە، د هەمی شۆرەشاند، جۆتکار و رینجەری کورد، شۆرەشگەر بوونە د دەمی شۆرەشی و دەمی سەرکەفتن ئانکو پروسەیین ناشتی دا دبوونەف جۆتکار و رینجەر، قی تایبەتمەندی نەهاژی کاریگەری هەیی، کەسێن کو پێشمەرگە نەبوون د دەمین تەنگافیان دا چهک هەلدگرت و دبوونە

پیشمه‌رگه، ئەگەر ئه‌ژێ ل گوندیان بپرسین، هه‌ریه‌ک ب قه‌ده‌ر خوه، د شۆره‌شه‌کی یان چه‌ند شۆره‌شان دا پیشمه‌رگه‌ بوویه.

هه‌روه‌ها هه‌بوونا هه‌یه‌که‌ چه‌کدار ب ناڤی به‌رگری مللی، سه‌مینه‌را ڤی راستیی یه‌ کو چه‌کداری و چه‌که‌ه‌لگری یا کورد ژ نه‌چاری بوویه و مه‌به‌ست به‌رگری بوویه ژ سه‌ر و سامان و سه‌روه‌ری و بوونا خوه وه‌ک مرۆڤین خوه‌دی خاک و نه‌ته‌وه، ئەف سه‌رهاتی دووباره‌بوونه‌کا دیرۆکی یه‌ و د هه‌می قووناغان دا ب سه‌ر کوردان دا سه‌پیا، ب ئەگه‌را ئەو ره‌وشا داگیرکاری و ته‌په‌سه‌ری و چه‌وساندنا گه‌لێ کورد کو کوردستان تیدا ده‌رباز بوویه، ته‌کێ کورد هه‌ر ل ته‌مه‌نی سنه‌له‌یی دا هه‌ست ب سه‌ته‌ما ل سه‌ر گه‌لێ خوه‌ دکه‌ت و چه‌ز و ڤیانا به‌رگری کرنی ل جه‌م د ئاڤریت و نه‌راسته‌راست د که‌ڤیته‌ هه‌زا چه‌که‌ه‌لگری و خوه‌ ڤیری شیوازی چه‌که‌ه‌لگری و چه‌که‌کاربرنی دکه‌ت و دکه‌ڤیته‌ خانه‌یا چه‌کداریی دا و وه‌ک چه‌کداره‌ک ره‌فتار دکه‌ت، هه‌ر د که‌ڤن دا کوردان گووتی یه‌ (هه‌ر که‌سی هه‌سه‌په‌ک و خه‌نجه‌ره‌ک هه‌ی، میره) یانی بریارده‌ر و پارێزه‌ر و به‌رگریکاری ماف و سه‌ر و سامانی خوه‌یه، ئەف په‌نده و چه‌ندین په‌ندین ل ڤی ره‌نگی هه‌نه‌ کو تاکێ کورد هه‌ستا چه‌که‌ه‌لگری و بکاربه‌ری یا چه‌کی ل ده‌ڤ خورت بیته و بیته هه‌ستا به‌رگریکرنی.

ئەف هه‌ستا به‌رگریکرنی ژ پاراستنا چه‌کی وه‌ک هه‌یما ژ پاراستنا ئازادی یا خوه‌ ڤه‌ریژ دبیت، ره‌نگه‌ هه‌ر ئەف هه‌کاره‌ ژ بیته ئەگه‌را چه‌ز لیکرنا چه‌کی ل جه‌م تاکێ کورد هه‌تا یێ ئاماده‌ بیت ب خۆ خۆ بکوژیت لێ نه‌بینیت کو دوژمن چه‌کێ وی لێ وه‌رگریت.

چه‌کدانان ل ده‌ڤ پیشمه‌رگه‌یان مرن بوویه، ل ئەنجامی نسکۆیین شۆره‌شان گه‌له‌ک جاران پیشمه‌رگه‌یان ده‌ست ژ چه‌کی به‌ردایه، لێ ئەو ده‌سته‌به‌ردانا ژ چه‌کی هه‌رگاف ب نه‌خۆشترین کریارا وان بوویه و ب مرنه‌کا رۆحی بۆ خوه‌ په‌ژراندی یه، ده‌سته‌به‌ردانین چه‌کی ل باشووری کردستانێ سه‌ردمی حکومه‌تا شیخ مه‌حمودی و شۆره‌شا ئەیلۆل (۱۹۶۱-۱۹۷۵ مه‌زن و کۆمه‌ڤا سالا ۱۹۸۸ / ئی یا کوردان ژ بۆ وه‌لاتین تورکیا و ئیرانی بوویه، نفیسکار مه‌حمود تۆڤی د کتیبیا خوه‌دا د لاپه‌ره‌یا ۲۵ ئی دا سه‌رهاتی یا پیشمه‌رگه‌هه‌کی ب ناڤی (کاوه‌ تروانشی) ڤه‌دگیڤیت کۆ ژ ئەنجامی چه‌ک دانه

دهستى جهندرمه يين تورکيا د سالا ۱۹۸۸/۱۱ دى دا پشتى کو گازندان ل چاوانى يا كهفته دهستى جهندرمه يين ترک، ژ هه قالين خوه دکهت کو سهرى خوه ب چهکى خوه دکهت و دکهته گرى^(۱). هه رگاف چه کدانانا پيشمه رگه يان مرن بوويه، کو د سالا ۱۹۷۵ ى دا پيشمه رگه بيژن: ته کيمى نه کر کيمى ژ من بوو^(۲).

ئه فه نهو تاييه تمه ندى يه کو هه تا نها ژى سهر کرده و ريهر و فه رمانده يى سياسى و لهشکهرى شانازيى ب هه بوونا هيژه کا ناشتيخواز يا کوردى دکهن، کو ددهمى ناشتى و دانوستاندنان د گهل حکومه تين داگيرکار رهوشا ئيمناهى و ناشتى يى پاراستيه، ئه فه ژى يه ک ژ وان بابته تايه کو چه کهه لگري يا کوردان ل ژير هه ر ناف ل هه رده مه کى بيت ژ بو به رگري کرن ل مان و هه يى يا خوه بوويه.

تاييه تمه ندى يا چوارى:

پاريزه رى ناسنامه يا گهل و وه لاته:

بوونا پيشمه رگه ي ل چيايان، هه بوونا ناسنامه يا ملله ته کى بى کيان و بى نيشتيمان بوويه، ل دوو ف راپور و نووچه يين وان روژنامه فانين کو د ناف پيشمه رگه يان دا کارى خوه يى روژنامه فانى ئه نجام ددان، گوزارشت ل هه بوونا هيژه کا شوره شگه ر دکر، هه رگافا به حس ل هه بوونا هيژه شوره شگه رى يا نه ته وه يه کى به يته کرن، يانى نهو خه لکن شوره شگه ر، شوره شه ک ل په ي هنده ک ئارمانجان بريخستنه، هه ست ب بنپيکرنا ماف و سهروه ريپن خوه کرى يه و زلم و سته م ل سهر سهرى وان ه لوما شوره شى دکهن، ئه گه ر ب روويه کى ديتر وه رگرين گوهرتن د سيسته مى ريقه به رى و خوه سهرى و باشتکرنا سيسته م و ياسايين هه ي ژ بو جفاکا خوه دکهن، کو ل دوو ف ماف و خواسته ک و فيانا وان نيه و دقيت چاره سهرى بو هه بيت.

(۱) هيشى د روژين رهشدا، پيداچونه ک ل سهر رهوشا په نابهرين ئه نفال کرى ل خيغه تگه ها ميڊين ژ ۱۹۸۸/۸/۲۸ هه تا ۱۹۹۲/۹/۲۳، به رهه فکرن: مه حمود توفى، چاپخانا حاج هاشم - هه قلير ژ وه شانين سپيريز، سالا ۲۰۰۶ ى، لاپه رها ۲۵ ى.

(۲) ئيسقى سه عدوين ئه مين، پيشمه رگه هى بيسنور، به رگى ئيکى، چاپا ئيکى، چاپخانا هاوار، دهوک، لاپه را ۲۲۹ ى.

د فئی باری دا کوردان شورهش ل دژی بنپیوونا مافی خوه، داگیرکاری یا خاكا خوه، قهید و بهند کرنا ئیرادا وان شورهش کری یه، ههر ملهتهکی د قووناغا بندهستی یاخاک و ملهتی خوه دا دهست ب شورهشکرنی بکته، بخوکار(ئوتوماتیک) دبته پاریزه ری ناسنامه یا گهل و وهلاتی.

أ- پاریزه ری یا ناسنامه یه گهلی:

دی شیین بقی رهنگی بهحس ل پاریزقانی یا گهلی بکهین، کو وهک تایبهتمهندیه کا پیشمه رگاتی خویا بوویه:

ههر نووچهیهک ل بارا چالاکیه کا سهربازی یان سیاسی یا پیشمه رگه یان، چ ل ئاژانسین خوهیی یان دوژمنان یان جیهانی و بئ لایه نان دا، په یفا کورد دهات، یانی راسته راست یان نه راسته راست راگه یاندنهک بوویه کو ملهتهک هه یه و ناقی وی ملهتی کورده، یانی ناقی ژبیرچویی و ژبیرکری یی ملهتهکی د ئیخسته ف ناف ناقان، یانی یهک ژ تایبهتماندیان ب خوه فه دگریت و گهل بوونا گهلهکی بندهست دسه لمینیت.

۱- جلوبه رگ و کنج: پشتی شورهشا ئیلول (۱۹۶۱-۱۹۷۵) مه زن، شیوازی جلوبه رگی پیشمه رگه یان گهورینهک ب سهر دا هات، ئه و ژی بکاربرنا قاتی کوردی ل جهی کنجین ده فهرکی وهک شال و شه پک، رانک و چوغه، هتد، ههروه ها زیده کرنا چهند تایبهتمهندیه کین چه کداری ل وان کنجان، وهک دانانا سهرملان کو تایبهته ب بهستنا پله داری یا سهربازی و جهی هه لگرتنا قه له می ل سهر ملی چه پی و دانانا نیشانی له شکهریی سهر ملی چه پی (وهک دروشمی له شکهری شورهشگهری کوردستانی - پ د ک ع، کو سی گو شه یه کا زهر ستیره کا سور ل نیقه کی و ل ژیر ستیری سی پیتین پ د ک)، تهنگ کرنا ده لنگان کو بخوه بیته جیگری ساقی، یان ساقه ب گورجی بهیته د پی کرن^(۱)، ئه ف راپیچا کنجان ژی تایبهتمهندی یهک دایه سیمارا پیشمه رگه یان، کو دوژمن هسابی بو بکه (محهمه د زهمام سه روکی لیژنه یا هه ماهه نگی یا ئه منا پاریزگه ها سلیمانی داخوازی ل ریقه بهری یا ئه منا ده فهرین ئوتونومی دکته کو دهسته یین هه فرهنگ و شیوه یی پیشمه رگان دامه زرینن)^(۲).

(۱) بنیره ل وینه دانکا په رتوکی

(۲) بزاقی رزگار یخوازی نه ته وهی کورد له کوردستانی ئیراق، له سالهکانی جهنگی ئیراق و ئیران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸) لاپه رها ۸۶ ئی، کو نفیسکاری کتیی ژی ل راپورته کائهمنی وه رگرتی یه.

ئەفە يەك بوويه ژ گرنگی يا جل و بهرگین پيشمه‌رگاتیي کو دوژمنان هه‌ست پي کره و فیايه کو پیلانین خوه ب وان کنجان بجه بکه‌ن، يان نمونه‌ک زندگی کنجین نها یین (هیزا پاراستنا گه‌ل - په‌که‌کي)، ئەفە هه‌می بوونه هیمایا چه‌کداری شۆره‌شگه‌ری کورد، هه‌ر ئەو هیمایا بوويه فیان و خواسته‌کا لاوین کورد ژي کو جلوبه‌رگین خوه ل دووڤ وی شیوازی ئاماده بکه‌ن، هه‌روه‌ها ئەف فیان و خواسته‌کا لاوی کورد بوويه ژي کو بزاقین دوژمنی پووچ بکه‌ت ل بکارنه‌ئینانا جلوبه‌رگان ب تايه‌ت شیوازی پيشمه‌رگاتی، کو نها بوويه جلوبه‌رگی کلتوریي کوردی، ئەفە بوويه ئەگه‌را پاراستنا يه‌ک ژ خالین کلتوریي گه‌لی کو جلوبه‌رگه، لی ل ئیران و ئیراق و سوری وه‌ک ترکیي نه‌کارین بریارا بکارنه‌برنا جلکین کوردی بیته‌دان، ژ به‌ر کو وه‌ک هیمایه‌ک به‌رگری لی هاته‌کرن و ئەو هیمایا چه‌کداری وه‌ک هیمایه‌ک سقیلی بکار بر کو دوژمنان نه‌شیان کاریگه‌ریي ل سه‌ر بکارنه‌برنا جلکان بکه‌ت و ژ لایي دیتر فه‌قه‌ده‌غه بکه‌ت.

۲- زمان:

نها و ده‌می شۆره‌شین چیايي، پيشمه‌رگه‌یان گرنگی ب کاری رۆشنییری و رۆژنامه‌فانی و راگه‌یاندنێ دایه، گه‌له‌ک چالاکیین رۆشنییری و هونه‌ری^(۱) ل چیايان هه‌بوونه کو نها ژي بو وان پيشمه‌رگه‌یان یاده‌وورین شرین^(۲)، ئەفە بوويه ئەگه‌را کو دوژمن ب خوه ژي ری ل رۆشنییری و رۆژنامه‌فانی یا کوردی نه‌گریت، يه‌که‌م جار ل ئیراقی و پاشی ل ئیرانی و پاشی ل سوری و نوکه‌ژی ل ترکیي، لاوی کورد ژي بو ده‌برینا هه‌ست و خواسته‌کین خوه ئەو بزاق خورتر کر، سه‌روکانیا فی ژي شۆره‌ش و بزاقا شۆره‌شی ل چیايان بوويه کو راسته‌وخۆ پيشمه‌رگه‌ بوويه. بو نمونه‌ ناچار بوونا حکومه‌تا ئیراقی ب جیجی‌کرنا ئوتونومیه‌کا کارتوونی کو خوه‌ندن و نقیسین ل هه‌قلیر و سلیمانیي ب کوردی بن و رادیو و ته‌له‌فزیوون و رۆژنامه و گوڤارین کوردی هه‌بن، هه‌ر چه‌ند هه‌بوونا وان دیماگوژییا رژیما به‌غدا بوو، ئو هه‌رگاف ژي حوکمه‌تین داگیرکار د خوه‌ست کو هه‌ر بزاقه‌کا رۆشنییری شۆره‌شگه‌ری کو هه‌بوو بیت، ل هه‌مه‌به‌ر تشته‌کی هه‌قره‌نگ بیخن د رۆژه‌فی ده، لی رۆشنییر و نقیسکارین کورد شیان کو ل زۆر ده‌لیشان کوردپه‌روریي ب نه‌راسته‌راست ئاراسته‌ی کوردان بکه‌ن، د وان کارین کو حوکمه‌تان دخواست رووبرووی کوردان بکن، هه‌روه‌ک ل بازاری

(۱) بنیره ل وینه‌دانکا په‌رتوکی

(۲) بنیره ل وینه‌دانکا په‌رتوکی

ئورمىي ل روژهلالتى كوردستانى (ئىرانى) دەما گوڧارا سروە دەركەت، ل ھەمبەر، رژىمى ژى ب رىيا ھندەك كوردىن باشوور و روژھەلاتى گوڧارەك ب نافى ئامانج دەربكەن^(۱) كو سىاسەتەكا ئىسلامىانە بخوڧەدگرت، كو كوردان شىا وى گوڧارى ژى بكوردىنيت.

كو مە بقى و نەقى سەرۆكانىا فى كورداندن و ستراتىژىكا نەتەوھىي د راگەياندىن ژىردەستەھەلاتىن داگىركار، شوڧەشگەرین چىاي و ئاوارەيىن خوھراگر و كوردىن كوردپەرورەيىن نەترس بوون كو ھەمى ل چىاي بەرەف شاران بوو، وەك سرودا ئەى رەقىب، ھەلكرنا ئاگرى نەفرۆزى.. ھتد. ژيانا پىشمەرگاتىي ژيانەك روڧنبرى بوو، كو شىايە زمانى كوردى دەولەمەند بكەت، گەلەك پەيف و دەستەواژە ھەنە كو د ژيانا پىشمەرگاتىي دا پەيدا بوونە، ئو كەفتىنە د ناف فەرھەنگا كوردى دا، ميناك ل وان دەستەواژەيان (ھەڧال، ھاورى، ھاوسەنگەر، ھاوبىر، ئو گەلەك پەيف و دەستەواژە ژى ھەبوونە كو جىگىر نەبوونە ئو رەنگە تنى دنابھرا وان كەسان دا مابن يىن كو خزمەت كرى ئو تنى د جقاتەكى جار بچار ب قىبرا يەك بىنن، وەك (ھاوئەشكەوت)^(۲)، ژيانا پىشمەرگاتىي د شكەفتان دا دەرباز بوو، لەوما ژى ئازاد رەسۆل (رىبەرى كوچكرىي پاسوكى) ئەف ژ بو وان كەسان دانى بوو كو پىكفە د شكەفتى دا دژيان ئو خەبات دكر.

(۱) گوڧارا ئامانج، گوڧارەكا ھەيفانە يا روڧنبرى ئىسلامى گشتى بوو، كو دەزگەھى ئىرشادا ئىسلامى ل تەھرانى چاپ د كر، لى پترىا نقىسكارىن وى كوردىن باشور بوون كو دەربرىن يىن خوھ ب نەراستەراست د وى گوڧارى دە ھەر دكرن، يەكەم ھەلبەتسا من ژى ب نافى (كوردستان) د ژمارە (۱۰) ل سالا ۱۹۸۶ى د وى گوڧارى دە چاپ بوو، ھەر دووى ژمارى دا ئەف ھەلبەستەكا ھەلبەستفانى مەزن مەلا خەلىلى مشەختى ژى تىدا ھەيە كو وەك ميناكەك كورداندنا گوڧارى د ئىنم:

بقي تەرتىب و خاسما بقى زمانى نزانى ب خووندنا ماھ و سالا جاھلەك نەزانى كو زمانى خوھ نەزانى	ژ ئەوھل كەس نەدى يە، ھەتا ئەفى زەمانى زمانى كورمانجى چ ل باڧ و كالا سەيى كوتخۆر، نايى ب كىر شفانى ھەتا د گەھىت مالكىن بنى ب فى رەنگى يە: مەگەر كوردى ب كورمانجى نزانى يوسف و زليخا و مەم و زىن بزانى تۆ(نەج البلاغۃ الانام جەلەلە) نە، شىخ باھەيى، خودان قەلبى منەوھر
چەند كىتب گۆتنە ئەحمەدى خانى نووبھارا فەصيح ب ئەلفازى شرىن ب كورمانجى تەئلىفا مەلا خەلەلە ب كورمانجى گۆتى يە مەولوودا پىغەمبەر؟.	

(۲) ئەف دەستەواژە ژى من ژ گوتوبىژەكا د نافبەرا ھىزايان(كەكى شىركۆ ھەژار و كەكى ئامانج شاكەلى) كو د تورا فىسبۆكى دە ھەبوو من پت

۳- سیاستا وهلاتین داگیرکار، سیاستهک کورقرانی بوویه، لی ژ بو سست و خاف کرنا بزافا شورهشگهري يا كورد و نههیلانا پیشمه‌رگه‌ی ل چیاان، سیسته‌می جاشاتیئ ئیخسته د رۆژه‌فا چه‌کداری یا سیاستا ل نافرنا کوردان، ئەف سیسته‌می جاشاتیئ هه‌می کورد و ب کوردی و کنجین کوردی، یه‌ک ژ فشارا پیشمه‌رگه‌یان بوویه و وه‌کر کو جلکین کوردی ب هه‌مان شیوازی پیشمه‌رگاتیئ ل ده‌قه‌رین ژێرده‌سته‌لاتداری یا داگیرکاران ل ئیراق و ئیرانی بکار به‌یئت.

ل ئیراقی ل به‌ر دوو هوکاران دوژمنی نه‌شیا کنجین کوردی قه‌ده‌غه‌ بکه‌:

۱- سیسته‌می جاشاتیئ و کو‌مکرنا کوردان ل کو‌مه‌لگه‌هان و به‌رفره‌هکرنا ده‌سته‌لاتا عه‌شیره‌تگه‌ریئ د ناف کوردان.

۲- به‌خشینا مافی ئوتونومی کارتونی، کو قه‌ریژا به‌یانا ۱۱/ئ ئادارا ۱۹۷۰ی بوو، کو وه‌ک دیماگوژیک ل دژی کوردان بکار ده‌ات.

هه‌رچه‌ند ئەف خالین سه‌ره‌کی بوون کو رژیما به‌غدا نه‌شیا کنجین کوردی قه‌ده‌غه‌ بکه‌، لی فاکته‌را سه‌ره‌کی که‌لتوری کوردی ب خوه‌ بوویه، وه‌ک چیکرنا جلو‌به‌رگان ل خوری و موو و مه‌ره‌ز، یان کرنا یاریین کورده‌واری کو زۆر یاری هه‌ر بی که‌ره‌سته‌ یان که‌ره‌سته‌یین سروشتی وه‌ک که‌فر و به‌ر و داران کو هه‌رگاف د به‌رده‌ستن ده‌ینه‌ کرن، یان شیوازی شه‌هیان و داوه‌ت و گو‌قه‌ندین کوردی ل ده‌می بوونه‌ و ژئفه‌گوه‌استنی دا.

ب - پارێزه‌ری یا ناسنامه‌یا نیشتیمانی:

۱- په‌یاما شوره‌شگه‌ران ب گشتی و پیشمه‌رگه‌یان ب تایبه‌تی د په‌یقه‌کا بارزانیئ نهمر دا ره‌نگ قه‌ده‌ت کو دیئیت: کوردستان یه‌ک پارچه‌یه، ئەف سنوری هه‌یی ده‌ستچیکری یه.

ب- د هه‌می شورشین کوردستانی ل هه‌رچوارپارچه‌یان، کوردین پارچه‌یین دیتر وه‌ک پیشمه‌رگه‌ و شوره‌شگه‌ر ل‌یزینه.

ج- توخیبیری یا کوردان ب بی ره‌زاهه‌ندی یا وه‌لاتین داگیرکار، هه‌ر ل دانانا وان توخییان هه‌تا نها به‌رده‌وامه‌ و ژ لایئ جقا‌کا کوردیقه‌ دان پی نه‌هاتی یه‌ دانان، دکه‌فندا ل گه‌رمیان و کووستانکرنا ره‌قه‌ند و کوچه‌ران، یان مفا وه‌رگرتن ل جو‌گرافی یا کوردستانی ل ده‌می شوره‌شان دا.

د- گرنګترین خال ب دیتنا من نافئ کوردستان ب خوه بوویه، کو ههمی ریڅخستانان نافئ کوردستان هه لگرت بوو یان هه لگرتی یه، باشتین درۆشمئ پېشمه رگه یان ژئ (کوردستان یان نه مان) بوویه و نها ژئ بکار د هیت.

ه- ب کریار ژئ پېشمه رگه ی سه مانندی یه کو پاریزه ری خاک و سرۆشتا وه لاتئ خوه بوویه، نه گهر کو مه کا چه کداران د هافینه کا گهرم و پر پووش و په له خ دا، د ناف شهرئ بی به رامبه ر ژ لایئ چه ک و هیژا مروقی دا، بزاقا فه مراندنا ئاگری بکه ت کو ئاقار نه سوژیت^(۱)، چاوان ناسنامه یا گهل و وه لاتئ خوه ناپاریزیت ؟.

تایبه تمه ندی یا پینجئ:

بو ههر پېشه اته کئ یئ ئاماده یه:

گومان د ئاماده یی یا پېشمه رگه ی دا نه بوو یه و نیه، ژ بهر کو ههمی نه گهر ل بهر چاف د بوون، ژ بهر کو وه لاتئ مه ب زوری یا وه لاتین زورده ست دابه ش بوویه و ب سهر سی نه ته وه یین دژه کورد، ل دووف بهر ژه وه ندیین زله یزان، سه رباری هه بوونا بهر ژه وه ندیین هه ری می و جیهانی کو وان نه ته وه یان له هف نزیک دکهن، کو یه ک ژ وان له هف نزیک کرنان بزاقا بازرگانی و کیشه یین ئابوری یا جیهانی و ریگرتن ل بهر خودانا گهلئ مه یه.

نه ف له هف نزیک بوونئ وان وه لاتان ل دژی فیان و خواستا شوره شگه ری یا گهلئ مه نه، له وما هه رگاف هه ر بزاقه کا شوره شگه ری ل هه ر پارچه یه کا وه لاتئ مه هه بیت یان هه بوویه، یه ک ژ تایبه تمه ندیین وی شوره شی هه رگاف ئاماده بوونا هیژا چه کدارا وی شوره شی بوویه، بو بهر سینگ گرتنا هه ر پېشه اته کا چافه ریگری یان نه چافه ریگری.

گهورینیین بنه رته تی د ئاستئ وه لاتین داگیرکار و جیهانی دا ژئ وه ک پېشه اته جهئ گرنگی دانئ بوون و ئاماده یی بو گو هه رتینئ سیاسی و سه ربازی وه ک خوه زیه ک ژ بو شوره شگه ران بوویه، زور گو هه رتینئ مه زن کو کاریگه ری هه بوویه و هه رچه ند نه بوونه هوکاری ب ده ست که فتنا

(۱) د چافیکه فتنه کا من د گهل یا مام میکائیل ده ربوتکی (ئیسومه ری)، کو تو مارا ده نگی ل نک من پاراستی یه د بیژیت: د ده من شوره شا نه یلوئ دا، گه له ک جاران ده سته یه ک ژ پېشمه رگه یان د هاته ده ستینشان کرن ته نی ژ بو ئاگر فه مراندنئ، د شهرین پېشینی کری دا، ئان ده ما کو ژ نه جمائ بوردومانئین فروکه یان ئاگر بهر د بوو یه ئاقاری پېشمه رگه ی ژئ وه ک خه لکئ ده فه رین ئازاد خه مخور بوون ژ بو ئاگر فه مراندنئ.

سەرکەفتنه‌کا ئیکجاری وه‌ک میناک: شۆره‌شا ئیسلامی یا ئیرانی کو بوویه ئەگه‌ری ئازاد بوونا روژه‌هلات و بالاده‌ستی یا پارتیی کۆمه‌له و پدک ئیرانی (هه‌رچه‌ند شه‌ری براکوژی یا ناقه‌ه‌را کۆمه‌له - پ د ک ئیران، پدک ئیران - پ د ک ئیراق) مه‌یدانا کۆمه‌له و پ د ک ئیران به‌رتنگ کر و ل ئەنجام روژه‌هلات که‌فته‌ف ده‌ستی رژێما ئیرانی.

ده‌رفه‌ت ژ بو ئاواره‌یی باشوور ژ ئیرانی بو فه‌گه‌ریان ل شارین فارس زمان بو کوردستانی و ب ده‌ستکه‌فتنا چه‌ک و جبه‌خانه‌کا زۆر، هه‌روه‌ها شه‌ری هه‌شت سالیی ناقه‌ه‌را ئیران - ئیراق و مزوول بوونا هیژین سه‌ربازیی ئیراقی بارا پتر ب به‌ره‌یی شه‌ریفه و ده‌لیشه‌یی باشتر ژ بو خورت بوونا ریژین پێشمه‌رگه‌ی و زیده‌بوونا شه‌رقانیی پێشمه‌رگه‌ هه‌بوو^(۱).

ئه‌ف خال هه‌رگاف ژ بو چه‌کداری شۆره‌شگه‌ری کورد وه‌ک خالیی ل به‌رچا‌ف گرتی ده‌اتن و ده‌ینه‌ه‌ژماری:

أ- شیوازی هه‌فه‌نگی نه‌ته‌وه‌یی داگیرکار د دژایه‌تی کرنا بزاقا رزگاربخوازی یا کورد دا: ئەو ره‌وشا دژه‌ کوردی یا ل هه‌رچوار پارچه‌یان هه‌ی، ته‌نی و ته‌نی نه‌هیلانا هه‌ستا کوردپه‌روه‌ری و نه‌ته‌وه‌خوایی و ره‌شکرنا گه‌ل کورد و مه‌حاندن د نا‌ف نه‌ته‌وه‌ییی خوه‌ دا بوویه، کو هه‌می ب هیژ و چه‌ک و توندوتیژیی وه‌ک رییا به‌رسینگرتنا هیزا شۆره‌شگه‌ری یا کورد (چ سیاسی و جفاکی بیت، یان ژی به‌رخودانا چه‌کداری).

ب- مه‌ترسیی نه‌ته‌وی داگیرکار: یه‌ک ژ وان مه‌ترسیی هه‌ری به‌رچا‌ف کاریگه‌ریی شۆره‌شیی پارچه‌یه‌کی ل سه‌ر کوردین پارچه‌یا دیتر بوویه و هه‌یه و دوژمن ژی وه‌ک خالا نه‌ییی دژ ب خوه‌ دبینن و ددیت.

ج- د که‌فندا رژێما شاه‌ی ئیرانی و تورکیه ، به‌عسی بوون و عروبه‌یا سویری و ئیراقی و بزاقا بازرگانی یا ناقه‌ه‌را ئیراق - ترکیی ژلایه‌کی و ئیران - ترکیی ژ لایی دیتر، بووبوونه‌هۆکار کو ریکه‌که‌فتنیی سه‌ربازی و ئەمنی - ئاسایشی- دناقه‌ه‌را وان دا هه‌بن و نها ژی ب هه‌مان مه‌به‌ست هه‌نه، کو د فه‌ره‌نگا دیپلۆماسی یا وان دا ب کیشه‌یا سنور - توخیب - به‌رناسه.

(۱) عه‌لی ته‌هر: بزاقی رزگاربخوایی نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌ کوردستانی ئیراق، له‌ ساله‌کانی جه‌نگی ئیراق و ئیران دا (۱۹۸۰ - ۱۹۸۸) لاپه‌را ۵۶۹ ی.

د- په ند وه رگرتن ژ خوه نووځه کرنا دیرۆکی: ترس و گومان ل دووباره بوونین دیرۆکی وهک ریځکه فتنا جهزاییر یان ریځکه فتننن ناقبه را سوری و ئیراقی و ئیراق - ترکیی د سالیڼ نیځا دووی یا سه دهیا بیستی، کو نها ژی بزاق ژ بو ئه کتیکرنا وی ریځکه فتنا ترکیی و ئیراقی هه نه، ههروه ها بزاقین دیپلوماسی د بهرده وامن دناقبه را ترکیی و سوری و ئیرانی دا، کو هه می خانه یا دژبه ریا شوره ش و داواکاری یا مافخوازی یا کوردانه.

ه- بهرچافنه گرتنا رهوشا کوردان ژ لایق ناقنه تهوه یی ځه: وهلاتین بریاربده ست و زلهیزین جیهانی ژ بهر پاراستنا بهرژهوه ندیڼ خوه یڼ سیاسی و ئابوری و دهستکه فتین خوه د وی بزاقا دیپلوماسی دا، کیشه یا کوردان وهک کیشه یه کا نافخویی یا وان وهلاتین کو کورد ب سهدا دابه ش بووی هژمار کری یه و دکهن، نهک کیشه یا گه له کی ژیر سته م و زولما داگیرکاران، کو ئه ف ژی ژ بو پیشمه رگه و هیزا چه کدار و شوره شگیرا کوردی باوه ریه ک نه گور بوویه کو ژ گه ل و چیا یڼ کوردستانی پیځه تر چ هاریکار و پشته فان نینه، ههروهک روشنییر و سیاسه ثقانیڼ جیهانی ژی هه ست ب قی کریه و کورد ب بی پشتیقان دایه قه له م لی ژ ئاستی بریارده ری و سیاسی یا جیهانی چ پشتیقانیه ک ژ بو مه کوردان نه بوویه^(۱)، لهوما تنی دلگه رمی یا پیشمه رگه ی گه ل و سروشتی کوردستانی بوویه و ئه ف ژی بوویه نه گه ر کو بو هه ر پیشهاته کی یی به رهه ف و ئاماده بیت.

تایبه تمه ندی یا شه شی:

جانبازه ژ بو گه ل و وه لات:

داستانین پیشمه رگه یان تو مارکری، د شوره شیڼ کوردستانی دا، د کیم میناکن، د ناف شوره شیڼ پارتیزانیڼ جیهانی ژی دا بی هه فبه رن، ژ بهر کو هه چ شوره شه کا نه تهوه یی ل قی جیهانی دا هه بوو بیت، ئاستی پشتگیری و په یوه ندیڼ سیاسی و سه ربازی د دورپیچگری نه بوون وهک شوره شیڼ کوردستانی، هه تا ئه و شوره شیڼ کو نافوبانگیڼ وان ژی گه له ک بلاف بووی، لی نهک ته نی ده قه ریڼ کو شوره ش تیدا بووی بگره هه می کوردستان د دورپیچچه کا سه ربازی و ئه منی و هه والگری دا بوویه

(۱) نقیسکار ئه حمه د قه رهنی د پیشه کی یا کتا خوه (روشنییری یا چیا ی / هه فلیر/ چاپا ۱۹۹۲ یی) دا، به حس ل قی ته نی بوونا کوردان و چیا ب ته نی دؤستی وان کری یه.

و نهاژی هه مان دۆرپیچ ههیه، شۆره شین کوردی ئەگەر دهرازینکه کا هه فکاریی ژى هه با و هه بیت، ئەقە هه ر یه ک ژ وان نه ته وه یین کو کورد و کوردستان ب سهردا پارقه بووی بوویه، وه ک هه فکاری یا ئیرانی ژ بو شۆره شا ئەیلۆل (۱۹۶۱-۱۹۷۵)ی، لئ گا فا کو ل گۆری بهرژه وه ندى و فیانا وان و هه بوونا ترس و بقیی ژ کوردان ئەو دهرازینک دهینه گرتن، دیسان ههروهک شۆره شا ئەیلۆل (۱۹۶۱-۱۹۷۵)ی کو ب په ییماننامه یا جهزاییری پشته قانی یا ئیرانی ته مام بووی و شۆره شگه رین ئەیلۆل (۱۹۶۱-۱۹۷۵)ی که فته ژیر گه فا رژی مین ئیراق - ئیران و بگره دهوله تین یه کبووین ئەمریکا، نه ک هه ر پشته قانی یا مادی و مه عنه وی مه کوردان نه بوویه لئ ل هه رچوار کناران ژى پیلانگیری ل دژی پیشمه رگه و شۆره شگه ران هه یه و هه بوویه، زۆر ب کیمی دهرفه تین گه شتاندنا داخواری و پیدقیین ژیانئ ل ئاستی مروقیه تی نه ک سیاسی و سهربازی ژ کوردان را هه بوویه.

لهوما خۆراگری و بهرخوه دانا که سی چه کداری کورد، جانبازی بوویه د ریئا ئارمانجین گه ل و وه لات ژ بو ئازادی و ئا فا کرنا کیانه کا سهربخوه.

ب درژی یا دیرۆکی پیلانین نافنه ته وه ی هه بوونه ژ بو ژناقبرنا هیزا شۆره شگه ری یا کوردی، ژ بو ژ ناف برنا هیزا نه ته وه خواری یا کوردی، مانه قه یا کوردان وه ک نه ته وه و کوردستان وه ک نیشتمان ژ جانبازی یا شۆره شگه ران و که سی چه کداری شۆره شگه ر بوویه، ئەف ژى وه ها خۆیا دبیت کو پیشمه رگاتی ژ بونا خاک و گه ل و ئازادی بوویه و ژ بو ب ده ستخستنا قان ئارمانجان ژى هه رگا ف ژ بو قوربانی دان و جانبازی به ره هه قبوویه، ره نگه دانا قی جانبازی ژى دهربرینه ک بوویه کو زۆر هاتیه گۆتن د ناف شۆره شگه ران دا: بهری تو مری خو نه مرینه^(۱).

ژ لایه ک دیقه چه ک کوردان زیده تر هه ستا کوردینی و بیروباوه ری یا ب ئازادی و بهرخوه دانا ژ بو مانا خوه وه ک مله ت بوویه، نه کو چه ک ده ستی شۆره شگه ران چه ک سفاک و ئاسایی د ده ستی هه ر سهربازه کی دا بوو، لئ چه کین هیزین دوژمن ل ئیراق - ئیران - ترکیی چه ک هه ری پیشکه فتی و ته کنه لوژیایا نوویا سهربازی و بگره چه کین کۆمکوژ وه ک فسفۆر و کیمیایی بوون، ئەگه ر ئەف نه هه قسه نگی یا چه ک و بهرده وامی یا شۆره شا چه کداری هه تا نهاژی جانبازی نه بیت،

چ یه؟

(۱) روژنقیسا گه ریللا PKK ی، پیروژناسکاداش، کو ده ستنقیسه و هژمارا روپهلان دیار نه کری یه کو ئاماژه پی بیته دان.

سهرباری دهستووردانا هیژین داگیرکار ژ بو ئهجامدانا ههر کریار و بزافهکی و بهخشینا دهستههلاتا رهها ب فرماندهیین لهشکریین وهلاتین داگیرکارین کوردستانی ژی ههمان جانبازی یا چهکداری شورهشگهژی کورد دسهلمینیت، بو نمونه هیژا لهشکهری یا ئیراقی پینجهم سوپایی چهکداری جیهانی بوو، ههم ل ریژهیا هیژا مروقی ههم ژ ئالیی لوجستی و پر چهکیی، ژ ئالیی دهستههلاتبهخشین ب فرماندهیین سهربازی ژی ل جیهانی بی میناک و ل ریژهندی یا یهکهه دهیت، ترکیا ئهناداما ناتوی یه و چهکی لهشکهرین وی چهکین هیژا ناتویه.

تایبهتمهندی یا حهفتی:

باوهرداره ب کیشهیا گهلی خوه و ویرهکه:

ویرهکی و باوهرداری یا پیشمههرگه و دهستهیین پارتیزانی ماندهل نابن، ئهگه ئه تهنی باشووری کوردستانی ب نمونهیا ویرهکی و باوهرداری یا کهسی چهکداری شورهشگهژی کورد، بینین، ئهفه سهراستکرنا وی تایبهتمهندی یه کو پیشمههرگه ویرهکه و باوهرداره ب کیشهیا گهلی خوه، ژ بهر کو ههر پشتی نسکویا ۱۹۷۵ ی ب دهههکی کیم دهستهیین پارتیزانی ل بادینان و سوران ب ناقی شورهشا گولانی (۱۹۷۶-۱۹۹۱) ئانکو شورهشا نوو دهست ب چالاکیین چهکداری کرهفه، ههروهها پشتی راوستانا شهری ههشت سالیی ناقههرا ئیراق - ئیران و قووناغین ئهنفالی و کیمیاارانکران د سالا ۱۹۸۸ ی دا، دیسان ب دهههکی کیم دهستهیین پارتیزانی دهست ب کریارین چهکداری کرهفه، ویرهکی و باوهرداری یا بی ئهندازه نهبیت، سنورین گرتی ب سهربازگههان، ب رهنگی کو کوردستان ب سهربازگهههکا مهزن بهیت هژمارتن، ب هزاران زهقیین مینریژکریین ب دهستی هیژین ئیرانی و ئیراقی، کو زورینهیا وان زهقیین مینریژ کری ل ناف خاا کوردستانی و د هیلا توخیی دهستچیکریی ناقههرا ئیران - ئیراقی بوون، سهرباری ههبوونا چافدیری یا ئاشتیپاریژین نهتهوین یهکبووی ژ بو پاراستنا ئاشتی یاناقههرا ئیراق- ئیرانی د سالیین ۱۹۸۸، ۱۹۸۹، ۱۹۹۰ ی، کو خالهک گرنا سنوران بوو و ریگرتن ژ هیرشین ئوپوزسیوتین وان کو تهنی ئوپوزسیون هیژا شورهشگهرا کورد بوو.

ههروهها خالهکا دیتر یا سهلماندنا فی تایبهتمهندی دهمی شهر و هیرشین دوژمان دا خویا دیت، کو د رهوشین ئالوزین شهر دا، ههفروو بووتین نهبهرامبهه، هشیارکرهفهیا جهماوهری ل مهترسیین هیرشان، ههوارچونا گوندیین دهقهین رزگارگری، پاراستنا لهقههه و دارستانان ژ

سووتنی، ناماده کاریین پزیشکی، ئەفه هه می ب ویره کی و باوهرداری ب کیشه یا گه لی کوردفه دهیتنه بهستن.

تایبه تمهندی یا ههشتی:

بکاربرنا چه کی ل دووف شیان و شارهزایی:

هه رگاف پیشمه رگه ی ب دوو شیوازان چه ک بکار بری یه

ا- شیوازی ئاستی هه وجهی یا چه کی، د بکاربرنی دا.

ب- شیوازی کارایی یا چه کی د شه رگه هان دا.

ئه گهر ئەم ب قی تیگه هی هه لسه نگاندا بکاربرنا چه کی ژ لایی پیشمه رگه ی فه بکهین، ئەفه مفا و بههره وه رگرتن ژ چه کی وه ک بنه مایه ک و دیسپلینه کا چه کداری بوویه د ناف پیشمه رگه یان، کو ئەفه ژ بوویه ئە گه را کاریگه ربوونا وی چه کی د دهستی پیشمه رگه ی ژ بهر کو شیوازی بکاربرنی شیوازی شیان و کاریگه ری ل دووف رهوشا جوگرافی و شه رگه ه و چه کداری بوویه، کو هه مان چه کی سقکی د دهستان وه ک هیزا کاریگه ر یا شه رگه هان بوویه، سه رباری هه بوونا شارهزایی یا بکاربرنا سروشتی کوردستانی کو سروشت ب خوه د بزاقین پارتیزانی دا، کاریگه ری ل سه ر کۆنترۆلکرنا شه رگه هان هه بوویه، ناراسته راست چه کی کاریگه ری یا مهزنتر ل پیناسا خوه هه بوویه.

شیوازی بکاربرن و کا کی بکار دبهت؟، وه ک تایبه تمهندیه کا چه کداری یا شوره شگه ری یا کوردی بوویه، هه ر ل بهر ئەقی ژ بارزانی نه مر ل هه مبه ر پرسه کا شاندا دانوستاندنکار یا ئیراقی کو په سنن هیزا چه کداری و چه کین دهستی هیزا سوپایی مسری ل هه مبه ر ئیسرایلی دکهن، د بیژیت: چه ک ته نی پارچه یه کا ئاسنی یه ، ئەفا پشتگه رمیی د دهت که سین بکار به رین وی ئاسنی نه^(۱).

بکاربرنا چه کی ل دهف پیشمه رگه یان ب دو بنه مایان بوویه، کو هه ردو بنه ما بریتی بوون ل شیانا بکاربرنا وی چه کی د دهست و شارهزایی یا بکار برنا وی چه کی د دهست، ئەف ژ ل ئەزمونا شوره شگه ری یا که سن چه کداری کورد د شه رگه هاندا ب دهست کهفتی یه، کو بوونه بنه مایین ب هیز د راپه راندنا کار و چالاکیین سه ربازی دا.

(۱) بارزانی و بزاقا رزگارخوازی یا کورد ، مه سعود بارزانی ، چاپا یه کهمین ، سال ۲۰۰۵، چاپخانه یا وه زاره تا په روه ردی، بهرگی سییی ، به شی یه کی . شورش ئەیلۆلی ۱۹۶۱-۱۹۷۵ ، لاپه ره یا ۲۴۱.

تایبەتمەندی یا نههێ:

دلۆقانی دگەل ئیخسیر و بریندارین دوژمن:

ژ هۆکارین سەرەکه یێن کو لاقی کورد بەرهف دهقهڕین ئازادکری چوویی و ژیا نا پیشمه‌رگاتی هه‌لبژارتی، ئەو ره‌فتار و کریارین هۆقانه بوون کو ل دژی کوردان دا دهاتته کرن، ئو هه‌ستا نه‌ته‌وه‌خوازی و گه‌له‌رستی بوو، نه‌هیلانا سته‌م و زۆرداری بوو، گه‌یشتن ب مافی‌ن ده‌ستپیکین ژیا ن و ئازادین بوو.

له‌وما د هه‌ر ره‌وشا پیشمه‌رگه تیدا بایه، ب به‌رچا‌فگرتنا ریزگری ل بریندار و ئیخسیرین دوژمن و هاریکاریکرا وان بوویه و هه‌سته‌کا مرو‌فچه‌روه‌ری هه‌بوویه، کو ئەف ریزگری بوویه ئەگه‌را وی کو هه‌رگا‌فا هیزین دوژمنی ته‌نگا‌ف ببان به‌ختی سهر‌کرده‌یین کورد خواستبا و خوه سپارتبا ده‌ستی پیشمه‌رگه‌یان، ریزگری و پاراستنا دیل و بریندارین دوژمنی سهر‌به‌رزیه‌ک دایه بزاقا پیشمه‌رگاتین کو ئەفرو سهر‌کرده‌یه‌تی یا هه‌ریما کوردستانی شانازی ب نه‌کوشتنا دیلان دکه‌ت ل سهر‌ده‌می راپه‌رین و رزگارکرا شاری که‌رکوکی د سالا ١٩٩١ ئی دا، نموونه‌یا سه‌لماندنا خزمه‌تکرن ب برینداران و نیشان‌دانا فیانا مرو‌فچه‌یه‌تی ژ ل هه‌مبه‌ر بریندارین دوژمن گه‌ته‌یا فیدیویی یا شه‌ری بنا‌قوبانگی کوری یه ل سالا ١٩٩١ ئی کو ده‌ما پیشمه‌رگه‌هه‌ک جه‌ی سهر‌بازه‌کی بریندار خو‌ش دکه‌ت و ئا‌فا مه‌تاری خوه دده‌تی. ئەو گه‌ته د بیره‌وه‌ری یا شه‌ری کوری ل شاهه‌یین زۆر ل ته‌له‌فزیوونین کوردستانی ب تایبه‌ت کوردستان تی‌قی بلا‌ف بووی^(١).

هه‌روه‌ها نه‌ک پشتی ده‌رباسبوونا قووناغین شو‌ره‌شین کوردی هه‌ر ژ شو‌ره‌شا ئاگری ئەف پره‌نسیبا نه‌کوشتنا دیل و ئیخسیران ل نا‌ف شو‌ره‌شگه‌ران هه‌بوویه^(٢).

هه‌رچه‌ند ل پشتی ره‌دده‌نه‌فه‌یا سو‌پایی پاسداران ژ بو‌فه‌گه‌ورین و سه‌ربه‌ست به‌ردانا دیلین کۆمه‌له‌یی ل مه‌ریوان و کۆشتنا وان دیلین کۆمه‌له‌یی، کۆمه‌له‌ژی ده‌ست ب کۆشتنا دیلین پاسداران کر، هه‌رچه‌ند د نا‌ف کۆمه‌له‌یی ب خوه‌ژی ئەف کریار شه‌رمه‌زار بوویه‌فه‌ لی تشته‌ک بوو و هات بوویه کرن^(٣).

(١) بنیره کورد و کوردستان، دیرک کینان، ژ پا‌چفه‌یا ئنگلیزی د. له‌زگینی ئا‌فدره‌همانی، لاپه‌ره‌یا ١٠٧ ئی، ل بارا گرتین جه‌نگی د شو‌ره‌شا ئەیلۆلی (١٩٦١-١٩٧٥) ئی دا، ئیما‌ژه‌یه‌ک کری یه کو سه‌رباز سه‌ربه‌سته‌به‌ردان و ئەفسه‌ر وه‌ک دیل ده‌شتن.

(٢) بنیره کتیا راپه‌رینی ئاگری، ژ نفیسینا ئیحسان نوری پاشا، وه‌رگێران ژ بو‌ کوردین، ئەرسه‌لان باییز، لاپه‌ره‌یا ١٦ ئی چاپا دووین، سالا ١٩٩٥ ئی، چاپخانه‌یا وه‌زاره‌تا رو‌شنییری یا حکومه‌تا هه‌ریما کوردستانی.

(٣) کۆمه‌له‌ لی‌کۆلینه‌وه‌یه‌کی می‌ژوویی یه ، زا‌هیر ره‌شید پوور ، چاپا یه‌کی سالا ٢٠٠٦ ئی چاپخانه‌یا چوارچرا ، سلیمانی ، لاپه‌ره‌یا ١٤٣ یی .

تایبه‌مه‌ندی یا ده‌هی:

ل هه‌مبه‌ر کار و کریارین خوه، خوه به‌رپرسیار زانی یه:

د ده‌می شو‌ره‌ش و ژيانا چه‌کداری یا چپایان، ره‌وشا دژوار و ته‌نگافیین کو روو برووی پی‌شمه‌رگه‌ی د بوون، زۆرجاران پی‌شمه‌رگه بخوه دبوو بریارده‌ری ئه‌نجامدانا هه‌ر کریاره‌کی، ل دوو‌ف حه‌وجه‌یی و ده‌م و ره‌وشا هه‌یی، هه‌رگاف هه‌لوه‌ست و بریارین ل سه‌ر ره‌وشین ئالۆز و گه‌رم بده‌ت^(۱)، د فنی پی‌نقاژووینی ژی دا ل هه‌مبه‌ر هه‌ر کریار و کارقه‌دانه‌کی خوه به‌رپرسیار زانی یه، ئه‌فه ب وی واته‌یی نیه کو پی‌شمه‌رگاتی گوهداری بریار و راسپارتیین سه‌رتری خوه نه‌بوویه و دیسپلینه‌کا له‌شکه‌ری نه‌بوویه، ل هه‌ندک کاودان و ره‌وشین ئالۆزین له‌شکه‌ری و شه‌رگه‌هی ئه‌و دخواست کو بریار دده‌ستی تاکن پی‌شمه‌رگه‌ی ژی دابیت، کو د زۆر شه‌ران دا پی‌شمه‌رگه‌هه‌کی ل دوو‌ف شیان و شاه‌زایی ل شه‌ر و جو‌گرافی و پارتیزانی بریاره‌ک دایه یان کریاره‌ک ئه‌نجام دایه کو ب به‌رژه‌وه‌ندی زانی یه، ل چ جارن پی‌شمه‌رگه‌ی خوه ژ کار و کریارین کو ئه‌نجام دای نه‌فه‌دزی و راستی و رو‌نی د گو‌فتار و کریاران دا بوویه، هه‌تا ته‌گه‌ر سوو‌چبار ژی بایا د وی کریار و بریارین دا، ل ده‌ما لی‌پرسین ل سه‌ر سه‌رپی‌چیان و سوو‌چبارین ژی، لی‌پرسین ل دوو‌ف بنه‌مایین شو‌ره‌شگه‌ری بوون و مافی به‌رچا‌گرتنا ره‌وش و کاودانانان و ده‌رفه‌تا رو‌نقه‌کرنا ره‌وشی دایه که‌سی سوو‌چبار، کو مرو‌ف دکاریت بی‌ژیت ل دوو‌ف په‌یقه‌کا بارزانی نهمر دب‌یژیت: که‌سی پاک ژ لی‌پرسین ناترسیت، وه‌ک بنه‌مایه‌کا ره‌وشتی یا شو‌ره‌شگه‌ری بوویه کو هه‌ر بریارده‌ریه‌ک ب مه‌به‌سته‌ک پاک و پی‌خه‌مه‌ت سه‌رخستنا وی بزاقا شو‌ره‌شگه‌ری هه‌بیت ژی سوو‌چباری نیه.

تایبه‌مه‌ندی یا یازدی:

ب پرۆگرام و دیسپلین شو‌ره‌شگه‌ری کار دکه‌ت:

به‌حس ل دیسپلین شو‌ره‌شگه‌ری، یان ده‌ربینه‌ک ژ بو شو‌ره‌شگه‌ری دیسپلین شو‌ره‌شگه‌ری، هه‌فیره‌که و زۆر ئافی دبه‌ت، ره‌نگه‌ک د شیانیین من ژی دا نه‌بیت، ل ب ره‌نگه‌کی گشتی دیسپلین

(۱) روژنقیسا گه‌ریلا PPK ئی، پیروژناسکاداش، کو ده‌ستنیسه و هژمارا رو‌په‌لان دیار نه‌کری یه کو ئاماژه‌ه پ بته‌دان.

شۆره‌شگه‌ری ب شۆوازی ریکخستی کو ب سیسته‌مه‌کا دو بالیین چه‌کداری- پارتیزانی و ریکخستن - پارتایه‌تی بوویه کو ب شۆوازه‌کی زانستی یی به‌نامه‌ریژ کری بوو د چوارچووئی هزرا نه‌ته‌وه‌یی و نیشتمانی دا.

له‌وما پیشمه‌رگه وه‌ک هیزه‌ک چه‌کداری ریکخستی هاته‌ ناسین، هه‌ر ئه‌و ریکخستی بوونا هیزین چه‌کدارین کورد هوکار بوو کو ل رووی جفاکی فه‌ قه‌کری بیت، هه‌ر ئه‌و ژی بوویه سه‌ده‌ما جه‌ماوه‌ری بوونا پیشمه‌رگاتی. هه‌ر چه‌ند دیسپلینین شۆره‌شگه‌ری بخۆفه‌ دگرت. لئ دیسان رووی جفاکی ئانکو عه‌شیره‌تگه‌ری ب خۆفه‌ گرت بوو، کو نها ژی کاریگه‌ری ل سه‌ر هه‌یه، ل هه‌رچوار پارچه‌یین وه‌لاتی مه‌ ئه‌ف ره‌نگه‌دان هه‌بوویه و هه‌یه، لئ ل باکوژی کوردستانی ئه‌ف ب کیمی ده‌یته‌ دیتن، یان کیم کار پئ ده‌یته‌ کرن.

فه‌ره‌ به‌یته‌ گوتن ئاغاتی کاریگه‌ری ل سه‌ر فئ ریکخراوه‌یی هه‌بوویه، ب تایه‌ت ل باشووری کوردستانی، ئو پارتیین کوردان ژی هه‌ر ل شۆره‌شا ئه‌یلۆلی و پیشتر ژی نه‌قیایه‌ خوه‌ ل عه‌شیره‌تان و هیزا عه‌شیرکی فه‌ده‌ر بکه‌ن^(۱)، هه‌رچه‌ند ئاغاتی ل باکوژ و روژه‌لات خورت تر بوویه لئ زیده‌تر ب جاشاتی فه‌به‌ستی بوونه و فه‌به‌ستینه، لئ به‌روفاژی ل باشوور زورجاران فئوداله‌ک ب ته‌فایا جاشین خوه‌فه‌ چۆیه‌ ناف ریزین شۆره‌ش و ئه‌ف ژی بوویه کاریگه‌ریه‌ک کو هیزین پیشمه‌رگه‌ی ب سه‌ر عه‌شیره‌تان دابه‌ش بن زیده‌تر، نه‌ک ب سه‌ر سنووره‌کی جوگرافی ديار کری یان ژی ب سه‌ر ده‌سته‌یین ژیگرتی، ئه‌ف ره‌نگه‌دان نها ژی هه‌یه.

تایه‌مه‌ندی یا دوانزدی:

د ده‌می شه‌ری دا بین فره و د ده‌می ئاشتی دا ئاماده:

سه‌رکه‌فتین پیشمه‌رگاتی د به‌ره‌یین شه‌ری دا، گریدایی ب شۆوازی پارتیزانی بوون کو د ناف فه‌ره‌نگا سه‌ربازی دا ب دربا ب له‌ز و کوژه‌ک ده‌یته‌ ناسین، ئه‌فه‌ ئیک ژ شۆوازین شه‌رقانی بوویه ل کوردستانی، هه‌رچه‌ند شه‌ری به‌ره‌یی ژی هه‌بوویه ب درپژاهی یا شۆره‌شا ئه‌یلۆل (۱۹۶۱-۱۹۷۰)ی

(۱) عه‌بدۆلا ئه‌حمه‌د ره‌سول پشده‌ری، به‌شی دووه‌م له‌ یادداشته‌کانم، شۆرش ئه‌یلۆلی سالی ۱۹۶۱ دژی رژیمی قاسم، چاپیه‌که‌م / سالی ۱۹۹۷ هه‌ولێر، لابه‌ره‌یا ۱۵ ی.

ل باشوور، لى پارچه يين ديتر شهرى بهر يى كيمتر هه بوويه، هه رگاف پيشمه رگه ي دوو شيوازين جهنگى هه لېژار دنه:

شيوازي پارتيزانى: كو ل بارتر بوويه و زيانين گيانى كيم و دهستوه شاندينن لهز و جهرگبر بوويه بو دوژمنى.

شيوازي بهر يى: ب كيمي د ديروكا چه كدارى دا دهيتته ديتن، ل باشوور شهرى بهر يى تهنى مروف دكاريت بيژيت ل سهردهمى كومارا كوردستانى و شوره شا ئيلول (۱۹۶۱-۱۹۷۵) ي دم ب دم هه بوويه. ل روژمه لات تهنى پشتى سهركه فتنا شوره شا ئيسلامى (۱۹۷۹) ي، بو دهمه كى كيم بهر يى بوو، لى ل باكور چ جاران شهرى بهر يى كو ل بازنه يا پارتيزانى دهركه قيت نه بوويه.

وهك نمونه دهما كو خومه ينى فه رمان و جيهادا دژى كوردان ل روژمه لاتى دهركرى (۱۹۷۹) ي، ل دهستپيكي بهر يى بوو لى ل دووف را شيوازي پارتيزانى ب خوڤه گرت، پشتى زهختا شهرى بهر يى شوره شگه ران دهست ب شهرى پارتيزانى كر. شهرى پارتيزانى ژى وهك بنه مايى بزافه كا شوره شگه رى ريگرتن ل داگير كرنه ڤه يا كوردستانى بيت، ئه گه ر ل دووف شيان ژى نه بيت، نابيت رى ب دوژمن بهيتته دان بى زيان و ب ساناهى ئارمانجان ب دهست بيخت، ئو نابيت بى بهرگرى هندهك جهان داگير بكه ت^(۱).

لهوما دريژترين ماوى خه باتا چه كدارى ب پارتيزانى ده ر باز بوويه، كو مروف دكاريت ب قان ئه گه ران ڤه بيه ستيت:

۱- دوژمن ل هه ر چوار پارچه يان ب هيژتر بوويه، چ ل روويى هيژا مروفي يان ژى لوچستى و چه كى.

ب - جوگرافى يا كوردستانى و ئاسيى يا شاخ و داخين كوردستانى و شاهزايى يا ل سروشتى كوردستانى و مفا ديتن د كرده يين چه كدارى دا، كو په يوه ندى يا ناقبه را كرياتن شوره شگه رى و جوگرافيا سهربازى خورت دكه هه بوويه، ئه گه ر ئه م بيژين كو چه كدارى شوره شگه رى كورد جوگرافيا سهربازى د كرياتن خوه دا بكار ئينايه نيرينه كا درسته لى نهك وهك زانستى جوگرافيا سهربازى، ژ بهر كو جيوپوله تيك د دهستپيكي ژ لايى ديروكزان و سياسه تقاننى ئنگلستانى رودولف

(*) يادداشتهاى يك پيشمرگ قهرمان، خاطرات فرمانده شهيد شاپور فيروزي، به كوشش جليل گادانى، جلد ۱، لاپه رها ۱۱۳ ي.

کیلین ۱۸۶۴-۱۹۲۲ ز ل سالا ۱۹۱۶ی دا وهک زانست کار بو کری یه، د دووف را ژهنه رالی ئەلمانی کارل هاوسهؤقه ر بنه مایین فی زانستی دارپهتن و دهوله مهند کرن^(۱)، مل ب ملی جوگرافی و جیوپۆله تیک، جوگرافیا سهربازی وهک تایهک ژ زانستی جهنگی (جهنگزانی) کهفته مهیدانا فه کۆلینین ستراتیزی^(۲)، مروف نکاریت بیژییت کو هیژین چه کدارین شۆرشگهرین کوردی خوهدی جوگرافی یا سهربازی بیت، لی هه رگاف جوگرافیا د کریارین خوهیین سهربازی دا بکار بریه، ئەفه ژی وی ناگه هینیت کو ئەف زانست نه بوویه و مفا لی وهرنه گرتی یه، به لکی زور مفا ل جوگرافی وه رگرتی یه، نمونه ژی به رهه سوو نه چۆن یان هه لبرارتنا جهی بۆسه یان به رگریی کو هه مان رۆلی جوگرافی یا سهربازی بوویه لی ب ناف و فه کۆلین ئەو ناف پیقه نه بوویه، یهک ژ ئەگهرین کو جوگرافیا زانی یا کوردستانی ل دهف پيشمه رگه یان خورت بیت هزرا کوردینی (ناسیونالیزم) یی بوویه، کو ب ناف کوردینی - بزاقا ناسیونالیزما کوردی - بوویه، خورتین کورد ل دهقه رین جدا جدا ئه رکی خوه بجی کری یه، ههروهک دهیته زانین سی هۆکار هه بوونه کو جوگرافیا وهک زانست خورت بیت، ئەو ژی گهشت و دیتنه فین جوگرافی، خورتبوونا ناسیونالیزمی و زوربوونا رۆنشتقانی جیهانی^(۳).

هه ر کیانه کا سیاسی ل سی توخمین سهره که پیک دهیت: زه مین، خه لک، دهسته لات (حکومهت). ئەف سی توخمه ژی ل دهقه رین رزگارگری به ردهست بوون، لی چ جارن وهک زانسته کی جوگرافی یان جیوپۆله تیک بکار نه هاتیه کو فه کۆلینین زانستی بو بهینه کرن، لی هه رگاف جهین ل بار بو باره گا یان بازارگه ه یان جی کۆ ژ هیژین دهژمنی دوور، ژ بۆردومان و تۆپارانان پاراستی، نزیک ل جهی زوو بدهست گه هشتنا خوارنی و ژ بو ئافه دانیی هه لبرارتی یه^(۴).

ج- هه لسه نگاندن و هه قبه رکرنا هیژ و چه کی خویی و یی دوژمنی و کاریگه ری یا بکاربرنا چه کی و ب زه حمهت بدهستخستنا چه کی.

بلی ژ فی شیوازی ل شهری پارتیزانی و به ره یی، ددهمی ئاشتی و ئارامی یا بيشه ر و ده مین ئاگر بهست و دانوستانان دا، هیژا پيشمه رگه ی خۆریکخستن و چالاکیین رۆشنبیری و سیاسی و

(۱) خه بات عه بدۆلا، بنه ما تیۆریه کانی جوگرافیای عه سکه ری کوردستانی باشور، چاپخانه یا روون، چاپا دووی، سالا ۲۰۰۵ ی، لاپه را ۴۱ ی.

(۲) خه بات عه بدۆلا، هه مان ژیده ری به ری، لاپه را ۱۳-۱۴ ی.

(۳) خه بات عه بدۆلا، هه مان ژیده ری به ری، لاپه را ۳۸ ی.

(۴) خه بات عه بدۆلا، هه مان ژیده ری به ری، لاپه را ۳۹ ی.

پهروهردی دکر، ب گشتی ژ لایې که سین خوهنده فان و روشنیر بزاقین ئه رینی زور بوون وهک دهسدانا ل گوندان، ریڅخستنا کور و سمیناران، ئاخفتن ل مهیدان و مزگهفتین گوندان، هتد... ل ئالیې پهروهردی و فیڅکرنی، هه رگاڅا دهلیقه هه با پیشمه رگه ی وهک ماموستای رول دیتی یه، ئه فیه ژی سه لمینه را راستی یا هه بوونا پیشکه فتنخوازی یا چه کداری کورده، هه رگاڅ کو پیشمه رگه ی دهلیقه هه بان، ده م ژ بو خوه پیگه هاندن و فیڅکرنا که سین دیتر ب کار دبر، زورتر د وه رزی زستانی دا، دبوویه وه رزی بینقه دان و کاروچالاکیین پهروهردی و خوپیگه هاندن، ئه و ژی ل بهر ئاسی یا چیا یان و دریژی یا زستانی و کورتیا پایز و بهاران، ل دووڅ کهش و هه وایې کوردستانی، کو بزاقین سه ربازیین دوژمن بهرته سک دکرن وهک مژ و عهقران دبوونه بهر به ستین چالاکیین هیزا ئاسمانی و ئاسی یا هاتن و چونا له شکری یا پیاده و ماکینی، ب ئاواپه کی د روژین شور و بهر خوه دانان دا پیشمه رگه ی ب فی رهنگی کاری پهروهردی کری یه:

د- فیڅکرنا هه فالین خو ژ بو رائینان ل نقی سین و فه خووندنی.

2- فیڅکرنا زاروکیین گوندین ده فیه رین ئازاد کری.

3- بزاقین روشنیری و خو لین هشیار که ری ژ بو که سین نوو د بوونه پیشمه رگه.

- بزاقا هشیار که رنه فه یا خه لکی ژ رووی جفاکی و سیاسی و نه ته وه یی.

ئه ف ژی د بیره وه ریا شهید شاپوری فه یروزی دا رهنگه دایه، به حس ل پیشمه رگه یه کی دکهت کو سه رباری کار و ئه رکیین حزبی و پیشمه رگاتی دهرسدیری یا زاروکیین گوندی (کاشتهر) ل روژه لاتنی کوردستانی ب ستویې خو فیه گرت بو^(۱).

یانی که سی کو د بوویه پیشمه رگه که سین خوه دان شیان و زانین و شوره شگر بوون ب هه می واته یان فه. ئه گه ر نمونه یین ماموستاتی د ده می شوره شان دا بئینینه فه، فیڅکه هیین شوره شا ئه یلول (۱۹۶۱-۱۹۷۰) مه زن و فیڅکه هیین خیفه تگه هیین په نابهری ل تورکیا (۱۹۸۸-۱۹۹۱) ئی، نمونه یین باشن^(۲).

(۱) یادداشتهای یک پیشمرگ قهرمان، خاطرات فرمانده شهید شاپور فیروزی، به کوشش جلیل گادانی، جلد ۱، لاپه ره یا ۲۳۰ یی.

(۲) هیفی د روژین رهشدا، پیداوچونه ک ل سه ر رهوشا په نابهریین ئه نفال کری ل خیفه تگه ها میردین ژ ۱۹۸۸/۸/۲۸ هه تا ۱۹۹۲/۹/۲۳، بهر هه فکرن: مه حمود توڅی، چاپخانا حاج هاشم - هه فلیر ژ وه شانین سپیریژ، سالا ۲۰۰۶ ئی، بنیره لاپه ره یا ۵۳ یی.

فیرکاری یا ژيانا چه کداری و چه کی ژ بو که سین کو نوو دکهفتن ناف ریزین پیشمه رگه ی دا هه بوو، زور کیم کهس هه بوونه کو د ناف ریزین پیشمه رگه ی دا بزاقا خو پیکه هاندن و خو پهره رده کرنی د هه می لایین ژیانن دا نه بیت ب تایهت ژ لایین چه کداری فه، کو نه فه نه راسته وخو د بوویه هوکار کو هه ر تاکه ک فیری بکاربرنا چه کی د ناف شو رشی دا بیت، لهوما ته بیه تمه ندی یا شیان و شیوازی بکاربرنی بو هنده ک که سان دما فه، هه روه ها ناماده باشی یا هه رگاف ژ بو هه ر پیشهاته کا چا فه ری یان چا فه ری نه کری، وه ک ئه مبار کرنا چه ک و خو ارنی، گه شتین هه شیارکر نه فه یا جفا کی ل ناف گوند و شاران، نه و گه شت هه شیارکر نه فه یا جفا کی بوون ل رووی پیشهاتین سیاسی و رو نکر نه فه یا هه لو یست و سیاسه تا پارتیین شو ره شگه ر ژ بو جفا کی، هنده ک جار ان ژ ی نمایشکرنا هیز و چه کی نوو کو دکه فته ده ستی پیشمه رگه ی وه ک بزاقه ک ژ بو ووره به رزی یا گه ل، هنده ک جار ان ژ ی وه ک شه ری ده روونی ل هه مبه ر دو ژمنی.

ل باکو ری کورد ستانن ژ ی دا هه مان بزاق هه بوونه، لی چ جار ان ده فه ره ک ژ باکو ر د چه رخا نوودا، نازاد وبه رده ستی شو ره شگه ران دا نه بوویه کو قی دیتنی ب پراکتیک ب جه بکه ن، لی د ستراتژی PKK ی دا چه کداری وه ک ئه رکه ک دایه به را خو ه، د وی چه کداری دا، سیاسی کرن و هه شیارکرنا جفا کی هه یه، هه روه ها نابوری ژ ی وه ک بنه مایه ک ژ بو سیاسی کرنا جفا کی و سیاسی بوونا جفا کی ژ ی پیخه مه ت به یز کرنا چه کداری دبینیت^(۱).

هه روه ها کار و بزاقا رو شنیری ژ بو تاک د ناف جفا ک و ره فین پیشمه رگه یان هه بوویه و زور کهس سوودمه ندین قی بزاقی ژ ی بوون، وه ک خو لین کادرین سیاسی ئان چه کداری، نه فه ژ ی ل ئاستی هنده ک که سان دا بوویه کو ده رسدیری کری یه، به لکی د سه رکر دایه تیین شو ره شی ژ ی دا گرنگی دایه ئا فا کرنا که سیته ک شو ره شگه ر بو نمونه : پیخه مه ت ری گرتن ژ دره و کرنی سه رکر دایه تی یا شو ره شی ناچار بوو کو ته مه نی ل بار بو پیشمه رگاتی ۱۶ سالیی به ژرینن^(۲)، نه ف ژ ی ژ بهر کو

(۱) روژنفیسا گه ریل PKK ی، پیروژناسکاداش، کو ده ستنفیسه و هژمارا رو په لان دیار نه کری یه کو ئاماژه پئ بینه دان.
 (۲) یاسای پیشمه رگه ی له شگری شو رشگی ری کوردستان (پ د ک ع) به شی دووهم، به ندی دووهم، خالی ۴، سالی ۱۹۸۶، لاپه ره ۵.

گەلەك كەس ھەبوونە كو درۆ دكر د گۆتتا راستى يا تەمەنى خوە^(۱)، ئەف وەك خالەك نەرىنى دەت ھژمار لەو بریارا ياساى رى ب كەسىن ۱۶ سالى دان كو بن پيشمەرگە.

ئەو گەشتين ھشياركرنەفە ژى ب سى لايان فە مفا دگەھاندە پارتيزانان:

ا- شارەزابوون ل جوگرافى و ديموگرافى يا كوردستانى.

ب- بدەستخستنا زانياريان ل سەر دوژمن و خوەفروشان ژ لايەكى و پيلان و بزاقين دوژمنان ژ لايى ديتەر.

ج- ريكخستن و بلافەكرنا سياسەتا شوڤرەشى.

د- پەيدا كرنا دەروكين بدەستخستنا خوارن و چەك و دەرمانان.

ه- وەرگرتنا كەسىن كو د خواست بنە پيشمەرگە، يان كەسىن كو دەاتن ناف ريزين شوڤرەشى.

تايبەتمەندى يا سيزدى:

ھەرگاف ئاگادارى رەوش و گھۆرىنين سياسى و جفاكيبين دەردۆرا خوە يە:

سەربارى ھەبوونا راگەھاندنا پارتیان و ھاتن و چوئا پەيامگەھينان، زۆر ل كەسىن پيشمەرگە خوە ل ھيفيا وەرگرتنا دەنگوباسان يان شوڤفەيبين پاشدەمكى نەدگرت، راديو يەكەم گەيبنەرا دەنگوباسان بوويه ل دەف پيشمەرگەى و ئامپەرەك بوويه كو دەدەستى زۆر كەسان دا بوويه ھەتا د يەك دەستەيا پارتيزانى ژى دا.

بلى ژ ھەبوونا راديوئى ھەرگاف كەسى چەكدارى كورد ب شيوازى وەرگرى يا زانياريان ژى ل دەردورا خوە ئاگەھى وەرگرتنە و وەك سەرۆچاقفەك ل دەردۆرا خوە مفا وەرگرتيە، بلى ژ ھەبوونا راگەھاندنا چيايى، لى راگەھاندنا چيايى و راديوئى ژى گرنگيەك ديتەر ژى ھەبوويه، ئەو ژى زيڊەتر مەيلداربوون ب وەرگرى يا زانياريان بوو، ژ بەر كو ئەو زانيارى و روودانين ھەيى دەست بو دەستى و ژ كەسەكى بو كەسىن ديتەر و ژ دەفەرەكى بو دەفەرەكا ديتەر بوون، لەوما گرنگى يا راديوئى ژ بو پيشمەرگەى وەك گرنگى يا بيتەلى بوو، كو ئەف ژى ھۆكارەكە ژ بو زيڊەتر خوە پيگەھاندن و زانينا

(۱) لە گەل كورد لە پيتاوى مانەوەدا، نفيسينا رينبە مۆريس، وەرگيران ژ بو عەرەبيى جەرچيس فەتحوللا، وەرگيران ژ بو كوردىيى ئەبوبەكر صالح ئيسماعيل، چاپا ئيكى سالا ۲۰۰۸ ى، چاپخانەيا دەزگايى موكرىانى بو تويزينەو و ليكولينەفنى، لاپەرەيا ۴۱ ى.

روودائین دوهروبهر، ههر ئهفه ژى بوويه هوکار کو کهسى چهکدارى کورد ههست ب ههبوونا پيشهاتان بکه، کو دبوويه نهگهرا هزرکنا رهوشا ههیی و مفا وهرگرتن ل وى رامانا ههیی ژ وى رهوشى، کو راستهوخو دبوويه هوکارى چاوانى يا بجهکرنا کار و کريارين چهکدارى کو ههمان رمان و بيروکه دخستن وارنى جييجيکارين و ب قيان و خوهستهکا خوه ئهکين خوه پارقه دکرن و ئهرك ل دووف شيان و قيانا وان بوويه، نهک ب سهپاندى، ژ بهر کو وهگرى يا زانياريان و هزرکرن ل سهر وى زانيارين و بدهستختنا نهجامى وى هزرينى، د بوويه بيروکهيهک ب ساناهى ژ بو پراکتیککرنا ههر بيروکهيهکى.

گههاندنا زانيارين گرنگ و ههستيار ب سهرکردايهتيا وهک کهسين زانيارى وهرگر (Intelligence)، يان نافهندا راگههاندنا شوهرهش، يانى وهرگرتنا زانيارين ل نافهندا زانيارين بو نافهندا راگههاندنى بو جهماوهرى ب ريبا راگههاندنا چياى (بلاقوک، راديو) ل لايهکى و وهرگرتنا زانيارين ل نافهندا وهرگرتنا زانيارين و دانا ب سهرکردايهتيا و وهرگرتنهفهيا رينومايان ب بيتهل د هاتن گههاندن.

تاييهتمهندى يا چاردى:

د چو کار و کريار و ئهركاندا خهمسارين ناکهت:

خهمسارنهبوونا پيشمههگه رهنگهفهدانهکا پيروژ و مهزن ههبوو، ههتا د روژين تهنگ و رهوشين ئالوز دا، قى ههستا پيروژ کاريگهري ل سهر تاکى چهکدار کر بوو، کو ههست ب ههبوونا خو بکهت وهک تاک د ناف دهستهيا دا، زيدهتر باوهري ب خو بوون، کار و بزاقين خو، پشت بهستن ب خو بوويه، کو کهسهکى نهکتيف بيت.

ژ بهر کو د دهمن بهگرى و هيرشان، بهشدارى ل شهر و تامادهبوون ل شهرگههان ههوجهي ب ههلوهستهک ميرانى و برياردهرى يا شوهرهشگهري و جانفيدايى ههيه، کو کارايى و چهلهنگى يا خوه ب سهلمينيت و ل دوخ و رهوشين ئالوز، بهرکا خوه ژ ئاقى دهريئخيت، ئهفه ژى جانبازيهکه ژ باوهر بوون ب دوژ و ريبازا خوه، باوهردارى ب هيز و شيانا خوه بوونى د ئافريت، کو ههراگاف پيشکهسه و پيشهنگى نهجامدهر بيت.

خه مسارنه بوون، د ناف ریژین پیشمه رگه یان ب وی واته یی دهات کو هر ئه رک و کریاره ک
چهند ب زه حمت ژی با ب سناهی دیتی یه و بریارا جیجیکاری ژی ب سناهی وهرگرتی یه و هه تا
جانبه خشین ژ بو جیجیکاری یا وی کریاری ب سرۆشتی زانی یه.

تایبه تمه ندی یا پانزدی:

ل دووڤ شیانا جهسته یی و ئاستی زانینی ئه رکی وهردگریت:

رۆحیه یا باوه ری ب خوبوونی ل جهم پیشمه رگه ی د ئاسته کی بلند دا بوویه، لی ب گوره ی
زانینی، هر که سه ک د گه ل که سه کی دی جوداهیین فسیؤلۆژیکی و سایکؤلۆژیکی هه نه، شیان و
قیان دوو تشتین ژ یه ک جودانه، لی هرگاف ئه ف بیروکه یا کو دیژیت (قیان تشته که و شیان
تشته کی دن) ل جهم پیشمه رگه ی گرنگی یا خوه هه بوویه و کار پی هاتیه کرن، هر ئه رکه ک ل
دووڤ خواست و قیان هاتیه سپارتن، سه پاندن نه بوویه و باوه ری ب ئه نجامدانا کریاره ک سه پاندنی
نه بوویه ل جهم پیشمه رگه ی.

ئه ف ئازادی یا وهرگرتنا ئه رک نه ک ب وی واته یی یه کو که سی پیشمه رگه خو فهددزی ژ
ئه نجامدانا ئه رکان ئان خه مساری دکر، بهر و فاژی خو سپارتن بوو ب بریارین چاره نفیسساز وه ک
کریاره ک له شکه ری - هه ستان ژ بو ب ده ست خستنا چه ک یان خوارن د هنده ک ده مان دا بریاره ک
چاره نفیسساز بوویه ژ بو دهسته یه کا پارتیزانان ئوو که سه کی خو گوری دکر، لی هرگاف ژی ل
دووڤ وی ئه رکی دیتن و رامانین ره خنه یی یان ژی ده وله مه ندکرنا بیروکه یان هه بوونه، یانی هنده ک
جاران ل دژی ئه نجامدانا کریاره کی ژی راوه ستانه، کو ئه ف ژی ب رامانا ئازادی د کار و کریاران دا
جی دگریت، ئه ف ژی پالنه ره ک دیتر بوویه کو که سی چه کدار د ناف دهسته یی پارتیزانی زیده تر
شیانین خوه یین جهسته یی و هزری بکار بیخیت و خوه پیشبیخیت.

هر ئه ف ژی بوویه کو هرگاف دهسته یین پارتیزان زیده تر شیانه ده سه که فتیان ب ده ست
بیخن، ژ بهر کو ب واز ئه رک وهرگرتنه و ل دووڤ هه لسه نگاننده کا ره وشا هه یی بریارا جیجیکرنا
وی ئه رکی دایه، ئه ف ژی ل وی بیروکه یی هاتیه کو (ب نه ژدلی هر کاری هاتیه ته کرن ژی ب
درستی نه هاتیه کرن و ناهیه ته کرن).

ئه ف تایبه تمه ندیه راسته وخو بوویه هوکار کو زووتر که ساتی د ناف ریژین پیشمه رگاتی دا
دهرکه فن، بن که سین ژیهاتی و فه رمانده، ژلایه کی دیتر مفای ل هیژ و شیانین ئیکدو بینن و کاری

گروپی و دهستهیی بریقه ببهن، ژ بو سه‌ماندنا قی راستیی ژی زور جارن کهسه‌کی بی پله و پایه د ناف ریژین پیشمه‌رگه‌یان دا رۆلی فه‌رمانده‌یی کرنا ده‌سته‌یه‌کی یان کرده‌یه‌کا(عملیه) چه‌کداری کری یه.

تایه‌مه‌ندی یا شانزدی:

کار ژ بو دووباره نه‌بوونا شاشیان دکه، بزافا نه‌هیلانا کیم و کاسیان دده:

فچ جارن شاشی کرن د ناف ریژین پیشمه‌رگه‌ی ب تاوان و خیانه‌ت هژمار نه‌بوویه، ژ بهر کو نه‌و کهس شاشیان دکه یی کاره‌کی دکه، لی دووباره بوونا شاشیان ل جه‌م پیشمه‌رگه‌ی شهرم بوویه، له‌وما هه‌رگاف ل دوووف وی بیروکه‌یا شوره‌شگه‌ری کو دبیت (نه‌و کهس شاشی دکه یی دخه‌بتیت، نو پشتی هه‌ر شکه‌سته‌کی بی تومید نه‌بیت ل سه‌رکه‌فتنی) کار کری یه.

ژیانا دژوار یا پارتیزانی و چه‌کداری، کار و ئه‌رکین گران و پر مه‌ترسی، نه‌بوونا چه‌وجه‌یین پیدقی، گه‌له‌ک هوکارین دیت، دبوونه هوکار ژ بو هه‌بوونا شاشی یان خه‌له‌تی د کرده (عملیه)یه‌کی دا، لی گا‌فا هه‌ست کرن ب وی کیماسی یان شاشی بزاف ژ بو نه‌هیلان و سه‌رراستکرنا وی کیماسی یان شاشی کری یه، کار ژ بو دووباره نه‌بوونا وی هاتیه کرن، هنده‌ک جارن ژی د شیان دا نه‌بوویه کو وان کیماسیان نه‌هیلن و مانه، ژ بهر کو هه‌رگاف به‌خت یار نابیت و ره‌وشا چه‌کداری ژی هه‌رگاف د گه‌ل چه‌ز و داخو‌زبان نابیت، هه‌روه‌ک هاتی گوتن: (قیان تشته‌که و شیان تشته‌کی دن)، زور‌جاران بو بده‌ست خه‌ستنا پاتریان ژ بو رادیویه‌کی چه‌ند رۆژ چونه و ب ده‌ست نه‌که‌فتینه، یان د شه‌ره‌کی به‌رگریی دا ل چپایه‌کی به‌فرین خو‌ارنا که‌ل و گه‌رم ناماده نابیت، هه‌زاران کیماسی بقی ره‌نگی، لی دیسان ژی کار ژ بو نه‌هیلانا وان کیماسیان د به‌رده‌وام بوونه.

تایه‌مه‌ندی یا چه‌قدی:

ل هه‌می ده‌مان و ل هه‌ر جهه‌کی و د هه‌ر ره‌وشه‌کی دا، که‌سیتی یا خو‌ دپاریژیت:

شوره‌شگه‌ر په‌یقه‌که ژ بو که‌سی کو کار ژ بو گه‌ورینان دکه، گه‌ورین ژ نه‌ماقوولی بو ماقوولی و ژ باشی بو باشتینی، نه به‌رؤفاژی. یانی که‌سی شوره‌شگه‌ر که‌سی خو‌هدی که‌سیتی که‌ به‌یژه، ب شیان ل ده‌برینی و فه‌دیتنا چاره‌سه‌ریان ژ بو پرسگریکان، رمان و دیتنن خو‌ه ژ بو به‌رژه‌وه‌ندی

یا گشتی بکار دبه، کار و بزاف پیخه مهت نه کتیفکرنا کارئه کته ریڼ پيشکهفتنا جفاکی یه، یانی ههلوپست وهرگره، لهوما ههراگاف دکه فیتته ناف بهرئاشین دژههف، ل دووف رهوشا ههیی پیدقی ب رامن و ههلوپست و بریاردهری یا ساخلم ههیه ههتا نه که فیتته د ناف شاشیان دا، ژ بهر کو ههراگاف دژبهری کیشه یانه، که سیتی یا شوره شگهران د بهر هیرانه ک نه خواستی دایه، زور جارن بوویه نه گهرا بیناقفی و ژ بهر دلا که فتنی، ههتا نه ک ژ لاینی تاک بته نی بگره ژ لاینی جفاکی فه ژی، زور جارن ههست و فیان و دلسوژی هه مان بیناقفی درست دکهت، نه فه بوو کو که سی شوره شگهر ل چیاپین کوردستانی ب ههستیاری و ههشپاریفه سه ره دهری د گهل کیشه یین هه ی دکر، نازادی یا کار و کریاران د فی خوه پاریزی و که سیتی پاراستنی دا رهنک فه ددا و ددهت، نه ف ههلوپست نیشاندانین ل نه گهرا کیشه یان نه دبوونه هوکارین سستی و خاقی، لی هیمایین بهر زین شوره شگهری بوون، نه فه تایبه تمه ندیه ک شوره شگهری بوویه ل سهر تاکنی شوره شگهر، کو ههراگاف پیلان ژ بو هاتینه دارپهتن ههتا ژ فی تایبه تمه ندی بهیته شوشتن، پاراستنا که سیتی د ناف شوره شی دا تایبه تمه ندیه ک بوویه ژ رهفتارا د گهل هه فالین خوه، جفاکی، ههتا د گهل گرتی و ئیخسیران دا ژی، نیشاندانا سینگفره هی و روومه تا کوردانه بوو و بوویه. نه گهر ل جهه کی کاره کی نه ژ قام ژی هه بیت یان بووبیت، نابیته سه ده ما نه بوونا فی خالی د ریزا تایبه تمه ندی یین که سی چه کداری شوره شگهری کوردان دا، ژ بهر کو یه ک ژ پیلانین دوژمان هنارتنا که سین کریگرتی بوو بو تیکدانا شوره شی کو خاله ک ژ وی پیلانا نه هیشتنا شوره شی بیناقف و بیها نیشاندانا شوره شگهران بوو.

هه رکه سی روژه کی د گهل شوره شگهرین کورد ژیا بیت، دزانیت کو که سی چه کداری شوره شگهری کورد، زیده تر بنه مایین شوره شگهری و رهوشتی بکار برنه ههتا ژ ئادیولوژی و پروگرامین پارتیین نهو د ناف دا، نمونه ژی هه بوونا که سین کومونیسیت و ئولی د یه ک دهسته یا پارتزانی دا، دهسته یین پارتیزانی ئانکو هی زین پيشمه رگه ی ژ پیکهاته یین تیکهه لین فره ئولی، فره نه ته وهی، فره ئایدولوژیکی ژی بوون و هه نه.

هه بوونا که سیتی بهرزا پيشمه رگه یان ژ هه بوونا بنه مایین شوره شگهری و رهوشتی بوون، کو تاکنی جفاکی ب هزره تا دیتنا که سه کی پيشمه رگه بیت.

تایبەتمەندی یا هەژدی:

د سەرکەفتنان دا مەغرور و ژ شکەستان بئ هیقی نابن:

ئەقە پەیفەکا بارزانی نەمرە کو دبیژیت: د سەرکەفتنان دا مەغرور و ژ شکەستان بئ هیقی نەبن. سەرۆچاقیا قئ پەیفەکا بەھادار ژ بو شۆرەشگەرین، ژ پیلانین ئیک ل دووف ئیکین دوژمنی و بەردەوامی یا شۆرەشان ئیک ل دووف ئیک ل هەر چوار پارچەیین وەلاتیمە هە، هاتی یە، ئەق بەردەوامبوون ل شۆرەش پستی ژ ناف چونا شۆرەشەکی ب شۆرەشەکا دیت، زیدەتر تاکئ کورد ئامادە ی خەباتگیرین بوویە، ب بیروکەیا "بەردەوام بوون سەرکەفتنە" وەک بنەمایەک شۆرەشگەری کار پێھاتیە کرن.

دەما کۆمەک ب هیقی و بەرچاقرۆنی قە بخەبتن ژ بو بدەستخستن و گەھشتن ب ئارمانجەکا دیار و رۆن، ئەقە نەراستەوخۆ تاک دئ ل دۆرا وی کۆمئ کۆم بن، کو دبیتە ئەگەرا خورتبوونا زوو و بلەز یا بزاقا هەیی، کو هەمان بەردەوامبوون ل شۆرەش پستی ل ناف چونا شۆرەشەکی، ئەق بپھیقی نەبوون بوویە کو شۆرەش ب ئاویەکی نووتر و ب هیزەکا نووتر و ب ئارمانجەکا رۆنتر و بگرە مەزنتر دکەفیت رۆژھقئ، دیرۆکا شۆرەشین کوردی هەمی میناک و نمونەیا قئ دیتنی یە.

لئ بپھیقی بوونئ وەک مەغرور بوونئ جھئ خوە د ناف شۆرەشگەران دا زیدەتر گرتی یە، ژ بەر کو هەندەک شۆرەش د ئەنجامئ مەغروری یا سەرکردە یان شۆرەشگەران هەقروویئ شکەستا یە کجاری بوونە وەک شۆرەشا سمکویئ شکاک، لئ چ جارن بئ هیقی بوونئ ئەو کاریگەری نە بوویە کو ل دووف شکەستەکی شۆرەشەکا دیتر پیک نەیی .

هەرچەند مەغروری د شۆرەشگەری یا باشور دا کیمتر ب دیار دکەفیت، وەک پارچەیین دیت، ژ بەر کو دەمیین سەرکەفتنا شۆرەشان دا ل باشور د دەمین بھیزی یا هیزا پێشمەرگە و لاوازی یا هیزا دوژمنی دا، کوردان چەند پینگاڤین ئەرینییین ئاشتیخوازی هافیتنە، وەک پەچونا شۆرەشا ئەیلۆل (۱۹۶۱ - ۱۹۷۵) ئی ژ بو راوەستاندا شەری و راگەھاندنا ئاگرەستئ د دەمئ شەری شەش رۆژین عەرەب - ئیسرائیلی دا، یان بزاقین ئاشتی یا ناقبەرا شۆرەش و حکومەتا ناڤین.

ب دیتنەکا دی ئەگەر ل پارچەیین دن ئەو تایبەتمەندی نەکەفت بیت رۆژھقا سیاسی و چەکداری ژ ل جەم تاکئ ب سەربۆر، فەرماندە، سیاسی هەمان تایبەتمەندی رەنگ قەھ ددا ((چقاس ئەز د هزرا لیدانا دوژمنی دا بووم زیدەتر ئەز د هزرا هندی دا بوم کو زیان ب هیزین مە نەکەفیت، ژ بەر کو د وی دەمی دا - سەردەمئ فەرمانا خومەینی - هەیجانا شۆرەشگەری یا

هه‌فالیڤن مه نهمه‌یی و نه‌بوو بوو هه‌ستا شووره‌شگه‌ری، نه‌ئو رو‌حیه هه‌بوو کو ل شکه‌ستان بی هیقی نه‌بن و ل سه‌رکه‌فتنان مه‌غروور نه‌بن))^(۱).

کو ئه‌فه هه‌ر ل ده‌ستپیکتی وه‌ک بنه‌مایه‌ک بوویه بو کارین شووره‌شگه‌ری و چه‌کداری یا کورد و هه‌می چه‌کداری کورد ئه‌ف بنه‌ما په‌یره و کری یه، لی هنده‌ک جاران ژی ئه‌و که‌سین کو د گه‌ه‌شتن ناف ریزین شو‌رش، یان ل ده‌ستپیکا شو‌رش ئه‌و بنه‌ما ب سناهی جیگیر نه‌دبوون، یان دره‌نگ جیگیر د بوون، لی گرنگ ئه‌فه تاییه‌تمه‌ندی یا که‌سی چه‌کداری شووره‌شگه‌ری کورده.

تاییه‌تمه‌ندی یا نو‌زدی:

ریزگری ل دو‌ست و هه‌فالیڤن هه‌ف:

ریزگری د ناف پيشمه‌رگه‌یان دا تاییه‌تمه‌ندی که‌ بوویه کو ژ که‌لتوری کورده‌واری و سه‌ره‌ده‌ری یا جفاکیتی کوردان بوویه، ژ به‌ر کو گه‌لی کورد خوه‌دی که‌لتوره‌ک ده‌وله‌مهنده و زیده‌تر گریدایی ب بنه‌مایین خیزان و بنه‌ماله‌یی و ریزگری یا بچووکان بو مه‌زنان و ژنان بو زه‌لامان بوویه، لی د ناف ده‌سته‌یین پارتیزانی دا ریزگری ده‌وله‌مهنده‌تر ژ قی یه‌کی ب خوه‌فه دگرت، وه‌ک: ده‌ما ب ریز چونه ریکه‌کی ژ که‌فن دا که‌سی ب ته‌مه‌نتر د پيشدا دبوو، لی ده‌ما شو‌رش دا که‌سی ب ته‌مه‌ن که‌سی به‌رپرس، که‌سی شاره‌زا ل ریوباران، کو ل دوو‌ف ره‌وشا هه‌یی قییشکه‌تن دیار د بوو، کو ئه‌فه ب خوه‌یه‌ک ژ بنه‌مایین ریزگری بویه ل دوو‌ف ره‌وشا هه‌یی.

چو جاران که‌سی چه‌کداری شووره‌شگه‌ر هه‌فالیڤن خوه‌ دبه‌ردا نه‌ده‌یلا، د به‌رداهیلان ب وی واته‌یا کو هه‌ر ئه‌رک و کاره‌کی سفک یان گران ب هه‌فپشک ده‌اتنه‌ کرن دوو که‌س یان چه‌ند که‌س یان فه‌به‌شینا کار و ئه‌رکان ل دوو‌ف ته‌مه‌ن و شاره‌زایی، یان ل باتی هه‌ف راپه‌راندنا وان کار و ئه‌رکان، ئه‌فه هه‌می د وی خانه‌یا ریزگری ژ هه‌ف دا بوویه کو وه‌ک تاییه‌تمه‌ندی که‌ د ناف پيشمه‌رگه‌یان دا ره‌نگ فه‌ ددا.

به‌ر ئه‌م‌ری و ب بریار کارکرن ژی هه‌ر د هه‌مان خانه‌یا ریزگری دا بوو، ژ به‌ر کو فه‌رمان ژ که‌سی ب ته‌مه‌ن تر یان ژی ب پله (درجه) ئو پایه (منصب) بالاتر ده‌ات، ریزگری بوو کو ئه‌ف به‌ر

(۱) یادداشته‌ای یک پيشمرگ قه‌رمان، خاطرات فرمانده شهید شاپور فیروزی، به‌کوشش جلیل گادانی، جلد ۱، لاپه‌ره‌یا ۱۱۵.جی.

ئەمىرى و ژېر بىرارى د ئافراندا، بەلگە ژى ژ بۇ قى دەربىرىنى، پېشمەرگاتى ئەركەكتى دلخواز و خۆبەخش بوو نەك ب داواكرى (تجنيد).

بلى ژ رېزگرى وەك كەلتۆر، گيانى شۆره شگهرى و خۆ بخوهدى زانينا رېياز خوهيا رهوا، برىار و فهركان جېجى دبوون، ((هەرگاڭ ژ بۇ جېجى كرنا فهركان و ئەركان، بېى دۆدلى و هەرگاڭ ئاماده بوون بوو، ئەڤه وى ناگهينيت كو چ جاران پرسىار ل سەر چاوانى و دەمى ئەرك و كرىاران نەبىت، هەرگاڭ پرسىن وەها ژى هەبوون، راپه راندىن و ئەنجامدانا كار و كرىارېن لەشكەرى ببوونه عەدەت و وەك داب و نەرىتەك بوون))^(۱).

تايبە قەندى يا بىستى:

مفال ئەزمۆنېن سەرکەفتى وەردگرىت و كەلتۆرى خوهى شۆره شگهرى د پارېزىت:

دەما بەحس ل ئەزمۆنا سەرکەفتى دەيتە کرن، ب دوو لايەنان دەيتە دابەش کرن:

ا- ئەزمۆنا شۆره شگهرى يا گەلېن جيهانى.

ب- ئەزمۆنا ژيانا چەكدارى يا كوردان.

شۆره شېن جيهانى د نيڤا يەكتى يا سەدەيا بىستى ب ئارمانجېن خوه گەهشتن كو گەلەك ئەزمۆنېن سەرکەفتى خستن ناڤ فهرهنگا پارتىزانى دا، وەك كو ل كۇبا و قيه تنامى يان وەلاتېن ئەورۆپايى ب سەرکەفتىن، هەرچەند ئەڤه دگەل كېشه و ئالۆزېن رهوشا شۆره شگهرى يا كوردى ب چەند لايەنانڤه ژ هەڤ د دوورن لى ديسان وەكھەڤيان ژى بخۆڤه دگرىت، ل هەڤدوورى يا وەك بى پشتيڤانى يا دەرەكى ل روويى هېزا مروڤى و چەكدار كرنى، ژ هەڤنيزىكى ژى پەناھېرنه بەر شۆره شا چەكدارى.

مفا وەرگرتن ژ ئەزمۆنېن سەرکەفتى، د هەر ئاست و ژ بۇ هەرکەسەكى، بنەمايەكە ژ بۇ دەستنيشانكرنا كېم و كاسيان، نەهیلانا سستی و خاقيان، ب مەبەستا ب هېز کرن و دەولەمەند كرنا بزاقا شۆره شى، خورتتر كرنا كار و خەباتا هەيى، بۇ بدەست خستنا ئارمانجان ب سەرکەفتىترىن و كورتترىن رى و رېياز، كو دگەل فيان و بەرژهوهندى يا گەلى بگونجىت.

(۱) يادداشتهای يك پيشمرگ قهرمان، خاطرات فرمانده شهيد شاپور فيروزی، به كوشش جليل گادانى، جلد ۱. لاپه رەيا ۱۷۲ يى.

هه‌رچه‌ند د زۆر لایین شۆره‌شێ دا مفا ژ ئەزمۆنا شۆره‌شێن جیهانی هاتیە وەرگرتن، لێ ب رهنگه‌کی بەرفره کار ب ئەزمۆنا شۆره‌شگه‌ری یا خو وه‌ک کورد به‌ستی یه، ب فان خالان دی شین رووی ئه‌رینی به‌سه‌لمینین:

أ- هه‌زا چا‌ک‌سازی یا سازیکرنی ل سه‌رده‌می شیخ عه‌بدۆلسه‌لامی بارزانی (١٩٠٨)، یان شۆره‌شین به‌درخانیان (١٨٧٧-١٨٧٨)، کو فان شۆره‌شان گه‌ورینین بنه‌ره‌تی د هه‌زا شۆره‌شگه‌ری یا کوردی دا چیکرن، ناسیۆنالیزما کوردی وه‌ک شۆره‌ش ئافراند، کو بوونه هۆکاری گه‌ورینین جفاکی و سیاسین مه‌زن د رۆژها کیشه‌یا نه‌ته‌وایه‌تی یا کوردان دا.

ب- تاکتیکین سه‌ربازیین خورت و هیژا کو بوونه جی سه‌رنجا وه‌لاتین جیهانی و که‌ساتین سه‌ربازیین جیهانی، وه‌ک چۆنا بارزانی و هه‌فالین وی بو یه‌کیتی یا سوڤیه‌تا به‌ری د سالا ١٩٤٧ / دا .

ج- نه‌گرتنه به‌را بزاقین ته‌رۆستی ل پشتی شکه‌ستین شۆره‌شان، یان د ده‌ستپیکا سه‌ره‌لدانا شۆره‌شان وه‌ک سه‌لماندنا شۆره‌شێ ژ، ژ لای شۆره‌شگه‌رانقه، به‌روفاژی گرتنه‌به‌را ریوشوونین ل بار ژ بو دووباره هه‌لکرنه‌فه‌یا ئاگری شۆره‌شێ، ئەف خاله ژ ب شاهدی یا دۆست و دوژمنان بوویه وه‌ک راپۆرتا نفیسینگه‌ها به‌رژه‌وه‌ندیین ئەمه‌ریکا ل ئیراقی ل ١٣ ئی سپتیمبه‌را ١٩٧٩ ئی، ئاماژێ ب نه‌بوونا کریارین ته‌رۆستی ژ لای شۆره‌شگه‌رین کوردان دکه‌ت^(١).

ژ ئالیه‌کی دیتر گه‌له‌ک جارن شۆره‌شێ ده‌ست گه‌هشتی یه بنگه‌هین سه‌ره‌که‌یین ئابوری یا ئیراقی، وه‌ک کۆمپانیین نه‌فتی، لێ چ جارن وه‌ک پلانه‌ک بو لاوازکرن ئیراقی و تیکدانا وان شریکه‌یین نه‌فتی بزاق نه‌کری یه، هه‌رچه‌ند ل سالا ١٩٦٢ یی بۆریه‌کا نه‌فتی په‌قاند لێ ته‌نی ژ بو هشیار کرنی بوو، هه‌روه‌ها گرتنا که‌سین پسپۆر د وان شریکه‌یان دا دپاراستن و ب ریزفه‌ فه‌دگه‌راندن وه‌لاتی وان^(١).

ئه‌فه‌ سێ نمونه‌نه کو بیره‌دۆزی و شۆره‌شگه‌ری یا کوردی د ئاستی سه‌ره‌که‌فتی و بگه‌ وه‌ک شۆره‌شین جیهانی بوون.

(١) عه‌لی ته‌هر: بزاقی رزگارخوازی نه‌ته‌وه‌ی کورد له کوردستانی ئیراق، له سالا‌کانی جه‌نگی ئیراق و ئیران دا (١٩٨٠ - ١٩٨٨)، لاپه‌ره‌یا ١٢٢ یی.

(١) کورد و کوردستان، دێرک کینان، ژ پاچقه‌یا ئنگلیزین د. له‌زگینی ئاقدره‌همانی، لاپه‌ره‌یا ١١٠ ئو ١١٧ یی.

د دهمی بزاف کرن ژ بو مفا وهرگرتن ژ ئەزمۆتین جیهانی ژی، هەرگاف ئەو ئەزمۆن د گەل بنه‌مایین ره‌وشتی و جفاکیی کوردان گونجاندینه، ب واته‌یه‌کا دیتەر کورداندنه، ئەقی ژی ئەو سه‌لماندی یه‌ کو شۆره‌شگه‌ری یا کوردی جوداهیه‌ک د گەل بزاقین شۆره‌شگه‌ریین جیهانی دا هه‌بیت. لی د لایئ نه‌یینی ژی دا خوگر بوونه ب هنده‌ک ئەزمۆتین نه‌سه‌رکه‌فتی یین کو د شۆره‌شین کوردان دا هه‌بوون، وه‌ک:

أ- هه‌بوونا هیزا ئاغاتیزی د ناف شۆره‌شگه‌ری یا کورد، به‌رۆفاژی دیسپلین شۆره‌شگه‌ری کو د ناف په‌یره‌و و پرۆگرامین پارتیین شۆره‌شگه‌ر هات بوون، ئەقه‌ ژی پیخه‌مه‌ت هه‌بوونا هیزا زۆرا مروقی بوویه، کو هنده‌ک جاران د بوویه هوکار ژ بو سه‌رکه‌فتنه‌کا ده‌مکی لی بارا پتر دبوویه شکه‌سته‌کا مه‌زن.

ب- په‌ناهربن ژ بو براکوژی و ده‌رفه‌ته‌دانا چالاکیین به‌ره‌یی، کو نمونه‌یا به‌ره‌یی کوردستانی یا سه‌رکه‌فتی بوو، لی به‌رده‌وام نه‌بوون و په‌ناهربنه‌قه‌ ژ بو خالا ئەلیفا قی به‌ندی، کو بوویه‌ف ئەگه‌را دووباره بوونه‌قه‌یا براکوژی ل پشتی سه‌ره‌لدانا ئادارا ۱۹۹۱ ی یا باشوور.

ج- یه‌که‌ه‌لوئست نه‌بوونا سیاسی یا پارتیین شۆره‌شگه‌ر ل هه‌رچوار پارچه‌یان ئانکو د ناف پارچه‌یه‌کی ژی دا، بوویه ئەگه‌را ئاڤا نه‌بوونا هه‌لوئسته‌ک یه‌کگرتی یا کوردان و گرنگی پیدانا جیهانی وه‌ک لایه‌نی سیاسی ئو ئاڤا بوونا له‌شکه‌ری یه‌کگرتی وه‌ک لایه‌نی چه‌کداری و سه‌ربازی. ئەقه‌ ژی سی نمونه‌ ژ مفا وه‌رنه‌گرتن ژ ئەزمۆتین تالین گه‌لی مه‌، لی هه‌رچه‌وا بیت، مفاوه‌رگری ژ ئەزمۆتین پارتیزانی و چه‌کداری زۆر به‌ریره‌تر و مه‌زن تر بوونه ژمفاوه‌رنه‌گری.

تایبه‌تمه‌ندی یا بیست و ئیک:

بزاقا خوپیگه‌هاندن و خورتکرنا شیائین جه‌سته‌یی دده‌ت:

هه‌رچه‌ند کریاراپیگه‌هاندن و په‌روره‌ده‌یا سیاسی و له‌شکه‌ری ب ره‌نگی کرده‌یی نه‌بوو - وه‌ک بنگه‌هه‌کی په‌روره‌ده‌یی - یان وه‌ک فیگره‌هین نها یین په‌که‌کی مینا ئەکادیمیا شه‌هید بیریتان ل هه‌ریما پاراستنا مه‌دیا.

لئ کۆمبوونین پارتاتین ژ لایهکی و بزاقین خۆپینگه یاندنی ژ لایهکی دی ههتا ئاستهکی باش ژ لایین پارتیزانی دهوله مه ندیهک هه بوو، ب ئاستهکی کو د ناف شو ره شگه ران دا بهیته گو تن: ل تشتی نه بووی تشتهکی فی ره به^(۱)، ئه و ژ ی ل بهر سی رهوشین ژ ههف جدایین:

1. رهوشا سیاسی یا کوردان، کو کورد به رهف چه کداری بری.
2. رهوشا جفاکی یا کوردان، کو پیگیر ب سیستمی عه شیر ی نه.
3. که لتوری کورده واری^(۲).

ههردوو رهوشین دژی ههف ژ بو کوردان ته فافکه ری ئیک بوون د شو ره شان دا و خالا سییه مین ژ ی پهیدا بوویه، کو تاکتی کورد ژ پی ره ژ یانا چه کداری فه بچیت، دقتی ب دودلی مرو ف بیژیت کو له تیف هه له تئ هه له به ستان ب ده برینا هه له به ستا خوه کو دبیزیت: سهیره زاروکی کورد ب رهخت و چه کفه ل دایک نابیت، رامانه کا جوان دایه هه م ژ رووی سیاسی و هه م ژ رووی جفاکی. زور جارار پارتیین کوردان ژ ی هه فکاری یا هه ف کری یه ژ بو پهروه ردیا چه کداری وهک ده ستیپکا ده هه کین هه شتیان ل سه دسالا بیستی کو - پ د ک ع - هه فکاری یا - پ ک ک - ی کری، کو وی ده می - پ ک ک - د ده ستیپکا ژ یانا چه کداری دا بوو ئو که سین کو ده اتن ناف ریژین شو ره شی ژ ی ژ بهر سیاسی بیچه کی یا ل باکور وهک پیدقی شاره زایی د بکار برنا چه کی دا نه بوو ، لئ ئه و هه فکاری ژ ی نه د وی ئاستی دا بوو کو بنگه هین مه شق و پهروه ردیا چه کی هه بن. یان زور جارار وه لاتین دا گیر کار ژ ی د دژ به ریا هه ف دا ده رفه تین پهروه ردیا چه کداری دایه پارتیین ولانه کی هه فسی ی خوه، وهک هاریکاری یا ئیرانی د ده هه کین هه شتیان دا ژ سه دسالا بیستی و د ماوی شه ری هه شت سالیی نافه را ئیراق - ئیرانی دا، زور هاریکاری پهروه ردیی هه بوون مینا چهک، هه وارچونا ده سپیکی یا پزیشکی، ئامیرین په یوه ندیی... هتد، لئ چ جارار ئه و هه فکاری د وی ئاستی دا نه بوون کو زانست وزانیاریهک زیده تر ل شاره زایی یا پیشمه رگاتیی کو وهک بنه مایهک ژ زانستی نووی سه ربازی یان پارتیزانی یان چه کین نیقگران و گران بوو بیت.

(۱) روژنفیسا گه ریلایا PKK ی، پیروژناسکاداش، کو ده ستنفیسه و هژمارا رو په لان دیار نه کری یه کو ناماژ ه پی بیته دان.
(۲) ل باشوور وهک ریبازهک ل پ د ک / باشوور مایه کو ب که لتوری بارزانیی نه مر د هئ ناسین و ل باکور ژ ی ب هه مان رهنگ لئ مفا ژ که لتوری کوردی تی وه رگرتن و د روژنفیسا گه ریلایا PKK ی، پیروژناسکاداش، کو ده ستنفیسه و هژمارا رو په لان دیار نه کری یه کو ناماژ ه پی بیته دان. ناماژ ه پی هاتیه دان.

د ناف جفاکا کوردی دا فیربوونا بکاربرنا چه کی ل که سه کی بو که سی دیتر هاتیه فه گوهاستن، چهک ئیک ل وان ناموورین بهردهست بوویه، لی شیوازی پارتیزانی و سهردهری دگل ژيانا چه کداری (پارتیزانی یان بهرهبی دا) ب دوو لایان بوویه:

۱- شیرهتکاری یا که سین دانعهمر و شارهزا د ناف شورهسی دا:

ههراگاف که سین شارهزا ودانعهمر د ناف ریژین پیشمه رگه کی دا، خهسلهتی ماموستاتی ههبوویه د گهاندنا هزر و بیروکهیین شورهسی و چه کداری و کهلتوری کوردی، بو نمونه د ریروهه کا پارتیزانی دا، بنهمایه کی ریروهی یا پارتیزانی نهوه کو ب ریژ و ههراکس ناگاداری که سی ل پیش خوه ئو که سی ل دوو ف خوه بیت، ب شیرهته کا دانعهمره کی نهز (نقیسه ر) نهراسته وخو فیبری فی بنهمایا پارتیزانی بووم، دهما کو گوته من: هه که تو ل ریژ چوی ته ناگه ه ل که سی پیش خوه ئو پاش خوه هه بیت، تاین تهراشه کی د ریژ دا بوو یی پیش ته دی راگریت هه تا تو دگه هی و دی راگری هه تا هه قالی ل دوو ف ته دهیت و د گه هیت، نه کو نهو تهراش ب سه ر و چاقیت ته بکه فیت یان ب سهروچاقیت هه قالی ته یی کو ل دوو ف ته دهیت، بکه فیت.

نه گه ر تهراشه ک کریه نمونه کو ههراگاف نهز ناگه هداری که سی ل پیش و که سی ل پاش خوه بم، یان هه رهند لی زانیبیت، یان ده برینا وی نهو بیت و زیده تر ژ وی ده برینی هه بیت و نه گو ت بیت، لی من ب خوه هزر کر کو د ریروهی یا شه فی یان ل جهی ب ترس هه تا چ ئاست نهز هشیاری دهوروبه ری خوه بم.

ب- مفا ژ نه زمونا خوه و هه قالین خوه:

نه زمونا پیشمه رگاتی ژی راسته وخو نه ف تایبه تمه ندی یه ب هیژ کری یه وه ک:

۱- ریقینگی یا ل چیا و دۆل و جهین ئاسی، نه فرازو نشیقی و گه رما و سه رما و برس و تینیتی، هه می ژيانا پیشمه رگاتی وه ک فی رگه هه ک بوویه، بو راهاتن ل وی ژيانا ئالۆز و نه خوش، کو راسته وخو وه ک وه رزشه ک بوویه ژ لایه کی و ژ لای دیتر وه ک راهاتن و پهروه رده وه رگری یه کا ههراگافی بوویه و وه ک نه زمونه کی پارتیزانی و شوره شگه ری، ب هه ر ئاوا یی هه بیت، پیشمه رگه د مه شق و راهینانه کا بهردهوام دا بوویه، هه ر نه فه ژی بوویه کو وه ک نه زمونه ک بیت بو هه رکار و نه رکی دهیته سپارتن، کوژ بو هه ر جی و ده م و هه ر ره وشه کی، شیوازی تاییه ت ب هاتوچوی و مانه فه یان ب نه رکی خوه هه ستان هه بوویه و هه یه.

۲- بهردهوام ل بهر گهفا هیرشا دوژمن و هزرکرن ل شیوازی خوپاراستن ل وان هیرشان ژى ئیک بوویه کو هەرگاف بزاف بو زیدهتر مفا وەرگری ل جوگرافیا سرۆشتی دهووربه، کریارین خواهزاین خوه و ههفالین خوه، ههمیان لبهرئیک قهدهت و باشتینى وى ههلبژیریت ههتا ب ئارامی بیهنا خوه بدهت یان ب پشتراستیقه ب ئهرکی سپارتی ههستیت.

۳- تیکهلیین جفاکی و زور دهقهکی یا کهسین چهکدار بههقرا، وهک کهسین سوران ل بادینان یان باکور ل باشوور یان روژههلاتی کوردستانی و بهروفاژی، یان عهشیرین جدا جدا، ههمیان پیکهه بزافهکا جفاکناسی ئافادکر کو ههر تاکهکی شورهشگری چهکدار شارهزایی کهلتور و داب و نهرتین کهسین دیتر به، شارهزا بوون ل داب و نهرتین ژ ههف جدا ژى بخوه فیروون و پهروهدهیهک بوویه کو ئهو تاکى شورهشگر د رهوشین پیدقی دا ههم مفاى ژ وى قهریژا جفاکناسی یا خوه وهربگرت و ههم ل رووی سیاسی و ههم ژى جفاکی بشیت سهردهری بکهت. ههر ئهقهژى بوویه سهدهما سهرنهگرتنا پلانا عهزیزیه (الخطة العزیزیه)، کو ژ لای ئهفسهری ب پلهیا (الفريق الرکن) عهبدولعهزیز ئهلعقیلی (عبدالعزیز العقیلی)، ل سهردهمی رژیما عهبدولرهحمان عارفی، ژ بو ژ ههف جودا کرنا بادینان و سوران، کو بیته ژ ئیک قههتیانا گهلی کورد، ئهف پلانه ژ رووباری زیی مهزن ل مووسل دهستپی دکر ههتا ل گهلی عهلی بهگ د گههشت هیلا هاملتون یا شاریکا سوران ههقلیر^(۱).

۴- گوهداری و قهخووندن و پشکداری د کوومبونان دا ژى راستهوخو کاریگری ل سهر ئاستی هشیاری و سیاسی کهسی چهکدار ههبوویه و وهک بزافهکا پهروردهی یا سیاسی و چهکداری رۆلی گرنگ ههبوویه.

ئهف خالین ل ژور د سهلمینن کو ژيانا پيشمههگاتیی فیگرهههکا خوپیگههاندنی بوو، یانی د وان سهروبهر و رهوشا ههیی داهههکهس دبه شیرهتکار و مامۆستایی خوه.

(۱) گوڤارا مهتین، خولا سییی، ژمارا ۱۱، ته باخا ۱۹۹۲، پی، لاپهرا ۲۴.

تایبه‌تمندی یا بیست و دووی:

د ئه‌نجامدانا ئه‌رکان دا که‌سی ئیکئی و د وهرگری یا ئیمتیازاتان دا دواین که‌سه:

ب ههمی پیقانان، پیشمه‌رگه هه‌لگری واته‌یا راستین یا نازناقنن خوه بوویه، کو مروّف دکاریت بیژیت شوره‌شگهر، ژ بهر کو ههمی خه‌سله‌تی شوره‌شقایین ل ده‌ف که‌سی چه‌کداری کورد هه‌نه و هه‌بوونه، د ده‌می ئه‌رکوه‌رگری دا ل دوف شیان و زانینن بوویه، لی د ته‌نگافی و نه‌خوشیان دا بزاف کری یه کو که‌سی ئیکه‌مین بیت، هه‌رگاف خه‌بتی یه کو خوه گوری هه‌قالین خوه بکه. ئه‌فه‌یه کو نازادی یا کومه‌کی وه‌ک نازادی یا کومه‌ک ژ تاکان به‌رحه‌سته دبیت، لی‌ریه ده‌سته‌لات و بریارده‌ری و نازادی یا تاکی د ناف کومئی دا ب دیار دکه‌فیت، ژ بهر کو ب قیان و خواسته‌کا وه‌که‌ه‌ف گه‌ه‌شتنه و ههمی وه‌که‌ه‌فن و چاره‌نقیس و ئه‌نجامین وه‌که‌ه‌ف ل پیشیا وانن، کومه‌ک مروّفین هه‌قبیر و هزر د چه‌سپاندنا نازادی یاتاک د ناف کومئی دا، ل دووڤ قیانا شوره‌شگهری یا کو د هوندری هه‌ر تاکه‌کی دا په‌روه‌ده بووی، کو بوویه هوکاری ده‌برینه‌کا نازاد، هزر و رامانه‌کا نازاد، بریارده‌ره‌کی نازاد، په‌ژراندنا هزرا جودایا نازاد، په‌یره‌وکرنا وی جوداهزری یا درست و نازاد، هه‌ر ئه‌فه ژی بوویه هوکار کو کومه‌ک وه‌که‌ه‌ف و خواسته‌کا وان یا شوره‌شگهری کو د ئه‌نجامدانا کار و ئه‌رک و قوربانیدانن دا که‌سین ئیکه‌م بن و د وهرگرتنا پاداشت و ئیمتیازان دا ژی ل دووماهیکی.

ره‌نگه ئه‌م وه‌ها بیخین به‌رچاقین خوه کو وه‌ها نه‌بیت و زی‌ده‌بیژی بکار هاتبیت و لی‌کدانه‌فه‌یه‌کا هزری بیت، ئه‌گه‌ر ئه‌م باشوور بیخن به‌ر تایی ترازووی، راستی یا قی رامانن روو‌برووی که‌سی چه‌کداری شوره‌شگهر بوویه‌فه و پیشمه‌رگه ب سهر دو ده‌سته‌یین ژ هه‌ف جدا دابه‌شگری یه، ده‌سته‌یا گه‌ه‌شتی ب ئیمتیاز و ده‌سته‌لاتن و ده‌سته‌یا بیرچویا لادایی ژ ئیمتیازان، کو سوودمه‌ند و زی‌امه‌ند ب فی شیوازی لی‌ک قاقیر بوونه:

1- سوودمه‌ندین شوره‌ش: ئه‌فه ژی ب سهر دوو ده‌سته‌یان دا دابه‌ش دبن:

أ-ئو شوره‌شگهرن کو ب زه‌حمه‌ت وماندیوون و قوربانیدانن خوه گه‌ه‌اندی یه ئاستن به‌رپرسیاره‌تین و جیگری (پایه‌گرتن) کری یه و خوه ب وان که‌سان فه به‌ستی یه کو د کوییتکا ده‌سته‌لاتن دانه.

ب-ئەو كەسنى يېنىن كۆ باوەرى بىنەمايىن شۆرشى نەماي و سازىبونا دەستەھلاتى كرىه جىقەگرى شۆرەشگەرىي و ب خۇقەبەستىن ب كەسىن بەرژھوۋەندىخواز قە و بەرژھوۋەندىيىن خوه و پلە و پاىەيىن خوه پى پاراستىن.

2- زىامەندىن شۆرەشى:

ئەو كەسنى كۆ د شۆرەشا چىاي دا سۆتەك و د قووناغا سەر كەفتىنى دا ژ بىرچۆيى، ئەون يېنى كۆ ھەرگاف د يىگەھا خۇدەيتىن د شۆرەش و نووخوازي و پىشكەفتىنخوازي و گھورىن و ئافراندىنى دا، لى سىستەمى عەشېرەتگەرى و خىزىمانى و ل دووقرا شەرى براكوژى و پىويستى ب ھىزا مروقى و ھەرگرتا ھىزا ئاغاتىزىمى، يىگەيا وان سەرب ژىر بوويە.

ئەقەژى نەك تەنى ب زىان و زەرەرا وان شۆرەشگەران بوويە لى زىانا ھەرى مەزىن ب نەتەوۋە و نىشتىمانى مە كەفتى يە كۆ دەستەھلاتا ھەرىمى نەشايە مفاي ل تىگە و يىگەھا وان كەسىن بىرچۆيى ھەرگىت و شۆرەش ھەك خۆ يا بەردەوام بىت ژ بۆ باشتركىنى، رەنگە شەرى ناخخوى ژى نەبووبا چ د ناف باشوور يان دا چ د گەل پەكەكى دا.

ئەقە زانستىتەين ناساندنا راستى يا چەكدارى شۆرەشگەرى كوردە.

تايبەقەنى يا بىست و سىيى:

د ئارىشىن جفاكى و كەسۆكى دا لاگر نىه:

د ناف رىزىن شۆرەشگەرىن كوردان دا، ھەر گاف ئارىشە و كىشەيىن كەسۆكى و جفاكى نەبوونە، يان ب رىژھيا كىم ئارىشە ھەبوونە، گرنگ ھەبوونا ئارىشەيان يان نەبوونا ئارىشەيان نىه، گرنگ چاوانى يا سەردەرى يا د گەل وان ئارىشەيانە، سەردەرى و چارەسەرى يا كىشە و ئالوزيان، ب زنجىرە ل دووق ئىك ب قان رىيان بوون:

۱- كرىارا ئىكەمىن ژ بۆ نەھىلان و چارەسەرى رىيىن ل ھەقئىنان و پىكىئىنانەقا كەسىن كىشەدار بوون، ب رىيا گەتوگۆيان د نافبەرا وان دا.

۲- بزاف كرن ژ بۆ پىشكداركنا كەس و لايىن پەيوەندار ھەك (كەسىن كارىگەر ل سەر لايەنىن كىشەدار، پىر و بەرپىسان، كادرىن سىياسى و سەربازى).

۳- ب ریڤا دادوهری یا شوره‌شی کو هه‌رگاف ل ده‌قه‌رین رزگارگری سی سزاین گرنګ و کارا هه‌بوونه کو رۆلۆ دادگه‌ها شوره‌شی پیک د ئینان: لیژنن جفاکی، به‌رپرسین ده‌قه‌ری یین پارتیان، زاناین ئایینی و که‌سین پیر و دادوه‌ر.

لی گرنګ هه‌بوونا گیانی لی‌بۆرین و وه‌که‌ه‌فی بوو د ناف شوره‌شی دا، ژ بهر کو تاک و جفاکا ل ده‌قه‌رین ئازاد کری دژیان هه‌ر ئیک ب ئاوایه‌کی خوه ب سته‌ملیکری ده‌ستی دوژمنان ددیت، له‌وما وی ئه‌و قه‌ده‌ر هه‌لبزارت بوو کو هه‌رگاف ل دژی سته‌مکاری د خه‌باتی دا بیت، له‌وما هه‌رگاف ل هه‌مبه‌ر که‌سین کو وه‌که وی بوونه سینگفره، چاره‌سه‌ر، ب به‌خشش بوونه، کو ئه‌فه راسته‌وخۆ د بوویه ئه‌گه‌را نه‌بوونا ئاریشه‌یان یان ژو چاره‌سه‌ری یا ئاریشه‌یان، ئه‌ف تایه‌مه‌ندیه ژو ل جه‌م هه‌رتاکۆ شوره‌شگه‌ر هه‌بوویه، کو وه‌ک بنه‌مایه‌کا ره‌وشتی کار پیکری یه.

ئه‌گه‌ر فان سی پینگافان بیخینه د چوارچۆقه‌کی فه‌کۆلینی د چاره‌سه‌ری یا کیشه‌یان دا، دوو خالین گرنګ ژ ئافا کرنا گیانی لی‌بۆرینی و به‌خششی ل جه‌م تاکی ئافا دکه‌ت:

۱- قووناغ ب قووناغ د فان سی پینگافان را ساربوونه‌فه و خاف بوونه‌فه ل رژی یا ل سه‌ر رکا هه‌یی چیدبیت.

ب- زیده‌تر د به‌راگۆتن و رینمایی کرن ژ بو چاره‌سه‌رکرنا ئاریشه‌یان و جار بو جاری ژو مایتیکرنا ئاستی بلند تر ریک بو چاره‌سه‌ریه‌کا ب سناهی خوش دکر.

ئه‌فه ئه‌و بزاف بوو کو تاک هزرا خو د بکار برنا چه‌کی دا نه‌که‌ت، بلی ژ ده‌می به‌رگری و هه‌رشا ل دژی دوژمنی، کو دبیته هزرا نمونه‌یا شوره‌شگه‌ری.

هه‌ر ئه‌فه بوو کو راستی یا چه‌کداری شوره‌شگه‌ری کورد ل هه‌یزین دیتین چه‌کدار جودا دکه‌ت، کو زاناین چه‌کداری و شه‌رزانی، له‌شکه‌ران ب نه‌زان ل بارئ سیاست و پۆله‌تیکی دده‌نه ناسین.

تایه‌مه‌ندی یا بیست و چاری:

نه‌ینی پاریز و ل دوو فەرمانین سه‌رتری خو کار دکه‌ت:

نه‌ینی پاریزی رۆله‌کی ئه‌کتیف و گرنګ د ناف شوره‌شی دا هه‌بوویه و هه‌تا کو گه‌ه‌شتیه وی ئاستی کو ژ تاک بو تاک بیت فه‌گوهاستن - یانی کیم و کاسی و خرابیین که‌سه‌کی د هاتن فه‌شارتن و ل ده‌ستپیکۆ ب ریڤا رینمایی کرنا هه‌قالینی و ل دوو فەرمانین را ب ریڤا که‌سین نزیک و پاشی د که‌فته

بهر دهستی بهرپرسان نهک نافخراپوون و ههتک کرنا کهسان -، ئەفهژی پهیوهست بوون و ژیرفهرمانی یا سهترتی خوه بوویه، کو ههراگاف بوویه دلگهرمیهک ژ بو پیشمههراگه.

ئهمونا نهینی پاریزی د ناف رهقین پارتیزانان دا کریارهکا نه دیارا کاریگه بوویه د ئەنجام دانا ئهرك و کردهیین چه کرداری دا، د دهمین ئالۆز و شوولی و تهنگافیان دا.

نهینی کار کرن د کردهیین بهلز و پارتیزانی دا گههشت بویه وی ئاستی کو هیزهکا سهربازی ل بهرهیین شهرئ ئیراق - ئیرانی بهیته فهگوهاستن بو دهقهرین ههقسیین پیشمههراگه، زیدهتر ترس و وههم ل جهم هیزین ئیراقی یان ئیرانی چیدبوو ههتا ل بهرهیهکی شهرئ بی ئەمان یی ل هههمبهه ههف.

ئەفهژی فهدهگهریت ژ بو نهبوونا زانیاریان ل سهه هیز و چهک و هژمارا کهسین شورههراگه د ناف دهستهیین پارتیزانی دا، کو ب نهینی پاریزی فه یا بهنده.

ئهو نهینی پاریزی بوویه ستراتیژییهکا شورههراگه ل جهم تاکئ پیشمههراگه، ههه ئەف نهینی پاراستنه بوویه کو پیشمههراگه وهک کهسین ئەفسانهیی بن و چ ل بارا وان ب درستی نههیتته زانین، کو ببنه ئەو کهسین ل چو جههکی نهبن و ل ههمی جهه بن، ئەفه ئەو راستی یه یا کو وهک دیسپلینهک پارتیزانی کار پئ دهاته کرن و دوژمنان ژی حساب بو دکر، لئ درست ئەوه کو وی نهینی پاریزی ئەو کهساتی و رهوش ئافرانده بوو کو وهک ئەفسانه بهحسئ پیشمههراگه و چالاکیین سیاسی و سهربازیین وان بهیته کرن، ئەو ئەفسانهیی ب دیتنا چه کردارین نهتهوهیین داگیرکارین کوردستانئ بوویه زیدهتر، ههتا وی ئاستی کو (سهمهدهئ تاژیکی) سی سهرباز ب دهستکی داسئ ئیخسیر کر بوون^(۱).

تهیهتمهندی یا بیست و پینجئ:

د ههه پینشهاه و گهوریین چه کرداری و سیاسی و جفاکی دا سهترتی خوه ئاگادار دهکته:
یهک ژ کار و کریارین شورههراگههرا ب دهست خستنا زانیاریان ل سهه ههه گهورینهکا سهربازی، سیاسی، جفاکی، پیلان و روودانین ههیی، سهترتی خوه ئاگههدار دکر و دهکن، ئەف ژی

(۱) کتیبداستانا عهین زاله (عهینزالا) ل شهفا ۱۹۶۲/۱۰/۱۱ یئ، ل کومکرنا وهسفی ردینی، چاپا ئیکئ، چاپخانهیا پاک / ههفلیر. ساللا ۲۰۰۵ ئ لاپهرا ۱۳۳ یئ.

بوویه سه‌رۆچاقیه‌کا ب هیز ژ بو گه‌هشتن و تیگه‌هشتن ل هوکار و ده‌رئه‌نجامین وی زانیاری یان گه‌ورین و روودانا هه‌یی، کو ژ لایه‌کی فه بووبوویه ئه‌گه‌ره‌کا ب هیز یا سه‌ره‌ده‌ریکرنا که‌سی چه‌کداری شۆره‌شگه‌ر ل وی ره‌وشا تی دا، ئو ژ لایه‌کی دیفه بووبوویه پرا پیکه‌به‌ستنا سه‌رکردایه‌تی و شۆره‌شگه‌ران، د قی نیشبه‌ری دا که‌سی شۆره‌شگه‌ر بووبوویه دینه‌مۆیا بزاقا ب ده‌ستخستنا زانیاریان ژ لایه‌کی و ژ لایه‌ی دیتر فه جیجیکاری میکانیزما رووبرووبونه‌فه‌یا کیشه و ئالۆزیان و چاره‌سه‌ر کرنا وان، ئه‌فه ژی بووبوویه ئه‌گه‌را چیوونا په‌یوه‌ندیه‌کا راست و درست یا ناقه‌را سه‌رکردایه‌تی د گه‌ل ده‌سته‌یین پارتیزان و ری‌کخستین نه‌ینی ل ناف شاران، مروف دی شیت بیژیت کو فه‌گه‌ورینا زانیاریان و فه‌رمانان بوویه، ئه‌ف ژی وی دگه‌هینیت هه‌ر تشتی هه‌یی ل ده‌سته‌یان بو سه‌رکردایه‌تی و به‌رووفاژی زوو دگه‌هشت جه‌ی مه‌به‌ست، ب فی ئاوی هه‌ر ته‌که‌ک د ناف شۆره‌شی دا وه‌ک کو‌مکاری زانیاریان بوویه، له‌وما زووتر و ب هه‌ستیاری و ل ژیر فه‌رمانا سه‌رت‌ر ل خوه سه‌رده‌ری دگه‌ل ره‌وشا هه‌ی دکر.

سێ په‌یڤین پێشنیاری:

ا- زه‌حمه‌تی و ماندی بوونا پێشمه‌رگاتی تهن‌ی و تهن‌ی جه‌نگ و ل وی دۆلی بۆ دۆلا دیتر و ل وی چیا ی بۆ چیا ی دیتر نه‌بوویه، هه‌روه‌ک ئەم بێژن د ئەزەل ئەف ژ بۆ کوردان هاتیه‌ نڤیسین و پێدقی یه‌ بێته‌ سه‌ری وان کو بالیف به‌ر و ل‌حیف ئاسمان و دۆشه‌ک ئاخ بیت، هه‌روه‌ک به‌ری سه‌دان سالان د فلكلۆری کوردی و سترانا کوردی دا ره‌نگه‌دایی، یان بیره‌وه‌ریین هه‌ر پێشمه‌رگه‌یه‌کی، زه‌حمه‌ت‌کیشی و ماندی‌بوونا پێشمه‌رگه‌یه‌ین کوردستان‌ی هه‌ر ئەفه‌ نه‌بوویه، ل‌ی چ جارن ب سه‌رخه‌فه‌ نه‌ئینایه‌ و وه‌ک تاکه‌کی ئاسایی جفاکی ژیايه، له‌وما فه‌ره‌ ریز ل ماندی‌بوونا که‌سێ پێشمه‌رگه‌ ب یاسا به‌یته‌ گرتن، نه‌ک ئەفسه‌ره‌کی پۆلیسان بی بریارا دادگه‌هی گازی بکه‌ته‌ پێشمه‌رگه‌کی خانه‌نشین و گه‌فان ل‌ی بکه‌ت ب ناف‌ی ده‌سته‌لاتا هه‌ی.

ب- هه‌رده‌می لاق‌ی کورد رووبرووی زۆم و سه‌ما دوژمنان بوویه، تن‌ی په‌ناه‌گه‌ها وی ده‌فه‌ریین رزگارکری و په‌یوه‌ندی‌کرن ب ه‌یژین چه‌کدار بوویه، کو زۆر ژ وان لاقان د به‌ره‌یین شه‌ر و کرده‌یین پارته‌ی زانی دا شه‌هید بوونه و که‌س نه‌زانی یه‌ کا خزم و دۆست و که‌س و کارین وی ل کیری و کینه، بوونه شه‌هیدین بێناف^(١).

کو مرو‌ف دکاریت ب‌یژیت هه‌ر بو‌سته‌کی خوونا شه‌هیده‌کی رزگارخوازی کورد ل‌ی رژیایه، هه‌رگاف بخاکسپارتنا پێشمه‌رگه‌ی سه‌نگه‌را وی یان نزیکترین گورستان بوویه^(٢).

و بلا دانانا تاجه‌ گولینه‌یا ریز گرتن ل سه‌ربازی به‌رزه‌ ژ هه‌ر وه‌فده‌کی ب دلخوازی یا وه‌فدی ب خوه‌ بیت و کیری بباش بزنان گۆرا پێشمه‌رگه‌یه‌کی به‌رزه‌ی شۆره‌شگه‌ره^(٣).

ج- د ٢٦ ی ئازه‌رمه‌ها سال ١٣٢٤ ی ده‌، خه‌لکی مه‌هابادی سه‌ره‌لدانه‌ک سه‌رکه‌فتی بری خست و ل ئەنجام باژیرفانی که‌فته‌ ده‌ستی جه‌ماوه‌ری سه‌ره‌لدایی، هه‌روه‌ها ریزه‌یه‌کا زۆر یا چه‌ک و که‌لۆپه‌لین شه‌رفانی که‌فتن ده‌ستی خه‌لکی و ه‌یژه‌ک ئافا کر ب ناف‌ی (سۆپایی مللی)^(٤).

(١) یادداشته‌ی یک پێشمه‌رگ قه‌رمان، جلد ٢، به‌ کوشش جلیل گادانی، لاپه‌را ٥٤ ی، یان هه‌له‌به‌ستا هه‌له‌به‌ستفانی مه‌زن عه‌بدۆلا په‌شیو (سه‌ربازی وون)

(٢) کتیب‌ا داستانا لۆمانا، که‌فله‌سنی ١٢/١٢/١٩٦١ ی، ژ کۆمکرنا وه‌سفی ردینی، چاپا ئیکتی، سال ٢٠٠٩ ی، چاپخانه‌یا خانی / ده‌وک، لاپه‌را ٥٢ ی.

(٣) وه‌ک هه‌له‌به‌ستفانی مه‌زنی کورد عه‌بدۆلا په‌شیو د هه‌له‌به‌ستا خوه‌ ب ناف‌ی (سه‌ربازی وون) دا ب‌یژت.

(٤) یادداشته‌ی یک پێشمه‌رگ قه‌رمان، جلد ٢، به‌ کوشش جلیل گادانی: بیره‌وه‌ریین شه‌هید شاپۆری فه‌یروزی، ب‌نیره‌ لاپه‌ره‌یین ١٥٦ - ١٥٧ ی.

ژ بو ریز گرتن ل وی بزافا شوره شگه ری یا چه کداری ژ لای پ د ک روژهللات ئەف روژھ
وهک روژا شهید ل کوردستان راگه هاندی یه، ژ بهر کو ئیکه مین نافئ چه کداری ریکهستی کورد
بوویه و مافئ ریزگرتن بو وی خه لکی و وی بزافا ب دیسپلین کرنا چه کداری یا کورد د وی
سه رهلدانئ دا ب فەر دینم کو هه مان روژ بیته روژا پیشمه رگه هئ کوردستانئ (پیشمه رگه هئ
ساخ + پیشمه رگه هئ شهید) و ژ چارچووقی پارتیتی دهرکه قیت^(۱).

(۱) هه ر چه ند کومه له یا روژهللاتئ (ئیران) روژا ۳۱ئ جو زه ردانئ وهک روژا پیشمه رگه هئ کومه لن بناف کری یه، وهک
ریزگرتن و وه فایهک ژ بو جانبه خشینا یه که م پا کره وانئ کومه لن (سه عیدی مو عینی- ناسیار ب خانه) بوویه.

ل دووماهیکی:

ئەگەر ئەم ئیرو ل باشووری کوردستان، تاییه‌ئەندیین شۆرەشگەری و پیشمەرگاتیئە نه‌که‌ینه بنه‌مایین خزمه‌تکرن ب گەل و وه‌لات، پیخه‌مه‌ت به‌رژه‌وه‌ندیین نه‌ته‌وه‌یی و نیشتمانی، ئەفه زۆر ل ده‌ستکه‌فتی و سازیین مه‌ دی ژ ده‌ستی مه‌ ده‌رکه‌فن و دی مه‌ روو‌رووی شۆرەشکره‌فه‌یه‌کا دیتر به‌ت، ژ به‌ر کو جائی نووخوازی و نووقه‌بوونی د بزاقین شۆرەشگه‌ریین تاکه‌کی دا دناف جفاکی دا رهنگ فه‌دده‌ن و ئازادی یا تاکه‌ کو ئازادیا جفاکی دئافرینی، کو هه‌مان ئازادی یا تاک د ناه جفاکی و جفاکا ئازاد د ناه چوارچۆفی وه‌لاته‌کی ئازاد دا، دبیته‌ دینه‌مۆیا ئافابوونا حکومه‌ته‌کا ب سازی- دامه‌زریایی - یا پیشکه‌فتی.

ژ لایه‌کی دی فه‌ ئەگەر ئەم ل باشووری کوردستان بزاقا خورت کرنا زانست و رۆشنیری یا سه‌ربازی و چه‌کداری بکه‌ین، نابیت ئەم ئەزمۆن و رۆحیه‌تا پیشمەرگاتیئە ژ بیر بکه‌ین و مفای ژئە نه‌بینین، ئەگەر ئەفا مه‌ هه‌ی یان مه‌ بقیت ده‌ستکه‌فتیین زیده‌تر مه‌ هه‌بن و بیژین دی ب رییا دانوستاندن و دیپلوماسیی ب ده‌ست ئیخین، شاشیه‌که‌ و بی هیزه‌کا پرچه‌ک ب زانست و رۆشنیری یا سه‌ربازی و مه‌ترمه‌کری ب جائی شۆرەشگه‌ری و پیشمەرگاتیئە، ئەم فان ده‌ستکه‌فتان ژئە نکارین بیاریژین، هه‌تا د که‌شئ دیموکراسی و ئازادی ئیراقه‌کا فیدرالیزی ژئە دا و ل سه‌ر میزا دانووستاندانان ژئە نکارین مافین خوه‌یی ره‌وا بستینین و هه‌فسه‌نگی یا سیاسی راگرین.

له‌وما پیدفی یه‌ کو بزاق به‌یته‌ کرن هیزه‌کا دوور ل رۆحیه‌تا پارتایه‌تی و وه‌ک سازه‌کا سه‌ربخویا چه‌کداری به‌یته‌ ئافا کرن، ئەو هیز ب زانست و رۆشنیری یا سه‌ربازی و ب مفا وه‌رگر ژ ئەزمۆن و رۆحیه‌تا پیشمەرگاتی چه‌کدار بیت، هه‌تا ببیته‌ ئەو هیزا پاراستنا گەل و وه‌لاتی و ببیته‌ هیزا ده‌سته‌به‌رکرن مافین ره‌وایی گه‌لی مه‌، ببیته‌ هیزه‌کا به‌رگریکار ل سه‌روه‌ریین کورد و کوردستان.

بئ‌ بها کرنا پیشمەرگاتیئە شاشی یه‌:

مروقی کورد ب تاییه‌ت رۆشنیریین ئەندامین پارتییان د ده‌مین ئالوژیین سیاسی د ناه‌ه‌را پارتییان، یان شه‌رین براکوژی، پیشمەرگه‌ییین ئالیی رکه‌به‌ر گونه‌ه‌بار دکهن ب: نه‌زانیی، دژه‌ئاشتی، جاشاتی و خوه‌فرۆشیی، عه‌شیره‌تگه‌ریی...هه‌ند.

لئى ئەفە نە ژ بۇ كەسپىن پېشمەرگە يا درستە، لئى ژ بۇ كادرىن سىياسىي وان دەرئاقان و برىاردەر ب وان پېشمەرگەيان فەدگەرى، ژ بەر كو كەسپى پېشمەرگە ب بىر و باوهر بوو بوويه پېشمەرگە، ب باوهر ب ئازادى و خوهرى يا كورد و كوردستانى بوو بوويه پېشمەرگە، د ناف ريزين هر پارتىيەكى ژى دابوويه، باوهر بوون ب وئى رىبازى پېشمەرگە بوويه.

يان ئەگەر شاشىهك ژى ژ لايى پېشمەرگەيهكى يان دەستەيهكى يان هەتا د ناف ريزين چه كدارىن پارتى يهكى ژى دا هەبىت، ئەفە نابىتە بەلگە كو تەقاي پېشمەرگەيان ئەو شاشى هەبىت.

رەنگە ل بەرهيهكى شەرى شكهست هەبىت و ل ئەنجامى شاشىهكى ژى بىت، لئى گرنگ ئەنجامى ب دەستكەفتىي هەمى بەرۆكىن شەرى يە.

باشقە كىشىين چه كدارى يان وهك تاكتىك يان پىخەمەت نەبوونا زەرەرىن گيانى، ژ سەر كەفتنا جەنگى زىدەتر مفا هەيه، ب تايبەت د سەردەمىن پارتىزانى، د ژىنا چه كدارى دا پىشان و شروقه ل سەر كەفتنا سوارباشەكى، نەشارەزايى يا سوارىن يان گرنگى نەدان ب سوارىن نيه، لئى ئەگەرىن دى ژى هەنە، وهك بەرپىنە خووشى يا دەوارى^(۱).

هەبوونا هيزا چه كدار يا بئى كىم و كاسى ل جيهاننى نەبوويه و نابىت ژى، لئى چو هيزين جيهانى شاشىين خوه د راگەھاندنى دا بەحس ناكەن، ئەگەر شاشىهكا سىياسى ئەخلاقى نەبىت، لئى د كور و كوومبوونىن سىياسى و پلانريژىيا ستراتىژىكا سەربازى دا ل سەر هەمى خالىن ئەرىنى - نەبىنى رادوهرستن و پىشان و كىشاننا بۇ دكەن.

لەوما پىدقئى يە ئەم هەمى وهك نفىسكار عەبدولعەزىز محسن كو د مالپەرا ئەنستىوتوتا دەووك د بابەتەكى دا د بىژىت، بىژىن:

دوهى پېشمەرگە، ئەفرۆ پېشمەرگە، سبەهى پېشمەرگە، هەرگاف پېشمەرگە، بژى پېشمەرگە. هەر وهە تاشتى فەر ئەوه كو هەندەك كەس نەها پېشمەرگەي ب ملشيا ب ناف دكن، لئى ئەو چو جارى ف بىر خو نائىنن كو چو جاران كوردان نەگوئى يە: جاننى شورەشگەرى، ئان ژى جاننى وەرزشى، لئى هەردەم ژ بۇ هەر كارەكى زبارەيى و خووبەخشى گوئى يە: ب جاننى پېشمەرگاتىن.

(۱) گوئەكا ناپليون بۇناپارته.

رئزو سوپاسی:

- بۆ تەف ھەقالین ھیژا یین کو ب پەیفەکی ژى ھەفکاری یا من کری، ب تاییەت ھەقالی ھیژا (پیران ئەمیر) کو کتییخانەیا خوۆ خست بوویە د خزمەتا فی پروژەى.
- بۆ ریفەبەر و کارمەندی کتییخانەیا د.فیلاردۆ، ل باژیرکی بلی، کو گەلەك زەحمەتى کیشان د گەل من، ژ بۆ فەدیتنا ژیدەرین د فی بواری دا.
- بۆ گەلەك ھەقالین من یین فییسبوکی، کو ھندەك ژ وینەیین ئەلبوما فی کتیی، من ژ پروفايلا وان گرتین.
- ھەقال و ھەردەم ھاریکاری من عەحمەد سەلیم چالی، کو چەند نمونەیهك ژ چاپین چیاپی خستن بەردەستی من وەك ژیدەر، ب تاییەت یاسایا پیشمەرگاتی.
- چ جار دەرھەق چاکی و ماندیبوونا ھیژا د.لەزگین چالی دەرناکەفم، کو وەك رینقیس و ناقرۆك، ئەف زەحمەتا من سەرەراست کری و دەولەمەند کری ب ھزر و ئیرینین خوہ، زەحمەتەکا مەزن پیفە بر، دی شیم بیژم ئەو نەبا، ئەف نقیس نە دبوو.
- سوپاس بۆ خودی کو پشتیقان و ھەفکار بوو ژ بۆ تەمام کرنا فی کتیی ژى.

وینەدانکا پەرتۆکی

وینہین نقیسہری پەرتۆکی ل دەمی پیشمەرگهیی ل سالای ۱۹۸۶ی

دیمەنی خاتراستنا پیشمەرگهیی ل دەمی چوون بۆ جهنگی

وینە ل فیدیۆ که مینا دهشتا چه قه ل ل سالا ۱۹۸۶

پیشمه رگه و ژینگه دۆستی

پیشمەرگه و ژینگه دۆستی

پیشمەرگه و ژینگه دۆستی

بارزانی وهک ره مزا پیشمه رگایه تی

دیمه نهک ژ زه حمه تی و قوربانی دانا خیزانین پیشمه رگه یی

مارگریت نمونہ یہ ک ژ پیشمہ رگہ یا ژن

نمونہ یہ ک ژ پیشمہ رگہ یا ژن

دیمه نهک ژ مه شق و راهینانین پیشمه رگه ی ل شوره شاه یلۆلن

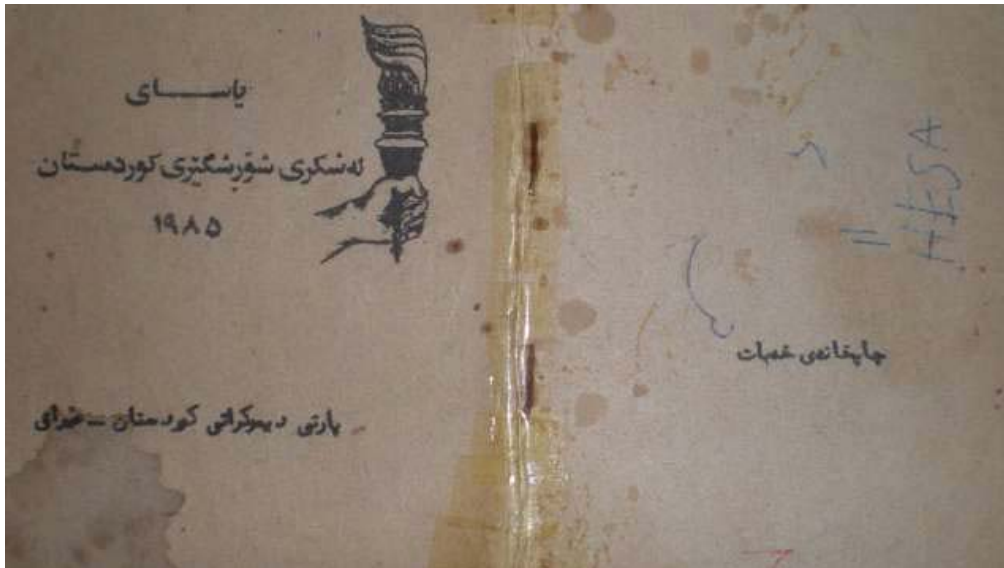
دبستانه ک ل ده قهرین رزگارگری

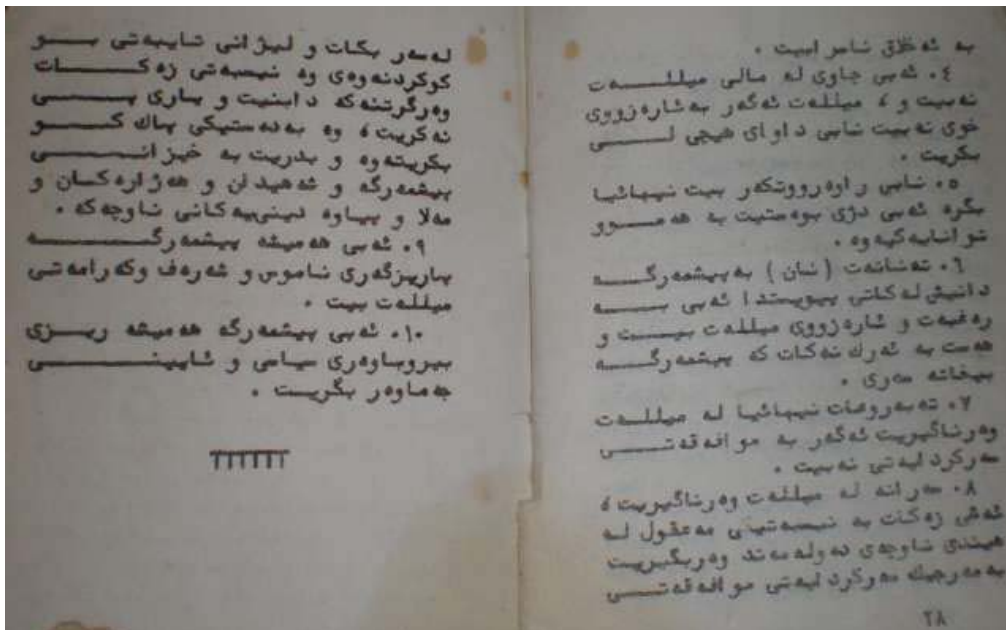
دبستانه ک ل ده قه رین رزگار کری

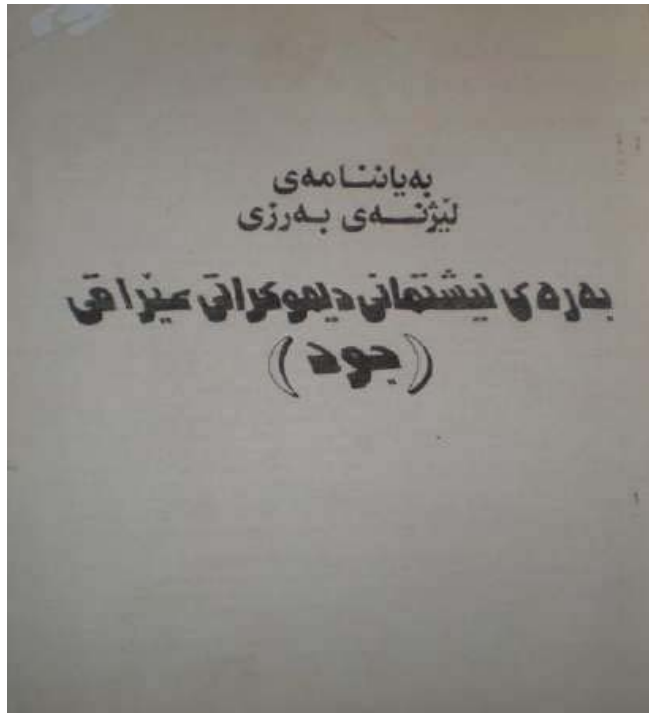
چابخانا شوره شا ئه یلۆلئ

به‌رگن یاسای له‌شکری شۆره‌شگیری کوردستان ۱۹۸۵

وینەک ژ چەند خالین یاساین له‌شکەری شۆره‌شگیر

به‌رگی به‌یاننامی

لایه‌رکی ژ به‌یاننامه‌یا راگه‌هاندنا به‌ری کوردستانی

